

INUUSSUTISSARSIORNERMIK INERIARTORTITSINERMUT
ATAATSIMUT ATAATSIMIITITALIAQ
FÆLLESUDVALGET FOR ERHVERVSUDVIKLING
I GRØNLAND

INUUSSUTISSARSIORNIKKUT
INERIARTORTITSISOQARTINNAGU
– ATUGARISSAARNIKKUT
INERIARTORTOQARSINNAANNGILAQ

OKTOBERI 2003

INUUSSUTISSARSIORNIKKUT INERIARTORTITSISOQARTINNAGU – ATUGARISSAARNIKKUT INERIARTORTOQARSINNAANNGILAQ

Naqiterneqarpoq: 700-innngorlugit
Nalunaarusiaq aamma Namminersornerullutik Oqartussat nittartagaani
www.nanoq.gl/naleraq-imi aaneqarsinnaavoq
Ilusilersuineq suliarineralu: Info Design aps, Nuuk
Naqiterineq: Specialtrykkeriet Viborg a-s
Mumingani ilanngussaq: CD-rom Mediestunt ApS-imiit
Mumingani asseq: Mediestunt ApS
Dansisuumit kalaallisuunngortinneqarnera: Olsen Bureau, Nuuk
© Namminersornerullutik Oqartussat, Inuussutissarsiornermut Pisortaqarfik

Imai

Siulequt	3
Kapitali 1. Ataatsimut ataatsimiititaliap kaammattuutai	4
1.1. Nutaatut siuliniutissatut kaammattuutit	4
1.2. Sulinerup ingerlaqqinnissaanut kaammattuutit	11
1.3. Ataatsimut ataatsimiititaliap kaammattuutaanut tunngaviit	13
Kapitali 2. Inuussutissarsiornerup unammilligassai	15
2.1. Nunatsinni inuussutissarsiorneq	15
2.2. Inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut periarfissat tunngaviusut pillugit misissuineq	17
2.3. Inuussutissarsiortut aningaasaqarnikkut unammilligassaat	20
2.3.1. Ilinniartitaaneq	23
2.3.2. Suliffeqarneq	25
2.3.3. Unammilleqatigiinnermut tunngasut	27
2.3.4. Attaveqatigiinnikkut aaqqissugaaneq ineqarnerlu	29
2.3.5. Aallartitsiniarnerit	32
2.3.6. Nutarterneq	34
2.4. Suliffeqarfiit unammilligassaat	37
2.4.1. Aningaasartuutit qaffasiffii	38
2.4.2. Naammassisinnaassuseqarneq	39
Kapitali 3. Inuussutissarsiornerup ineriartornera	42
3.1. Ilinniartitaaneq	45
3.1.1. Atukkat atortullu atuuttut	45
3.1.2. Takorluuqaq, anguniagaq suliniutillu	47
3.2. Suliffeqarneq	51
3.2.1. Atukkat atortullu atuuttut	51
3.2.2. Takorluuqaq, anguniagaq suliniutillu	52
3.3. Unammilleqatigiinnermut tunngasut	57
3.3.1. Atukkat atortullu atuuttut	57
3.3.2. Takorluuqaq, anguniagaq suliniutillu	59
3.4. Attaveqatigiinnikkut aaqqissugaaneq ineqarnerlu	65
3.4.1. Atukkat atortullu atuuttut	65
3.4.2. Takorluuqaq, anguniagaq suliniutillu	66
3.5. Aallartitsiniarnerit	73
3.5.1. Atukkat atortullu atuuttut	73
3.5.2. Takorluuqaq, anguniagaq suliniutillu	74
3.6. Nutarterneq	79
3.6.1. Atukkat atortullu atuuttut	79
3.6.2. Takorluuqaq, anguniagaq suliniutillu	81

Siulequt

“Inuussutissarsiornikkut ineriartortitsisoqartinnagu – atugarissaarnikkut ineriartortoqarsinnaangilaq” saqqummiunneqarneratigut Kalaallit Nunaat siunisami ungasinnerusumi aningaasaqarnikkut imminut napatilernissaanut sunik aalajangiisoqartariaqarneranik **Inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut ataatsimut ataatsimiititaliaq** innersuussuteqarpoq.

Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut imminut napatitsilernissaq pillugu suliasaq imaannaangitsoq. Suliassaq ukiut ikitsuinnaat ingerlaneranni naammassineqarsinnaangilaq. Tamaviaartoqartariaqarpoq.

Tamaviaartoqarnissaanut piumassuseq nukiillu pisariaqartinneqarput. Ataatsimiititaliap nalunaarusiami pilersaarutit tigussaasut aqqaneq marluk qinernikuuvai. Pilersaarutininik qinersinermi erseqqissarneqarpoq inuussutissarsiornermik ineriartortitsinissamut tunngavissat pingaaruteqartut naammassineqarsimanissaat aalajangiisuulluinnartuusoq. Allatut oqaatigalugu suliffeqarfii ineriartorfigissasai niuerfissat. Niuerfiit ingerlalluurtut suliffeqarfii ineriartorfigissavaat. Ineriartornermi ilisimasat pisariaqarput, ilisimasallu piukkunnartumik ilinniagaqarsimanissamik pisariaqartitsilluni.

Kalaallit Nunaanni pisortat ingerlatsinerat saqqumivallaassangilaq avataanillu tapiissutit isumalluutigineqassanatik. Namminersortut suliniarnerisigut nunallu nammineersinnaaneratigut pisinnaaneratigullu Kalaallit Nunaat ineriartortinneqarlunilu kivinneqassaaq. Isummat tunngaviatigut allanngortinnissaat immikkoortullu akimorlugit ataatsimut sammisumik suliniartoqarnissaanik tamanna pisariaqartitsilluni.

Suliniutinik piukkunnarnersiuiuitsinni pitsaanerpaamik tunngavissaqarnissatsinut inuppassuit nukippassuarnik atuisinermanerat pillugu ataatsimiititaliaq qujassuteqarusuppoq. Ilaatigut tamanna sulitigaluni isumasioqatigiinnermi Naleraq Campimi, Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinnut pulaarnertigut Kalaallillu Nunaanni Danmarkimilu inuit isumalluutaasut arlalippassuit atorluarnerisigut pisimavoq.

Neriuppugut suliniutinut tigussaasunut ataatsimut ataatsimiititaliap kaammattuutai naammassineqarumaartut. Suliassarli taanna inuiaqatigiinnit kalaallinit kisimi naammassineqarsinnaavoq, nammineq nukiit piumassuserlu atorlugit, soorunami avatangiisit sunniiveqatigiinnerisigut tammanna pissaaq.

Suliniutit naammassineqarnissaat aalajangiussimaneqarnissaat anguniarlugu ataatsimiititaliap naleqqat saqqummiuppai – aningaasaqarnikkut imminut napatissinnalernissamut aqqutissiuillutillu aalajangiussisimassasut.

Inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut ataatsimut ataatsimiititaliap neriutigaa naleqqagut nunami ersarilluarumaartut ingerlalluarnissamillu kissaassiluta.

Ataatsimut ataatsimiititaliaq sinnerlugu

Anders Knutsen

Kapitali 1.

Ataatsimut ataatsimiititaliap kaammattuutai

1.1. Nutaatut suliniutissatut kaammattuutit

Statsminister Anders Fogh Rasmussenip aamma Naalakkersuisut siulittaasuata Hans Enoksenip maj 2003-imi Inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut ataatsimut ataatsimiititaliaq pilersippaat.

Ataatsimut ataatsimiititaliaq imatut suliassinneqarpoq:

“Ataatsimiititaliap kalaallit inuussutissarsiornerisa ineriartorneranut killilersuinerit erseqqissaaffigissavai, kiisalu tamatuma qanoq allanngortinneqassanissaanut kaammattuuteqarluni. Inuussutissarsiutinik ingerlatsinermut tunngaviit qanoq nukittorsarnissaannut ataatsimiititaliaq aamma kaammattuuteqassaaq, aamma anguniaqaaq taanna ilinniartitaanermit isumaginninnikkullu qanoq tapersortigineqarnerisooq ilanngullugu”.

Naalakkersuinikkut aningaasaqarnikkullu annertunerusumik nammineernerulernissamik kissaateqarneq...

Kalaallit Nunaanni annertunerusumik nammineernerulernissamik naalakkersuinikkut kissaateqarnermut sulineq taanna ataqatigiisinneqassaaq, tamatumalu ingerlanera naaportorlugu ataatsimoortumik tapiissutit ikilisinneqarnissaannut danskit tungaanniit naatorsuuteqarnermik malitseqartinneqartoq. Sulinermut tassunga aallaaviuvoq aningaasaqarnikkut imminut napatilernissamut Kalaallit Nunaanni naalakkersuinikkut atituumik toqqammaveqarneq.

Anguniakkap takutipppaa inuiaqatigiit ineriartorteqqinnissaanut Kalaallit Nunaat nammineq pingaarnarulluni akisussaarusuttoq.

...kisianni ajornaatsuinnaangilaq

Anguniagaq annertuujuvoq, piffissallu sivikitsuinnaap iluani naammassineqarsinnaanani. Danmarkimii ataatsimut tapiissutit 3 mia. kr.-iusut malitsigisaannik isertitat atorsinnaasat tunisat ataatsimut nalingisa pingajorarterutaat sinnerlugit annertunerupput. Anguniagaq anguneqassappat *nutaamik* suliumatussuseqarnissaq aamma nunatta aningaasaqarnikkut *nutaamik* siuariartornissamik tamanna pisariaqartitsivoq.

Atugarissaarutinulli akiliutissat aningaasalersorneqarnissaannut siunissami akisqartinneqassappata anguniagassaq anguneqartar*iaqarpoq*, sutigulli tamatigit inuiaqatigiinni kalaallini qunusuilluni aalajangiisarnissamik tamanna pisariaqartitsivoq.

Kalaallit Nunaata siunissaa inuussutissarsiornermit isertitanit aningaasalersorneqassaaq

Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornerup aalajangersimasumik nalerassamut siunnersuuteqarnissaq ataatsimiititaliap suliassamisut pingaarnertut isigisimavaa. Kalaallit Nunaata siunissaa inuussutissarsiornermit isertitanit aningaasalersorneqassaaq. Nutarterisoqartinnagu nunanullu tamanut unammillersinnaasumik suliffeqarfeqartinnagu ineriartornerup ingerlatiinnarnissaa aamma aningaasaqarnikkut imminut napatinnissamut anguniakkap naammassineqarnissaa ajornarpoq.

Meeqqat atuarfiata ingerlalluartup, attaveqatigiinnikkullu aaqqissugaanerup inerisarluarneqarsimasup, inissiat ullutsinut naleqquttut inooqatigiinnilu ikiuu-

tissat aqqissuulluakkat pisariaqartippaat atugassat pitsaasut qulakkeerneqarsimanissaat suliffeqarfiillu aningaasarsionnissaat tamakkiisumik akuerineqartoq.

Soorlu qulaani taaneqartoq aningaasaqarnikkut imminut napatissinnaalermik anguniagaqarneq ataatsimiititaliap sulineranut kaammattuuteqarneranullu naleraasimavoq. Tamanna marlussutsigut anguneqarsinnaavoq. Pisortat aningaasartuutaat ikilisinneqarsinnaapput imaluunniit nalittoriartornerup inerisarneqarnera annertusinneqarsinnaavoq. Marluk ataatsikkut sulissutigineqarnissaat ataatsimiititaliap pisariaqartutut isigaa.

Ataatsimiititaliap kaammattuutai nunatsinni inuussutissarsionnikkut nalittoriartornerup inerisarneqarnerata annertusarneqarnissaanut atugassat qanoq pilersinneqarnissaat isiginiarsimavai. Tamanna tunngavigalugu takorluukkap piviusunngortinnissaanut anguniagassat makku ataatsimiititaliap saqqummiuppai:

Anguniagaq pingaarneq

Kalaallit Nunaanni namminersortut minnerpaamik 5 procentimik ukiumut pisisutaasinnaasutigut siuariartassapput.

Inerisaanissaq pillugu anguniagaq annertuujuvoq inuussutissarsiornerup iluani nalittoriarnerup inerisarnissaanik annertuumik pilersitsisoqarnissaanik pisariaqartitsilluni. Taamaattorli tamanna pisariaqarpoq Kalaallit Nunaat nunani allani siuariartornermut malinnaaginnarani, kisianni aamma ullumikkut kinguleruttoornermut angummatissaguni.

Namminersortuni pingaarnertigut anguniakkat oqaasertalersorneqarnerinut atatillugu nuna tamakkerlugu naatsorsuusionnermi suliniutit suut namminersortunut ilaatinneqarneri pillugit nassuiaat aallaavigineqarsimavoq. Tamatuma malitsigisaanik namminersortunut ilaapput suliffeqarfiit tamarmik apequtaatinagu pisortanit imaluunnit namminersortunit pigineqarnersut. Pisortat sakkortuumik malunnaateqarpallaarnerat pissutigalugu namminersortuni namminersortunit aamma pisortanit pigineqartut pissusivimmisut immikkoortinneqarsinnaapput.

Niuerneq tunngavigalugu anguniakkat aamma naalakkersuinikkut agguaassinnermi soqutiginnittarnerit ersarissumik immikkoortinneqarnissaat nalunaarsiami siunniunneqarpoq. Suliffeqarfiit imminut akilersinnaanngitsut matuneqarpata namminersortuni inerisaaneq nukittorsarneqassaaq, taamaalilluni niuerneq tunngavigalugu inuussutissarsiorlut ilaannut aningaasaliinissat sulisussallu ator-neqarsinnaalissallutik.

Nalittoriartornerup inerisarneqarnissaanut immikkoortut arlallit iluanni annertuumik allannguinnissat pisariaqarput

Inerisaanermi pisariaqartinneqarput ataatsikkut ingerlanneqartunik imminnullu qajannaallisartunik immikkoortuni arlalinni suliniuteqarnissaq.

Ataatsimiititaliap isumaqarpoq suliniuteqarnissamut tunngaviatigut piumasaqaatit tassaasut:

- suliffeqarfinnut atugassat ineriartortinneqarnerinut suliffeqarfinnut tapiisuteqartarneq qimanneqassasoq
- ilinniartitaaneq ilisimasaqarnerlu aallunneqarnerisigut siuarsaaneq pilersinneqassasoq
- pisortaniit namminersorluni ingerlatsilernerumut nuuttoqassasoq.

Aningaasaqarnikkut siuariartornermi suliumatussuseq, suliffeqarfiit nutaat kii-salu tunisassiat nutaat pisariaqarput. Suliffeqarfiillu namminersortuusariaqarput nalittornikkut inerisaanermik pilersitsisut aamma pisortat suliffeqarfiillu nammi-

nersornerullutik oqartussanit pigineqartut annertuallaamik ingerlatsinerisa anni-killisinneqarneranut peqataasinnaallutik.

Sulerusussuseqarnissaq pisariaqartinneqarpoq

Sulerusussuseqarneq inunnik pilersinneqartarpoq. Tamanna suliffinnik aamma ilinniartinnik ingerlalluurtunik pisariaqartitsivoq siuariartornermik pilersitsinissamut inunnik isumalluutunik pisariaqartinneqartunik qulakkeerinnissinnaasoq. Tigussaasutigit inatsisitigullu atukkat ajunngitsuusariaqarput. Tamatumani aningaasaqarnikkut aaqqissuussaaniikkullu allannguinnissaq kisimi naatsorsuutigineqanngilaq, kisianni aamma isummat tunngaviusut aamma ileqqut allanngortinneqartariaqarlutik.

Taamaattumik ataatsimiititaliap kaammattuutigivaa immikkoortuni arfinilinni suliniutit aallartinneqassasut:

- ilinniartitaaneq
- suliffeqarneq
- unammilleqatigiinnermut tunngasut
- attaveqatigiinnikkut aaqqissugaaneq ineqarnerlu
- aallartitsiniarnerit
- nutarterneq.

Suliniuteqarfiiit tamarmik pingaarnertigit anguniakkat naammassineqarnissaanut peqataassapput. Aningaasaqarnikkut imminut napatilernissamut sammiviup aalajangiussimanissaanut naleqqat atortuupput pingaaruteqartut. Naleqqat takujuminartuussapput eqqortumullu ingerlatissalluta – taamatut atorneqartussaapput.

Titartagaq 1. Suliniuteqarfiit pillugit takorluugaq anguniagarlu

Suliniuteqarfik	Takorluugaq	Anguniagaq
<i>Ilinniartitaaneq</i>	Kalaallit Nunaat sapinngisaq tamakerlugu inuussutissarsiutini tamani sulisinnaasunik najugaqavissunik piukunnartunik ilinniartitsissaaq	Inuit najugaqavissut 30-inik ukiullit piginnaalersitsisumik ilinniarsimasut amerlassusaat 2014 tikillugu ukiumut 1 procentpointimik amerleriartassapput
<i>Suliffeqarneq</i>	Inuussutissarsiutit uummaarissumik ineriartortut tamanullu inissaqartitsisut suliffeqarneq ingerlalluartoq tungavilerpaa	Sulisinnaasut suliffinniissinnaasut 2014-imi 76 procentimiit 80 procentimut qaffassapput
<i>Unammilleqatigiinnermut tunngasut</i>	Inuussutissarsiorneq namminersortunit saqqumaffigineqartoq, aningaasaqarnikkut imminut napatilernissamat tunngavissaqartitsilersoq	Kalaallit ingerlatsiviini namminersortuni niuernerpalaartumillu ingerlanneqartuni pisissutaasinnaasut siuariarnerat ukiumut minnerpaamik 7 procentiussaaq
<i>Attaveqatigiinnikkut aaqqissugaaneq ineqarnerlu</i>	Attaveqatigiinnikkut aaqqissugaanerup ineqarnerullu sulisinnaasut inuussutissarsiutillu nuttarsinnaanerat tunngaviliisoq akinillu unammillersinnaasunik atugassaqartitsilluni	Ingerlaarfinnut/aqqutinut iluanaaruteqarfiunerpaanut naleqqiullugit angallanneq nalunaarasuaateqarnerullu aaqqissugaanera pitsaaningortinneqassaaq, angallannermilu, PAA-mi ineqarnermilu nutaamik aningaasaliinerit inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut imminut akilersinnaallu-artunut pingaarnersiorneqassapput
<i>Aallartitsiniarnerit</i>	Aallartitsisarneq uummaarilluartoq inuussutissarsiutit uummaarilluartut ineriartortinnerini napassutaasunut ilaavoq	2014-imi suliffeqarfiit nutaamik pilerinneqartut 2004-imut naleqqiullutik 50 procentimik amerlanerussapput
<i>Nutarterneq</i>	Inuussutissarsiutit ineriartortinnissaanut nutarterneq ingerlatsisunut pingaarnerpaanut ilaavoq	Ukiumut minnerpaamik nutarternissamat pilersarutit pingasut, tunisassianik kiffartuussinernilluunniit nutaanik pilersitsisut. Taakkunanga minnerpaamik ataaseq ukiut pingasut ingerlaneranni avammut niuersinnaalersimassalluni

Takorluukkat anguniakkatut uuttoqarsinnaasutut tigussaasunngortinneqassapput

Kalaallit Nunaata siunissaa pillugu takorluukkani anguniakkat aallaaveqarput. Takorluukkat siumungaatsiamut atasussaapput, takorluukkalli anguniakkanut uuttoqarsinnaasunut tigussaasunngortinneqassapput. Piffissamut ungasinngitsumut anguniakkat naleqqersuunneqassapput, ukioq 2014 tikillugu, aamma taamanikkornissaani takorluukkat piviusunngortinnissaannut aqqutissaq suli siviisunnaagaluartoq. Pingaarpoq anguniakkat piviusunngortinneqarsinnaasunissaat, qanittumiissallutik – alloriarnerlu siulleq maannakuussalluni!

Suliniut anguniakkamut piviusunngortitsisussaq aalajangiunniarlugu pisariaqarsimavoq suliniuteqarfiit ataasiakkaat sutigut killilersorneqarnerisut takussallugit – ataatsimiititaliamit unammilligassatut taaneqartut - suliffeqarfiillu pioreersut ineriartornissaannut suut atugassaannersut. Ataatsimut ataatsimiititaliap suliniuteqarfissanik aalajangernissaanut tunngaviusunut pingaarutilinnut unammilligassat ilaasimapput.

Unammilligassat, atugassat atortullu atuuttut erseqqissarneqarnerat nunatsinni inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut atugassat pillugit siusinnerusukkut misissugaasimasunik tunngaveqarput. Ataatsimut ataatsimiititaliaq nammineerluni misissueqqissaarnerit suliarisimanngilai.

Paasissutissat najoqqutassat naleqquttut ataatsimiititaliap oqallinneranut tunngaviusimasut nittartakkami uani takuneqarsinnaapput: www.nanoq.gl/naleraq. "Kalaallit Nunaanni naalakkersuinikkut aqqissuussinerit aamma inuussutissarsiutitigut ajornartorsiutit pingaarnerit pillugit nassuiaammut allakkiaq", nittartakkamiittumi ataatsimiititaliap sulinermini ilanngussimasai nalunaarusiat pingaarnerit takuneqarsinnaapput.

Nunatsinni inuussutissarsiutini atukkat pitsaaninngortinnissaannut atasunik unammilligassarpassuaqarpoq

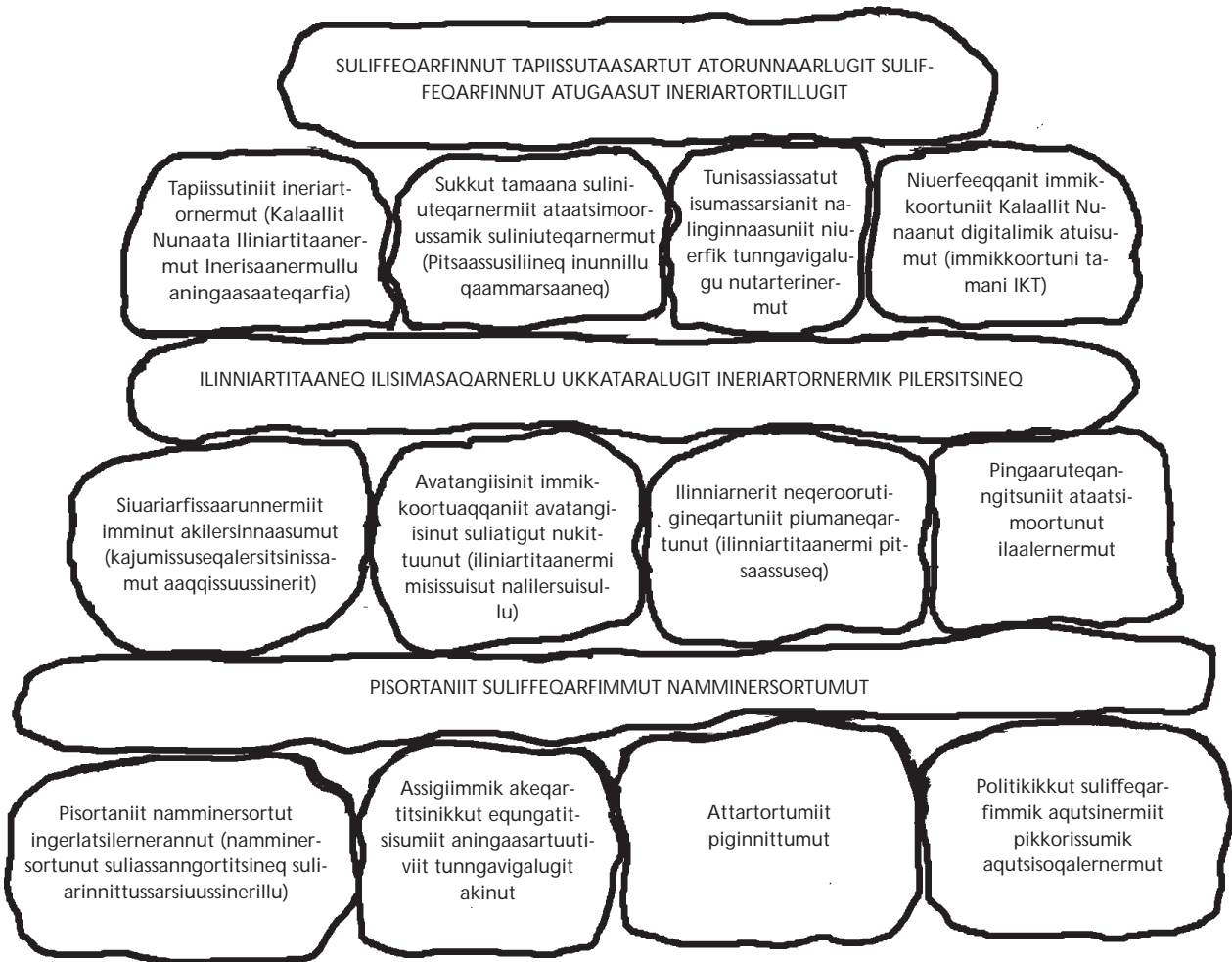
Ataatsimut ataatsimiititaliaq naliliivoq unammilligassat pingaarnerit tassaassasut:

- Niuerfik kisermaassinernik sunnerneqarpallaarsimasoq inuussutissarsiornermilu pisortat annertuallaamik peqataanerat
- Ineriartorfiusuni ineqarnikkut annertuumik amigaateqarneq kiisalu ataveqatigiinnermi aqqissugaaneq akisuallaartoq naleqqutinngitsorlu
- Innuttaasut amerlasuut ilatsiinnarlutik pilersugaanerannut peqqutinut ilaavoq sulisinnaasut pigineqartut aamma piumaneqartut akornanni oqimaaqatigiinnnginneq, aammattaaq inooqataanermi ajornartorsiutit
- Meeqqat atuarfianni pitsaassusermik amigaateqarneq piginnaalersitsisumillu ilinniagaqartut ikitsuinnaat, oqaatsitigut pisinnaasatigut amigaateqarnermik ilaneqartoq
- Suliffeqarfinni nutarterneq annikitsuinnaq ilaatigut aqqissugaanikkut allanngutsaaliuisunik inuussutissarsiutinut tapiissutinit kigaalaquteqartinneqartoq
- Akissarsiornermik pilersuinnermilu kultureqarneq kiisalu annikitsuinnarmik kajumissuseqarneq, tamatumallu malitsigisaanik aallartitsisartut ikitsuinnaallutik.

Pissutissat amerlaqaat, niuerneramik aqqissuussinerit amigaataasut niuerfiillu immikkoortut pillugit ajornartorsiuteqaraluartorluunniit takussaapput ileqqut aamma isummat, ilinniagaqalernissamiit namminerisamik suliffeqarfimmik pilersitsinissamut tamanut kajumissuseqalernissamut sunniuteqarsinnaasut.

Ataatsimut ataatsimiititaliap sulinini tunngavigalugu Kalaallit Nunaanni ineriartortitsinermik pilersitsiniarnermi suliniutit makku *siulliullugit* naammassinagassatut tikuarusuppai.

Titartagaq 1. Suliniutitssatut kaammattuutigineqartut

Niuerfimmik ingerlalluarmik pisariaqartitsineq

Suliffeqarfinnik nunarsuarmi niuerfiusumi unammillersinnaallutik iluatsitsinnaasunik peqartinnagu aningaasaqarnikkut imminut napatilersinnaaneq pisinnaanngilaq. Suliffeqarfiit taamaattut Kalaallit Nunaannut isertitanik pilersitsinnaapput. Suliffeqarfiilli taamaattut taamaallaat ineriartorsinnaapput ineriartortifigisinnaasaminnik niuerfeqarunik. Niuerfilli ingerlalluassappata assigiimmik akeqartitsineq nutarterneqartariaqarpoq immikkoortunilu arlalinni pisortat ingerlatsiunnaarlutik namminersortut suliniuteqartariaqarput. Ineqarnermi, pisortat kiffartuussiviini immikkoortunilu ullumikkut ingerlatseqatigiiffinit namminersornerullutik oqartussanit pigineqartunit ingerlanneqartuni. Niuerfinni aqqissuussinerit ingerlalluarnissaannut periarfissaliinerit saniatiqut pingaaruteqarpoq paasissutissiiner-mi ataqatigiinnermilu atortorissaarutit suli annerusumik niuerfiit immikkoortut aamma nunarsuup sinnerata akornanni killeqarfinnik peersinissaa.

Ilinniartinnit pitsaassuseq anertusinneqartariaqarpoq

Suliffeqarfiit unammillersinnaassuseqartut sulisunik piukkunnaateqartunik pisariaqartitsippat. Ilinniartinnit pitsaassuseq anertusinneqartariaqarpoq. Ilinniaqarneq misigisaq pitsaasuusaaq, aatsaallu taamaassalluni ilinniarneq suliatiqut inerisarfiusumi tiguartinnartumiippat. Ilinniakkat ilaat nunani allani ingerlanneqartariaqarput, ilinniarnermilu atortut taamaallaat nunat allamiut oqaasii atorlugit allataallutik. Taamaattumik ilinniagaqartut oqaatsinik pingasunik pikkorissuusiaqarput – kalaallisut, danskisut tuluttullu.

Suliffeqarfiit unammillersinnaassuseqartut ineriartortinneqarpata pisortat allatigut aamma ingerlatassaqarput. Aamma periarfissanik pilersitsisoqassaaq. Taamaattumik pilersaarutininut nutarterisunik ilinniartitaanermillu ikorfartuisumik ilinniartitaanermut inerisaanermullu aningaasaateqarfimmik pilersitsisoqartariaqarpoq. Nutarterneq taamaallaat aningaasaatigut ikorfartorneqassanngilaq, kisianni aamma ilisimasanik katersuiffinnit siunnersuisarfinniillu.

Allanngortitsineq sapiissuseqarnissamik pisariaqartitsivoq

Suliniutinik qinersinermili ataatsimut ataatsimiititaliamit tikkuarneqarpoq isumatigut ileqqutigullu allanngortitsisoqartariaqartoq. Aalajangiinissammi sapiissuseqarnissamik pisariaqartitsippot. Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut immi-nut napatissinnaalissappat inuussutissarsiutitigut atukkat ullumikkornit tunngavitigut allaanerungaassapput. Isummanut ileqqunullu naleqqiullugit suliniutinik aalajangersimasunik ataatsimiititaliaq aamma siunnersuuteqarpoq. Suliffeqarfinnik pitsaasumik aqutsinissamut pitsaassusiliinissaanullu pilersaarutit tamatumunnga assersuutissaapput. Kajumissuseqalersitsinissamut aaqqissuussinerit sunnernerisigut pissuseq allanngortinneqarsinnaavoq. Ataatsimoorluni suliner-mut amerlanerusut peqataalersinnissaannut periarfissat taanna ilagivaat.

Suliniutit qulaaniittut tassaapput suliniutissatut piukkussat. Suliniutissat assigiinngitsuupput. Ilai tunngaviusumik aaqqissuussanut akuliunnerupput soorlu assigiimmik akeqartitsinermut aamma ilinniartitaanermut. Taamaattumik allamik aaqqissuussinissap qanorpiaq ingerlanneqarnissaa pillugu aalajangiisoqartin-nagu aalajangernissamut tunngavissortoqarnissaa pisariaqassaaq. Allat imaasiallaannaq aallartinneqarsinnaassapput, soorlu "Politikkikkut qinikkaniik pikkoris-sunik suliffeqarfinnik aqutsisoqalernermut". Ataatsimiititaliap nittartagaaniip-poq suliniut "Kalaallit Nunaanni Ilinniartitaanermut inerisaanermullu aningaa-saateqarfik" pillugu aallaaserisaq. Allaaserisaq suliniutip ataatsip naammassini-arneqarnissaanut alloriarnermut siullermut assersuutaavoq.

Ataatsimiititaliap suliniutaasa akimoortumik eqqarsartoqarlunilu sulisoqarnissaa pisariaqartippaat

Unammiligassanut uppersarsineqartunut naleqqiullugit annertunerpaamik suniuteqartussat suliniutit ataatsimut ataatsimiititaliamit tikkuarneqarput. Tamatumu peqatigisaanik aningaasaqarnikkut immi-nut napatissinnaalernissaaq pillugu takorluukkap piviusunnngortinnissaanut taakku aalajangiissuulluinnarlutik tunngavissaapput. Eqqarsaqqissaartoqarnissaanik immikkoortunilu arlalinni ilungersuuteqartoqarnissaanut pisariaqartitsinermik suliniutit erseqqissaapput tamatumalu peqatigisaanik ataatsimut suniuteqartitsinermik ataatsimullu nukimmik pilersitsinermik kinguneqartitsillutik. Suliniutit naammassineqassappata, inuussutissarsiutitigummi ineriartortitsisoqanngippat – atugarissaarnikkut ineriartortoqarsinnaanngilaq.

Suliniutit sapiilluni aalajangiinissamik pisariaqartitsippot, tamatumalu peqatigisaanik naammassiniarneqarnissaat ajornakusoorsinnaallutik. Suliniutit oqaatigineqartut naleqqussarnerisa naammassiniarneqarnerat inuit ilaannut anner-nassapput, ataatsimullu ataatsimiititaliap qularutiginnigilaa tamanna naleqqussarneruginnaassasoq. Illuatigullu naatsorsuutigineqarsinnaavoq Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut immi-nut napatilernissaminut qaninneruliinnarani ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaat inuuffigissallugu pitsaanerulersimassaaq.

Kapitali 2-mi inuussutissarsiutit ineriartortinnissaanut unammilligassat annertu-nerusumik allaaserineqarput. Kapitali 3-mi suliniuteqarfinni ataasiakkaani sulini-utit ataasiakkaat aallartinneqartussat saqqummiunneqarput. Suliniutit taakkor-piaat toqqarneqarnerinut tunngaviusut tassaapput unammilligissatut uppersar-neqartut atukkallu atortullu pioreersut suliuniteqarfinnilu takorluukkat angu-niakkallu ilanngullugit. Kapitali 3-mi aamma aningaasaqarnikkut immi-nut napa-

tilernissamut sammisap aalajangiussimanissaanut malinnaanissamut naleqqat aalajangersimasut atorineqarsinnaasut allaaserineqarput.

1.2. Sulinerup ingerlaqqinnissaanut kaammattuutit

Inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut ataatsimut ataatsimiititaliap nammineerluni – nammineertussanaanilu – suliniutit kaammattuutigineqartut naammassiniartussaangilai. Tamanna ataatsimiititaliap suliassarinnigilaa – suliassarinnigisaannarisimallugulu.

Inuiaqatigiit kalaallit, inuussutissarsiortut aamma ilinniarfiit, suliniutit ineriartortinnissaanni annertuumik pimoorussisimapput.

Ersarissumik politikikkut nalunaaruteqarnissaq pisariaqarpoq

Peqataasuniit pimoorussineq kisimi naammanngilaq. Iluatsitsinissamut ataatsimut ataatsimiititaliap kaammattuutaanik iternga tikillugu politikikkut oqallittoqarnissaa pingaaruteqarlunnarpoq, Nunatsinni Danmarkimilu.

Kaammattuutit naammassineqassappata pisariaqartutigut aalajangiisoqartariaqarpoq suliniutillu aalajangersimasut naammassineqarnissaannut nukitsigut pingaarnersiuisariaqarluni. Suleriaqqinnerup naammassineqarnissaa qulakkeerniarlugu ataatsimiititaliap pingasunik kaammattuuteqarpoq.

Ataatsimiititaliap siunnersuutigivaa suliniutit ataasiakkarlugit suleqatigiisitamik pilersitsiffiussasut, Namminersornerullutik Oqartussat allattoqarfeqartitsillutik. Suleqatigiissitat isumannaarniagassanik aalajangersimasunik paasiniagassaminnik qaammatit arfinillit iluanni suliassinneqartariaqassapput ilaatigut inatsisitigut, aningaasaqarnikkut aaqqissuusaanikkullu tunngasunik, taamaalillutik suliniutit ataasiakkaat politikikkut isummerfigineqarnissaminnut nammassiniarneqarnissaminnullu piareersimaneqassallutik. Suleqatigiissitat taakku Naalakkersuisunit pilersinneqassasut siunnersuutigineqarpoq.

Suliniuteqarfiit ataasiakkaat, suliassatut siunnersuutigineqartut nalerassallu iluanni anguniakkat ukiut tamaasa malinnaavigineqarnissaat ataatsimiititaliap pingaartuutippaa. Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiissitat ilaatigut inuussutissarsiutit, suliffeqarnerup ilinniartitaanerillu aaqqissugaanerinik nakkutiginninnerup naammassineqarnissaata pisariaqarnera pillugu kaammattuutai tunngavimatigut assigiimmik paasinninnermut takussutissaavoq. Pisortat suliniuteqarnerat kisimik isiginiarneqassanngillat, kisianni namminersortut suliniarneranni aporfiusartut taakkunanngalu sunniutaasartut aamma isiginiarneqassapput.

*Inuussutissarsiornermik ineriartortitsineq anguniakkat anguniakkallu ilai malinnaavigineqarsinnaasut atorlugit aqunneqassasoq
Ineriartorneq nakkutigissallugu paasissutissanut tunngaviusut amigaateqarपालाएत*

Inuussutissarsiortuniit ataatsimut ataatsimiititaliap misigisimasai naapertorlugit pissusissamisoorsimavoq tikkuassallugu inuussutissarsiornermik ineriartortitsineq anguniakkat anguniakkallu ilai malinnaavigineqarsinnaasut atorlugit aqunneqassasoq.

Suliffeqarfittut namminersortutut allatulli Kalaallit Nunaata anguniakkamut apuutsitsisussa q sammivissaq inissinniarlugu aallaavissaq nalerassarlu nalunngitartariaqarpai. Ataatsimut ataatsimiititaliap taamatut anguniakkanik annertussuserneqarsinnaasunik inissititeriniarnermini immikkoortuni pingaaruteqarlunnartuni Kalaallit Nunaanni paasissutissanut tunngaviit qanoq amigaateqartigineri malugisimavai, minnerunngitsumik inuussutissarsiutini. Tamatumunnga pissusissamisoortumik malitsigisaatut paasissutissat nassuiarneqarnissaat aamma killeqar-

put taamaalillunilu inuiaqatigiit nalinginnaasumik ineriartortinnissaat pillugu nassuiaatit suut suliarineqarsinnaanersut. Siunissamut suliniutissat pisariaqartut pilersaarusiornissaat siunnerfeqartinneqarnissaannullu periarfissat tamatuma ajornerulersippai. Taamaattumik ataatsimut ataatsimiititaliap kaammattuutigisavaa tunngaviusumik paasissutissat pissarsiarineqassasut, nakkutilliinissamullu tunngavissamik pilersitsisoqarluni taamaalillunilu ineriartorneq aqunneqarsinnaallunilu nukittorsarneqassammat.

Suliniutit naammasiniarneqarneri piffissamik nukinnillu pisariaqartitsippat

Ataatsimiititaliap arajutsisimangilaa suliniutissatut siunnersuutaasut naammasiniarneqarnissaat, immikkoortut akornanni ataqatigiisitsineq, pisinnaasat misissornissaat nukinnillu atuinissaq eqqarsaatigalugit Namminersornerullutik Oqartussani allaffeqarfimmut annertuunik piumasaqaatitaqassasut. Taamaattumik pisariaqartutigit pingaarnersiuinissaq suliallu siumut ingerlanissaanik periarfissisumik politikikkut pingaarnertigit aqutsinissaq pisariaqartinneqassaaq. Suliniutit siumut ingerlanissaasa qulakkeerneqarnissaannut naleqqiullugu ilaatigit danskit oqartussaanni suliffeqarfiinilu immikkut ilisimasalinnik ikiorteqarsinnaaneq iluaqutaasinnaassaaq.

Naatsorsuutigisatut siumut ingerlasoqangippat anguniakkat, suliniutit naleqqallu malinnaavigineqarnerisa inernerissavaat anguniakkat suliniutillu iluarsineqarnissaannut siunnersuuteqarsinnaaneq.

Sulinerup ingerlaqqinnissaanut kaammattuutip aappaa tassaavoq:

Anguniakkat suliniutillu pillugit ataatsimiititaliap siunnersuutaanik malinnaanissaq qulakkeerniarlugu attaveqanngitsumik siunnersuisoqatigiinnik nutaanik pilersitsisoqassasooq inunnik isumalluutinik naleqquttunik ilaatigut inuussutissarsiortuniit peqataaffigineqartumik. Siunnersuisoqatigiit Naalakkersuisut suliniuteqarnerisigut pilersinneqassappat. Ataatsimiititaliap aamma isumaqarpoq inunnik isumalluutinik naleqquttunik assersuutigalugu Danmarkimeersut peqataasoqartillugu aqqissuisoqassappat isummat amerlanerusut qulakkeerneqarnissaat eqqarsaatigalugu naleqqutissasooq taamaalillunilu siunnersuinissamut pitsaanerpaamik suliatigit tunngavissaqalissalluni.

Tamatuma peqatigisaanik ataatsimiititaliap isumaqarpoq Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornermut, suliffeqarnermut ilinniartitaanermullu tunngasutigut kalaallit danskinilu siunnersuisartut atuuttut nalilersorneqartariaqartut, taamaalilluni siunnersuisoqatigiinnik allamik pilersitsisoqaannarani, tamatumali peqatigisaanik siunnersuisoqatigiit ataatsimiititaliallu atuutereersut akornanni atorunnaarsitsisoqarlunilu ataatsimuulersitsisoqarsinaalluni.

Sulinerup ingerlariaqqinnissaa pillugu kaammattuutit pingajuat tassaavoq:

Anguniagassaliornermut naleqqiullugu siumut ingerlanerup ukiumoortumik attaveqanngitsumik nalilersuisoqartassasooq. Siunnersuisoqatigiit qulaani taaneqartut tamatuma qulakkeerneqarnissaanut suliassinneqassappata tamanna pissusissamisuussaaq.

Nalunaarusiaq pillugu politikikkut tigussaasumik akissuteqarnissaq ataatsimiititaliamit kissaatigineqarpoq

Ataatsimiititaliap isumaqarpoq pisariaqarlunnartoq Naalakkersuisut aammalumi danskit naalakkersuisui nalunaarusiaq manna pillugu tigussaasumik akissuteqassasut, taamaalilluni ilisivimmuut ilineqaannassanngimmat inuiaqatigiinnullu kalaallinut kissaatigineqartutut sunniuteqartinnagu.

Ataatsimiititaliap kaammattuuteqarneranut, anguniakkanut suliniutinullu politikikkut taamatut isummerneq siunnersuutit qulaani taaneqartut pingasut naammasineqarnissaannut pingaaruteqarluinnarpoq, taamaalillunilu sulinerup pisariaqartumik siumut ingerlaqqinnissaaanut qulakkeerinnittoqarluni.

1.3. Ataatsimut ataatsimiititaliap kaammattuutaanut tunngaviusut

Inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut ataatsimut ataatsimiititaliap piffisami sulianik allarpassuarnik sulisoqarnerata nalaani sulisimavoq, tamannalumi aamma inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut pingaaruteqarpoq, ilaatigut inuiaqatigiit aqqissugaanerata pillugu iliuusissatut pilersaarutissamik suliaqarneq aamma namminersorneq pillugu isumalioqatigiissitat isumaliutissiisutaat marts 2003-imeersoq. Suliani ingerlanneqartuni aamma misissueqqissaarimanernit naammasineqarsimasuni aallaaveqarnissaq ataatsimiititaliap qinersimavaa. Tamanna tunngavigalugu inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut naleqqiullugu suli itinerusumik alloriartoqarpoq, tamannalu tunngavigalugu inuussutissarsiutinik siuarsaalluni suliniutit siunniussaartut piukkunnarnersiorneqarlutillu tigussaasunnngortinneqarput.

“Pisortat pitsaasumik aalajangertarnissaannut” pisariaqartitsineq

Ataatsimut ataatsimiititaliap isumaqarpoq inuussutissarsiornermi atukkatigut piumasaqaatit iluanni suliffeqarfiit suliffigisinnaasaat aqutugalugit inuussutissarsiornermik ineriartortitsineq ajunnginnerusumik nukittorsarneqarsinnaasoq. Inuussutissarsiornermut suliffeqarnermullu naleqqiullugit ilinniartitaanerup, attaveqatigiinnermi aqqissugaanerup aamma pisortatut sulinerup iluani “pisortatut pitsaasumik aalajangertarnernut” atukkanut piumasaqaatit ator-neqarput.

Suliffeqarfinnut innuttanullu kalaallinut atukkatigut piumasaqaatit siunissamut nutaamik qulakkeerinnittunik pisortat neqerooruteqarnissaannik pisariaqartitsisut ataatsimut ataatsimiititaliap immikkoortut isornartutut pingaarnerusutut uparuarpai.

Sunniuteqassappata suliniutit akornanni piukkunnarnersiuinissaq pisariaqarpoq

Nunatsinni inuussutissarsiornermik ineriartortitsinissamut ajornartorsiutit taamak annertutigisumik ataatsimoortillugit sunniuteqarnissaq anguniarlugu piukkunnarnersiuinissaq pisariaqarpoq. Taamaattumik suliniutit suliffeqarfiit atukkatigut periarfissanik siumut qulakkeerinneqataasut ilaat peerneqartariaqarput, kisiannili sukannersumik piukkunnarnersiuereernerup kingorna “pingaarnerusimangitsut”. Suliniutit ilaatigut aallartisarneqareersimasut aamma piukkunnarnersiuinermi pingaarnerutinneqaratik ilaatinneqanngillat.

Ammanissaq oqaloqatigininnerlu

Ataatsimut ataatsimiititaliap siunertarivaa inuussutissarsiornermik ineriartortitsinerup nukittorsarnissaanut siunnersuuteqassalluni. Isumaginnittoqarfimmu immikkoortunullu allanut isummersorneq immikkoortut pineqartut inuussutissarsiornerup atugaanut sunniuteqarneri aqutugalugit taamaattumik pisimavoq. Immikkoortut suliniuteqarfittut namminersortutut suliarineqarsimangillat, soorunami taamaattuupput.

Suliniutissatut piukkunnarsiuinermit erseqqissaanermullu ilanngussat inunnit tamanit inunnilu isumalluutinik Nunatsinneersunit aamma Danmarkimeersunit tiguneqarsimapput. Sulinerup ingerlanera tamakkerlugu ataatsimut ataatsimiititaliap kissaatigisimavaa isumassarsiat pitsaasut tamarmik sulinermut ilanngunneqarnissaat qulakkeerniarlugit ammanissaq oqaloqatiginninnissarlu. Tamatuma

angunissaanut atortut ilagisimavaat nittartagaq www.nanoq.gl/naleraq, ataatsimiititaliallu neriuutigivaa anguniakkat suliniutillu malinnaavigineqarnissaanut siunissami sakkussatut atorineqarumaartoq. Suliniutissatut siunnersuutit Naleraq Camp sioqqullugu tiguneqartut piukkunnarnersiunermit ilanngunneqarput. Ataatsimiititaliap ataatsimiinnerini tamani inunnit tamanit suliniutissatut siunnersuutit tiguneqarsimasut allattukkatut tiguneqartarput oqallinnernilu ilanngunneqartarlutik. Ataatsimut ataatsimiititaliap nittartagaani takuneqarsinnaapput suliniutissatut siunnesuutit allattorneqarneri.

Suliniutit nammassiniarneqarnerini inuit isumalluutit naleqquttut peqataatinneqartariaqarput

Suliniutit piukkunnarnersiorneqarnerini tigussaasunngortinneqarnerinilu Naleraq Camp pingaaruteqartunik ilanngussimavoq. Ataatsimut ataatsimiititaliap pissusissamisoortutut isigaa tassani peqataasut suliniutit ineriartortinneqarnerini peqataasimasut, aamma suleqatigiissitani suliniutit naammassinineqarnissaanut qulakkeerinnittussatut peqataatinneqarpata.

Naleraq Camp

Naleraq Campip ulluni 11. - 12. september 2003 Kangerlussuarmi siunertarivaa siunissami Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut nalerassat nassaarineqarnissaat.

Ataatsimut ataatsimiititaliap inunnik 42-inik immikkoortumi soqutigisaminni susoqarnissaanik siunnersuuteqarsinnaasunik qaaqqusimavoq. Peqataasut Kalaallit Nunaannit assigiinngitsorpassuarniit aggersuupput, peqataappullu pisortat, inuit ilinniarkinneersut suliffeqarfinneersut aamma ilinniagaqartut peqataasut akornaniipput.

Isumasioqatigiinnerup ulluini marlunni peqataasut isumassarsiarpassuarnik assigiinngitsunik suliaqarput naggataatigullu Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornermik ineriartortitsinissap tunngaviatigut nukittorsarnissaanut siunnersuutit tigussaasut 22-inut killilerlugit. Siunnersuutit taakku isumassarsiaannaanngillat, peqqissaarullugilli allaaserineqarlutillu oqallisigineqarsimallutik. Siunnersuutit katersorneqarput ataatsimiititaliallu sulittaasuanut tunniunneqarlutik, ataatsimullu ataatsimiititaliap sulinerata nangiinneqarnissaanut atugassanngorlugit tiguneqarlutik.

Kapitali 2.

Inuussutisarsiornerup unammilligassai

Atukkat atuuttut inuussutisarsiornerup ineriartortinneqarnerani atugassanut assersuunneqassappata nunatsinni inuussutisarsiornerup ullumikkut arlalinik unammilligassaqarput. Atugassat kissaatigineqartut immikkoortumi 2.2-mi allaaserineqarput. Tullinnguuttumi nunatsinni inuussutisarsiornermut suliffeqarfinnullu ataasiakkaanut unammilligassat pingaaruteqarneri misissorneqassapput. Paasinninneq taanna tunngavigalugu ataatsimiititaliap kapitali 3-mi unammilligassanut taakkununga suna akissutaasariaqarnerisooq saqqummiutissavaa. Unammilligassat allaaserineqarneri nunatsinni inuussutisarsiornerup naatsumik ilisaritinneqarneranik aallaaveqarpoq.

2.1. Nunatsinni inuussutisarsiorneq

Aalisarnermut tassungalu atasunik inuussutisarsiornerup atavallaarneq

Kalaallit Nunaat nunarujussuuvooq 2,2 mio. km² missaaniittoq, Danmarkip angissusaanik 49-iaammik anginerusoq, taassumali 85 procentiata missaa sermersuulluni. Innuttaasut katillutik inuit 56.000-it missaaniipput, taakkununga inuit 6.000-it missaaniittut Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimallutik. Innuttaasut illoqarfinnut 18-inut nunaqarfinnullu 62-inut agguarsimasut kommuninullu 18-inut immikkoortitersimapput, nunaqarfiullu avannarlerpaap kujallerpaallu akornanni 2.000 km missaannik ungasissuteqarluni.

Aningaasaqarnikkut imminut napatilernissamut avammut niuernerup annertunerulernissaa pingaaruteqarlunnartumik tunngaviuvoq. Suliaqarfiit pingaarnerit avammut niuernerisa 2001-imi nalunaarsornerisa takutippaat Kalaallit Nunaanniit avammut niuerutigineqartut 89 procentii inuussutisalerinermiit pisuusut, taakkunanili aalisakkat qaleruallillu avammut tunisassianit pingaarnerpaajullutik.

Takussutissiaq 1. Suliaqarfinni pingaarnerni avammut niuernerup agguataarnera - 2001-imi

Suliaqarfiit pingaarnerit	Avammut niuernerup 1.000 kr.
Inuussutissat, annerusumik aalisakkat qaleruallillu	1.986.295
Aatsitassat	10.994
Nioqqutissiat suliarineqarsimasut	18.468
Maskiinat assartuutillu	68.709
Assigiinngitsut	148.299
Katillugit	2.232.765

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik.

Aalisarnerup avammut niuernerminit isertitai annerusumik raajanik, qaleralinnik saattusanillu pisaqarnerit tunisassiornerinillu pisuupput. Tassunga ilanngutisapput uiluinnit, saarullinnit nipisaallu suaannik annikinnerusumik avammut niuernerit. Kommunini amerlanerni aalisakkerivinni annertuumik sulisoqarpoq. Taamaattumik aalisarneq nunamilu suliffissuit taakkulu najukkami inuiaqatigiinnut sulisoqarnikkut pingaaruteqarneri pinngitsoorani isiginiarneqartarput.

Tamatuma malitsigisaanik najukkani inuiaqatigiinni sulisoqarnissaq aamma iser-

titaqarnissaq qulakkeerniarlugit aalisarnerup tunisassiorfiillu annertusiartuinartumik naalakkersuinikkut kimigiiserfigineqarput. Navianartua soorunami tasaa voq suliffeqarfiit suliffissaqartitsiniarfittut inissisimalersinnaanerat, unammilersinnaanerat ajornerulerluni tamatumalu malitsigisaanik tapiisoqartariaqassaluni.

Aalisarneq nunarsuarmi niuerfimmi unammilertussaammat inuussutissarsiutip ingerlaavartumik naammassiuminarsaanissaq pinngitsoorneqarsinnaanngilaa. Tamatuma malitsigisaanik ilaatigut aalisarneq ikitsuinnarnit anginerusunillu ingerlanneqartariaqarpoq. Taamatut pisoqarnera aamma nunami suliffissuarni takuneqarsinnaavoq.

Najukkami politikikkut anguniakkat piffissarli qanittuinnaq eqqarsaatigalugu suliffissaqartitsinissaq kisiat eqqarsaatigiinnarlugu aalisarnermik inuussutissarsiutit siuarsarnissamut periarfissai avammullu niuernermit isertitaasa ajornerulersiniarlugit inuussutissarsiornermut politikkip aqqissuunneqannginnissaa pingaaruteqartupilussuavoq.

Imaani isumalluutit uumassusillit, taamaattumillu aalisarneq suliffissuillu tunuaniittut, suli Kalaallit Nunaata aningaasaqarniarneranut tunngaviusuupput. Taasuma saniatigut inuussutissarsiorneq, namminersortunit pisortallu suliffeqarfiinit ingerlanneqartut immikkoortoqarpoq pingasunut annikitsortaqaanngitsumik imatut immikkoortinneqarsinnaasut: Aatsitassat, takornariaqarneq nunamilu inuussutissarsiutit taaneqartartut. Kingullertut taaneqartoq suliaqarfinnut assigiinngitsunut arlalinnut ataatsimut taaguutaavoq, tassaniilutik niuernerneq, sanaartorneq, kiffartuussineq tunisassiornerlu.

1996-imi SULISA 'p misissuinerani' inuussutissarsiutinut immikkoortut sisamat iluanni tamakkiisumik kaaviiartitat takutippaat tamakkiisumik kaaviiartitat annertunerpaartaat aalisarnermit kiisalu nunami inuussutissarsiutinut aallaaveqartut, taamanikkut 9,7 mia. kr. missaannik naatsorsorneqartoq. Takornariaqarneq aatsitassallu annikitsuinnannguupput, kisianni inuussutissarsiornermi immikkoortuupput marluk ullumikkut ineriartortitsinermut suliniutitigut aningaasaliiffigineqarnerusartut aammalu siuariartornissamut periarfissaqarnerpaajusutut nalilerneqartut.

Takornariaqarnerup 1991-imi anguniagassamisut inissippaa 2005-imi 500 mio. kr.-inik tamakkiisumik kaaviiartitaqalerneq anguniarlugu, taamaattoqassappallu 1996-imi misissuinermit kaaviiartitat naatsorsornerannut naleqqiullugit minnerpaamik marloriaammik amerlanerussallutik. Takornariaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit 2003-2005-imut takornariaqarnerup iluani iliuusissatut pilersaarummini naliliivoq 1991-ip kingorna inuussutissarsiummi annertuumik siuariartoqarsimasoq. 1991-ip kingorna uuttueriaatsit allanngortinneqarnerisa kingorna anguniagassatut siunniussat qanoq annertutigisumik anguneqarsimanersut nalilersoruminaapput.

Nunat assigiinngitsut uuliasiorfii aatsitassarsiorfiillu ukiuni tallimami piffissami 1995-2000-imi Kalaallit Nunaanni uuliasiornermut aatsitassarsiornermullu 1 mia. kr.-it missaaniittut aningaasaliissutigisimavaat. Aningaasat taakku aatsitassarsiornermut ilaatigullu uuliasiornermut assigiikannersumik avinneqarput.

Nunami inuussutissarsiutit suliffinnut nalittortitsinermullu annertuumik pingaaruteqarput, akerlianilli inuussutissarsiutit taakku annikitsuinnarmik avammut niuernermit isertitaqarfiupput.

Ataatsimut isigalugu inuussutissarsiutit aqqissugaanerat ataasiinnarmut sam-

misuuvoq inuussutissarsiutinillu pingaarnernit sunnerneqarsimalluni, tassani aali-sarnej immikkut Kalaallit Nunaata nammineq aningaasaqarniarneranut pissusis-samisoortumik tunngaviulluni. Taakku saniatigut aamma aatsitassat takornari-aqarnerullu iluani pissusissamisoortunik periarfissaqarpoq, sulili aningaasaqar-nikkut annertunerusumik pingaaruteqanngitsunik.

2.2. Inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut periarfissat tunngaviusut pillugit misissuineq

Assigiimmik akeqartitsinerup siuariartorfiusuni ineriartor-nissamut periarfissat killeqar-tippai

Kalaallit Nunaata nunataa inuussutissarsiorderup ineriartortinnissaanut immik-kuullarissumik periarfissaqartitsivoq. Kommunit 18-it tamarmik ataasiakkaarlutik annerusumik minnerusumilluunniit niuerfittut nammineertutut inissisimapput, nioqqutissat, inissiat sulisinnaasullu eqqarsaatigalugit tassami kommunit akor-nanni aqqusinikkut atassuteqanngimmat. Angallaneq tamarmi imaatigut si-laannakkulluunniit ingerlanneqarpoq. Attaveqatigiinnermi aqqissugaaneq tamanna akisoorujussuuvoq, amerlanertigullu assigiimmik akeqartitsiner-mik tunngaveqarluni. Tamatuma nunap ilaani suliffeqarfinnut piviusumik tunngaveqanngitsumik aningaasartuutit qaffasissumiitippai, aningaasartuutiiviili tunngavigalugit akit atulerneqaraluarpata akit appasinnerusut anguneqassa-galuarlutik.

Politikikkut agguassisarneq inuussutissarsiornikkut aggu-aassisarnermit avissaartin-neqassaaq

Innuttaasut tamarmik, apeqqutaatinnagu Nuummi imaluunniit nunaqarfeeq-qami najugaqaraluarpataluunniit, assigiimmik kiffartuunneqarnissaat, aamma pisiassat assigiimmik akeqartinnissaat ilanngullugit, Kalaallit Nunaanni naalak-kersuinikkut aalajagingassaavoq. Taamaattorli oqaluttuarisaanikkut maannak-kullu Inatsisartut Kalaallit Nunaannik aqqissuussimanerisa kingunerisaanik annertuumik aningaasartuutitaqarnera ataatsimiititaliap uparuarusuppa. Ataatsimiititaliap apeqquserusunngilaa inuit immikkoortuni nammineerluni inuussutissarsiordermut tunngaveqanngitsuni inuusut aamma akuerineqarsinna-asumik inuunikkut atugaqassanersut, uparuarusulluguli agguassinermi politik-keqarnerup aamma nammineersinnaanerunerumut tunngaviusut aningaasaqar-nikkut imminut napatissinnaalernerumut Kalaallit Nunaata ineriartornissaanut qulakkeerinninnissamut politikkip akornanni erseqqarissumik immikkoortin-neqarnissaata pisariaqarnera. Inuussutissarsiordermut politikeqarnikkut ani-ngaasaqarnikkut imminut napatissinnaaneq siuarsarneqassaaq. Ileqqut naaper-torlugit inuussutissarsiordermut politiki soqutigisat allat arlallit qulakkeerneqar-nissaannut atorneqarsimavoq. Tamanna ilaatigut ersarissimavoq inuussutissarsiu-tinut pingaarnernut tapiissuteqartarnermi. Nunaqarfinni isorliunerusunilu inuus-sutissarsiuteqarnissap/suliffissaqarnissap attatiinnarneqarnissaanut kissaateqar-nerit kingunerisaannik sinerissap qanittuani aalisartut piniartullu aamma nuna-lerinermik inuussutissarsiuteqartut ilarujussui aqqissuussaannikkut annertuumik ajornartorsiuteqarput.

Ineriartorfinni ikitsuni nukit-tuunilu ineriartornikkut i-nuussutissarsiordermik ineri-artortoqassaaq

Kalaallit Nunaanni tamarmiusumik inuussutissarsiordermik ineriartorneq ineri-artorfinnit ikitsuinnarnit nukittuunillu ingerlanneqassaaq. Illoqarfiit nunaqarfiil-lu nukittunertik periarfissatillu aallaavigalugit ineriartussapput, immikkoortullu tamaasa assigiilersinnissaannut misiliinissaq periarfissaananilu naleqqutinngilaq. Assersuutigalugu Avannaa qaleraleqarfiuvoq. Oeqqa Nuuk illoqarfiit annersara-lugu Namminersornerullutik Oqartussat allaffissuaqarfiannut angerlarsimaffiu-voq qullersaqarfiit kiffartuussiviilu arlallit ilisimasatigut kiffartuussinikkullu ineri-artornissaminnut periarfissagissaarlutik. Takornariaqartitsineq immikkoortuuvoq tunngaviatigut nunap immikoortuini tamani periarfissalik. Aamma tassani immikkoortut assigiinngissusiat isiginiarneqassaaq, ineriartornissamut suliniutit pingaarnersiornissaat taakkulu attaveqatigiinnikkut aqqissugaanermi periarfis-sanut killiliussanullu assersuunneqarnissaat pisariaqarluni.

Inuiaqatigiinni kaaviiartitat annertunerusut unammillernikkut namminersortunilu pilersinneqassapput

Nammineerluni inuussutissarsiornissamut tunngavissaqanngitsumi immikkoortumi inuunissamut atukkat akuerineqarsinnaasut aamma aningaasaqarnikkut imminut napatilernissap siuarsarnissaanut pingaarnertigut soqutigisat taakku marluk immikkoortinneqarnissaat pisariaqarpoq. Tamanna isumaqarpoq inuiaqatigiit kaaviiartitaannit annertunerusut unammillernikkut niuerfinnulu namminersortuni pilersinneqassasut. Soqutigisat taakku marluk akornanni oqimaatigiisitsinissaq ajornaatsuinnaangilaq, taanna aamma pilersuinissamut qulakkeerinninnissamut soqutiginninnertut aamma niuerfimmi ammasumi nukiit suniuteqarluartumik atornissaannik soqutiginninnertut allaaserineqarsinnaapput.

Pegataasut ikitsuinnaatillugit niuerfimmi annikitsuinnami niuerfimmi ammasumik pilersitsinissaq ajornakusoorsinnaavoq. Ullumikkut niuerfiusoq namminersornerullutik oqartussanit pigineqartunit suliffeqarfinnit saqqumiffigineqarpoq nunassiffiillu attatiinnarnissaannut, attaveqatigiinnikkut aqqqissugaanermi kii-salu inuussutissarsiutit pingaarnersaannut siunniussisunik inuussutissarsiutinik tapiissuteqartarnermik sunnerneqarsimalluni. Pissutsit taakku marluk pisuullutik unammilleqatigiinnikkut ajornartorsiutit akuttunngitsumik misigineqartassapput, aamma niuerfinni pisortanit suliffeqarfiunngitsuni. Ineqarneq pisortat saqqumivallaarnerannut assersuutissaavoq. Ullumikkut ineqarneq aningaasartu-tinik qaffasissunik, inissianik neqerooruteqartarnerup ujartuinerullu akornanni assigiinngitsoqarnera tamatumalu malitsigisaanik eqartoqarpallaarneranik sun-nerneqarsimavoq. Tamatuma sulisinnaasut nuttarsinnaanerat akornuserpaa namminerisamillu suliffimmik aallartitsinissaq ajornakusoortilerlugu – pisuni tamani sulisup atorfinitsinneqartup inissiamik tunineqarnissani naatsorsuutigisarpaa.

Siulersuisuni sulineq pikkoriffigineqartariaqarpoq. Politikerit siulersuisulu akornanni ungasinnerulerneq annertusinneqassaaq

Soorunami politikikkut agguassinerit ilaat qajassuunneqarnissaat pisariaqarput. Politikikkut soqutigisat qajassuunneqartariaqartut pisortat aningaasaataasa pingaarnersiornerisigut inatsisillu aqqutigalugit Naalackersuisunit Inatsisartunillu aalajangiiffigineqassapput ingerlatsiviilli ingerlanneqarneri aqqutiginaqit, tamannami niuernerpalaartumik atukkat tunngavigalugit ingerlanneqartariaqarmat. Siulersuisut pikkorissuseq naapertorlugu inuttalernerqartarnissaannut ileqqorissaarnissamut apeqqut saqqummerpoq, tassunga ilaatillugu politikerit siulersuisullu akornanni pisariaqartumik ungasinnerulernissaq.

Kommunit aqqqissugaanerat eqqarsaatigeqqittariaqarpoq

Kalaallit Nunaat taamak inuttakitsigisoq allaffissornikkut aqqqissuussineq amerlasuutigut danskit allaffissuaqarneranut asseqqinnaajusoq pigiinnarneqarsim-nera tupinnarpoq. Kommunit aqqqissugaanerat eqqarsaatigeqqittariaqarpoq. Siunissami kommunit aqqqissugaanerisa nutarterneqarnerinut atatillugu qitiusu-mik allaffissuup kommunillu akornanni suliat agguataarneqarnerat misissor-neqassappat naleqqutissaaq.

Maannakkut kommuneerarpasuit tamarmik immikkut suliassarpasuit isumagisaraat, assersuutigalugu akileraarutinut immikkoortoq. Akileraarnermut inger-latsivinnik akileraarusiinerillu nammineertunik kommunini 18-iusuni 16-ini inger-latsisoqarnera nukinik atorluaanissaq eqqarsaatigalugu naleqqutinngilaq. Pisari-illisaanermi annertuumik iluanaarutissaqassaaq – qulananngitsumillu immikko-ortup taassuma eqiteriffigineratigut akileraarusiinerit assigiissarneqarnissaat pit-saanerulersinneqarlunilu isumannaarneqarsinnaavoq.

Pingaarnarpaajuvoq suliat katersorneqarnissaat qulakkeerneqarpat. Sulisut amerlanerullutik sulianillu amerlanernik suliaqalernerisigut suliap naammassine-qarnissaata suliatigut pitsaassuseqarnissaa qulakkeerneqassaaq. Tamatuma peqatigisaanik pisortani pisariaqartinneqartuni nukiit isumatuumik atorneqar-

nerinut pingaaruteqarluinnarpoq pisortat immikkoortuat millisinnearpat. Suliat katersorneqassapput, pinngitsooranili Nuummiittariaqaratik.

Suliffeqarfiit eqqortumik atugassaqartinnissaat pisortat suliassaraat

Pingaartuuvoq aallartitsiniartut inuussutissarsiortullu namminersortut allat aningaasaliussananut pisariaqartinneqartunut pissarsisinnanissaat, ataatsimiititaliarli isumaqarpoq suliffeqarfinnut toqqaannartumik tapiisarneq annikilliskkiartorneqassasoq suliffeqarfiit ingerlannissaannut eqqortumik atugassaqaarnissaq nutarternissallu siuarsarnissaanut iluaqutaasussamik. Sulisussamik pissarsiffiusinnaangitsumi aallartitsiniartut inissaqarnermut pitsaaneruseq periarfissaqaarnissaat pisortat qulakkiissavaat aamma inuussutissarsiortut ilinniartinnit ilisimatsarfinniillu ilisimasani ajornanngitsumik pissarsisinnanerat qulakkeerlugu.

Inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut akileraarusuineq aporfussanngilaq

Inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut akileraarusuineq aporfussanngilaq. Taamaattumik pingaaruteqarpoq akileraarusuineq imatut aqqissuunneqarpat akissarsiortunut suliffeqarfinnullu immikkut suliaqaarnissamut kajumitsisilerluni. Namminersortuni annertuumik inerisaanissamut pisariaqarpoq sulinissamut neqeroorutit pisariaqartinneqartut qulakkeerneqarnissaannut isertititigtut akileraarutit tapersiinnissaat tamatumalu peqatigisaanik selskabit akileraaruteqartarnerisa maannakkorpiaq annertuumik inerisarnissaannik piumasaaqarfiusumi nunatsinni suliffeqarfiit allilernissaminnut periarfissaannut aporfussanani. Suliffeqarfinnullu pingaaruteqartuuvoq kajuminnerit ataatsimoortut, tassanilu akileraarut taakkua arlaannut ilaalluni. Tassunga atatillugu tikkuarneqassaaq Kalaallit Nunaanni akileraarusuineq nunanut allanut sanilliullugu appasittut oqaatigineqarsinnaanngimmat.

Inuussutissarsiutit ineriartortinnerinut ilisimasat pingaaruteqarlutik tunngaviupput

Inuussutissarsiutit ineriartortinnerinut ilisimasat pingaaruteqarlutik tunngaviupput. Tunisassianik nutaanik pilersitsinermut, periutsinut suleriaatsinullu nutaanut ilisimasat tunngaviupput. Ilisimasallu ilinniarneq aqqutigalugu pilersinneqassalutik. Qaffasinneruseq ilinniarnit immikkullu ilisimasaqalernerit pisariaqartippaat innuttaasut minnerpaamik oqaatsini pingaarnit ataaseq sapissanngikkaat. Tuluttut nunat allamiut oqaasiattut ilinniartitaanermi annertuneruseq pingaartinneqartariaqarpoq. Dansk siunissami ukiuni arlalinni aamma Kalaallit Nunaanni ilinniarnermut pisariaqartumik tunngaviusussaavoq, oqaatsinut pingaarnernut ilaangikkaluarluni. Inuit nunat allamiut oqaasii tuluttut danskisullu sapinngitsut aamma inuussutissarsiutit arlallit inerisarneqarnerinut pingaaruteqartussaapput. Tamanna takornariaqarnermi, aatsitassarsiornermi atuuppoq, aamma suliffeqarfinnullu avammut niuertunik amerlanernik ineriartortitsinermi, ilaatigtut amerikap avannarliup nunataani niueqatigiinnissamut periarfissani.

Ilinniartit pisariaqartumik pitsaassuseqalernissaannut ilinniartut ilinniartitsisullu amerlassusaannik tunngaveqarpoq

Oqaatsigtut piginnaasat kisimik pinnatik kisianni aamma pinnaasat allat pitsaalluartaassaapput. Taamaattumik ilinniarnit, ilinniartit ilinniartitsisullu pitsaalluinnartariaqarput. Aqqissuusseriaatsit nutaat misilinneqartariaqarput, nukiit katersorneqarlutik nutaanilu pilersitsisoqarluni, suliatigtut avatangiisit nukittut, tassani aamma ataqatigiinnermut paasissutissiinermilu teknologiimi periarfissat annertuneruseq atornerisigtut ilaatigtut ungasianiit ilinniartitsinermi. Ilinniartut ilinniartitsisullu amerlassusaat pitsaassutsip taassuma anguneqarnissaanut tunngaviupput pingaaruteqartut.

Paasissutissiinermi ataqatigiinnermilu atortorissaarutit periarfissat atorneranngitsut annertuut

Nunami taamak annertutigisumik isorartusumi inuillu taamak ikitsigisut taamak siamasitsigisumik najugaqartillugit paasissutissiinermi ataqatigiinnermilu atortorissaarutit periarfissat annertuut atorneranngissaat pingaaruteqarluinnartuupput. Minnerunngitsumik meeqqat atuarfianni meeqqat pitsaaneruseq atuartinneqarnissaannut paasissutissiinermi teknologiip atorneranngitsut periarfissat annertuupput.

Paasissutissiinermi ataqatigiinnermilu atortorissaarut aamma suliffeqarfinnik ataqatigiinnerusunik ingerlatsivinnillu digital atorlugu sullissisunik pilersitsinisamat periarfissiivoq taamaalillunilu aningaasat ikinnerusut atorlugit ulloq unnuarlu innuttaasunut suliffeqarfinnillu kiffartuussisinnaassalluni. Paasitissiinermi teknologii sulii annikitsuinnarmik atorneqarpoq aqqissugaananilu pilersaarusiornerlu aallaaviginagu, massa tamanna pillugu arlalissuarnik nassuiaasior-toqarsimagaluartoq kiisalu Naalakkersuisut pilersitaannit IT pilugu siunnersui-soqatigiinnit 1999-imi nuna tamakkerlugu IT pillugu iliuuseqarnissamat siunnersuusiortoqaraluartoq. Iliuuseqarnissamat siunnersuut taanna annerusumik atuutsinneqanngilaq.

Inuussutissarsiorlut sulisinnaasunik piukkunnaateqartunik pissarsisinnaasariaqarput. Taamaattorli periarfissami tunngaviusumi tassani sulisinnaasut qaffassisumik ilinniarsimasut pissarsiarineqarnissaannut qulakkeerinninnissaq kisimi pineqanngilaq, kisianni aamma sulisinnaasunik nalinginnaasumik pissarsisinnaaneq, aamma nunap ilaani aalisakkerivinni ulapileruttorfiup nalaani sulisinnaasut ilin-niagaqanngitsut ilanngullugit.

Inooqatigiinni ajornartorsiu-tit inuussutissarsiu-tit sulisus-sarsinnaanerannut akornusi-ippit

Ilaqutariippassuarni annertuunik inooqatigiinni ajornartorsior-toqarpoq, suliffin-nut aalajaatsumik attaveqarnissamat akornusiisunik. Suliffeqarfiit pisariaqartin-neqartunik sulisussarsisinnaasariaqarput, taamaattumik ilinniarnit qaffassar-nissaannut taamaallaat pisariaqartitsisoqanngilaq, kisianni aamma tunngaviusu-mik inooqatigiinnermi ajornartorsiu-tit sammineqartariaqarput, taamaalilluni sutigit tamatigit sulisut aalajaatsut kajumissuseqartullu qulakkeerneqassamma-ta. Sulisut kajumissuseqartut annerusumik sulerususseqalernissaannut akileraaru-titigit tapisiatigullu tapersorneqartariaqarput.

Eqikkarlugit inuussutissarsiornermik ineriartortitsinissamat piunasaqaatit tunngaviusut tassaapput:

- inuussutissarsiornermut politikip taamaallaat inuussutissarsiornermik ineriartortitsineq siuarsassagaa soqutigisallu allat politikkit allat aqqutigalugit qulak-keerneqassasut
- inuussutissarsiu-tit siuarsarnissaannut suliniutit nunap immikkoortuani nukit-tuffiit periarfissallu aallaavigissagaat
- inuussutissarsiu-tit pisariaqartutigit atugassaannik pisortat ilusilersuissasut, kisiannili aningaasat ikinnerpaat pisortanut pituttorneqarsimassasut
- suliffeqarfinnut ataasiakkaanut tapiissutit sapinngasamik killilersimaarneqas-sasut ineriartortitsinermullu sammitinneqassasut piffissamilu killeqartumi atuutsinneqassasut, taamaalilluni aningaasaqarnikkut imminut napatissin-naalernermit siumut inerisarneq akornuserneqarnani
- inuussutissarsiorlut pisariaqartunik sulisussarsisinnaasariaqartut
- inuussutissarsiornermut ineriartortitsinermut tunngavittut nutarternermullu aallartitsissutitut ilisimasat ilinniartitaanerlu akuerineqassasut, aamma siunis-sami kikkut tamarmik tuluttut danskisullu atuisinnaasunngorlugit ilinniartin-neqartariaqarneri ilanngullugit.

2.3. Inuussutissarsiornermi aningaasaqarnikkut unammilligassaat

Inuussutissarsiortut arlalissuarnik unammilligassaqarput, ilarpassuilu "niuerfiit" pillugit apeqqummut attuumassuteqarlutik inuussutissarsiornermillu ineriartortitsineri periarfissanut tunngaviusunut attuumassuteqarlutik.

Niuerfeeqqat immikkoortut

Nunami inukitsumi siamasissumilu inoqarfiusumi isorartuujusumi naleqqutinngitsunillu attaveqatigiinnikkut aqqissugaanermik atortoqartumi niuerfiit ilai immikkoortunut aggulussimani unammilligassani suillersaavoq. Immikkoortuni tamani aqqissuussinermut aggulussimaneq taanna ullumikkut aalajangiisuuvoq, ilinniartinniit inuussutissarsiutinut.

Niuerfinni aqqissuussanik amigaateqarneq

Unammilligassap aappaa tassaavoq inuussutissarsiutinut inuiaqatigiinnilu pisortat saqqumivallaarnerujussuata malitsigisaanik niuerfinni aqqissuussanik amigaateqarneq, tamannalu kajumissuseqalersitsinissamut aqqissuussani takuneqarsinnaalluni.

Ileqqut isummallu

Sulisussanik neqerooruteqarnerup ujartuinerullu akornanni Kalaallit Nunnaanni oqimaatigiittoqannginneratigut niuerfinni arlalitsigut kukkussutaasartunut unammilligassat pingaaruteqartumik peqqutaapput.

Kisianni niuerfinni kukkussutit taakku aamma ileqqunik isummanillu sunnerneqartarput, tamannalu suli nunatsinni inuussutissarsiornermik ineriartortitsinissamut unammilligassani pingaarnerpaajuvoq.

Titartagaq 3-mi takutinneqarput suliniuteqarfinni qinerneqartuni suliffeqarfiit inerisarnermi atukkatigut unammilligassat pingaaruteqarneri eqikkarneqarput. Erseqqissaatigineqassaq inuussutissarsiutinut unammilligassarpasui paasiuminarsarlugit unammilligassat saqqummiunneqarmata. Kisianni ataatsimiititaliamut aalajangiisuusimasutut paasinninnissamut isiginninnissamullu iluaqutaavoq. Assersuutigalugu titartakkami takuneqarsinnaasutut niuerfiit immikkoortiterneri pissutigalugit ilinniartitsisussaaleqisoqartoq, taamaattorli ilumoortoq tamakkerneqanngilaq. Amigaateqarneq assersuutigalugu immikkortumut sulisussarsiornermik nalinginnaasumik ajornartorsiuteqarnermik sunnerneqarpoq kisianni aamma "niuerfiit immikkoortuuneri" pillugit unammilligassaaneramik aamma. Atuarfiit iliniarfiillu amerlasuut ingerlatiinnarneqarnerisigut ilinniartitsisussaaleqineq annertusinneqarpoq, ilinniartitsisummi pigineqartut tamakkiisumik ator-neqanngimmata.

Tamatuma kingorna unammilligassat suliniuteqarfinni ataasiakkaani aallaserineqassapput taamaalilluni soorunami allaassutaasut ilannguneqarsinnaallutik.

Titartagaq 3. Suliniuteqarfinnut unammilligassat pingaaruteqarneri pillugit takussutissaq

Sunniutaa Pingaarutaa	Niuerfinni aaqqissuus- sinerit amigaataasa	Niuerfiit immikkoortut	Ileqqut isummallu
<i>Ilinniarititaaneq</i>	Iliniagaqarnissamut killeqartumik kajumissuseqar- neq	Ilinniarfiit atuarfiillu miki- sut amerlasuut Ilinniarititsisussaaleqineq	Iliniagaqarnissamut ileqqut amigaataasut Uniinnartarnerit
<i>Suliffeqarneq</i>	Sulinissamut kajumissuse- qarnissamut akornusiisumik ikiuisarnermut aaqqissuus- sinerit	Sulisunik peqarnerup ujar- tuinerullu akornanni oqi- maaqtigiinnginneq, sulia- tigut nunamilu	Ilaqutariinni ajornartorsi- ortuni maligassiuisoqan- ngitsoq
<i>Unammilleqatigiin- nermut tunngasut</i>	Pisortat ingerlatsinerujussu- at Aningaasartuutit qaffasip- pallaartut	Kisermaassinerit "Nunatsinni niuerfiit" miki- sut	Suliffeqarfiit ingerlatsiner- minni annertuutigit inoo- qatigiinnermi sulisoqarner- milu politikimut qajassuus- sisariaqartut
<i>Attaveqatigiinnikkut aaqqissugaaneq ineqarnerlu</i>	Assigiimmik akeqartitsineq Angallanneq kisermaassiffi- usoq Akitigit unammillerfiun- ngitsumik pisariaqartitsi- nerlu naapertornagu inissi- aliortiterneq	Angallanneq silaannakkut /imaatigit ingerlanneqarta- riaqarpoq Inimit suliffimmut angala- nermi inissiat atornerqarneri siuarsarnerqarsinnaangillat	Nammineq inigisamik pigi- saqarnissamik ileqqoqan- nginneq
<i>Aallartitsiniarnerit</i>	Pilersitsinermi aningaasar- tuutit ineqarnikkut anner- tusarnerqartut. Pisortat kiffartuussinissa- mut amigaateqarneri	Kisermaassinerit peqqutiga- lugit isernissamut aporfis- sarpassuit	Ileqqaarnissamut ileqqo- qannginneq Akissarsiortuuneq pilersui- suunerlu
<i>Nutarterneq</i>	Nutarternissamut kajumis- suseqannginneq Avammut niuertukkinnera Inuussutissarsiutinut tapiis- sutit aaqqissuusinerimik al- lanngutsaaliusut	Ilisimasanik katersuiffiit ikitsuinnaat	Tunisassiornerup isiginiar- neqarnera, tuniniaaneq aamma sulineq pinnagit

2.3.1 Ilinniartitaaneq

Nunatsinni inunngorsimasunit sulisinnaasunit quliusunit taamaallaat pingasut piginnaalersitsumik ilinniarsimasuupput

Kalaallit Nunaata ullumikkut ilisarnaatigaa sulisinnaasut amerlanersaat ilinnia-gaqarsimasuunngitsuunerat. Taamaalliluni sulisinnaasunit nunatsinni inunngors-imasunit qulinit taamaallaat pingasut piginnaalersitsumik ilinniarsimasuupput.² Assersuutigalugu Danmarkimi kisitsisit tassaavoq quliniit arfineq marluk. Taamaattumik sulisussanik avataaneersunik annertuumik pisariaqartitsisoqarpoq – ilinniagaqarsimanngitsullu akornanni suliffissaaleqinermik annertuumik ajor-nartorsiortoqarluni.

Takussutissiaq 2-mi takuneqarsinnaavoq ilinniartitaanerup ineriartornerata annertussusaa 1960-ikkut naalerneranni inunngortuniit tassanngaannaq amerle-riarujussuarsimasut. Taamatut ineriartortoqaannassappat ukiut qulikkaar ikitsuinnaat ingerlaneranni Kalaallita Nunaat nunanut soorlu Danmarkimut assi-giinngissutaa annikillineqassaaq.

Takussutissiaq 2. Ukioqatigiinni qinikkani ilinniarnert amerlassusaat

Ukioq inunngorfik	Nun. inun- tut	Tunnga. inuussuti. ilinnia.	Sivikin. ilinniaq- qinneq	Ilinniar- nerit allat	Ilinni. katil- lugit	Kal. N. inun. ilinn. Pct.
1963	1.033	145	70	7	222	21
1964	1.102	173	90	4	267	24
1965	1.100	198	107	5	310	28
1966	1.095	235	103	4	342	31
1967	1.032	285	88	5	378	37
1968	973	289	88	1	378	39
1969	791	297	64	4	365	46
1970	691	265	51	2	318	46
1971	598	237	44	1	282	47
1972	563	228	49	3	280	50
1973	532	205	37	2	244	46
1974	476	180	35	3	218	46
1975	553	182	27	2	211	38
1976	571	195	17	1	213	37
1977	588	172	16	1	189	32
1963-1977	11.698	3.286	886	45	4.217	36

*Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfiup ilinniartitaanermut nalunaarsugaanit tiguserit tunnga-
vigalugit nammeneq naatsorsukkat.*

*Nassuiaat: Sivikinnerusumik ilinniaqqinnernut ilaapput assersuutigalugu ilinniartitsisunngorniar-
neq, peqqissaasunngorniarneq aamma isumaginninnermi siunnersortinngorniarneq. Ilinniarnert
allanut ilaapput sivisunerusumik ilinniaqqinnerit, kisianni aamma ilinniarnert pikkorissar-
nert assigusinnaasut "ilinniarnerillu allat"-ut taaneqartatut.*

*Ilann.: Ilinniarnert kisitsisint ilaapput aamma inuit ikitsut Kalaallit Nunaata avataani inun-
ngorsimasut, kisianni allat tunngavigalugit nunatsinni ilinniarnersiutinik pissarsinnaanermut
piumasaqaatinik naammassinnittut. Taannali illuatungilerneqarpoq nunatsinni inunngorsimasu-
nik ilinniartoqarmat ilinniarnert ilanngunneqanngitsunik, ilinniarnert tapiiffiqineqartussa-
ngimmat imaluunniit danskit SU-annik pisartagaqarmata.*

Ukiuni kingullerni qulini inuit amerlassusaat piginnaalersitsisumik ilinniagaqarsimasut annikitsumik appariarsimapput. Inuilli qassit piginnaalersitsisumik ilinniagaqalersimasut suli Kalaallit Nunaanni najugaqartut naatsorsorneqarsimangilat. Taamaalilluni nunatsinni sulisinnaasunit ilinniarsimasut qanoq amerlatigine-rannik erseqqissumik misissuisoqarsimanani.

Kalaallit inuusuttaasa 40 procentii sinnerlugit taamaallaat kalaallisut oqalusinnaaallutillu paasinnisinaapput

Misissuinerit assigiinngitsut paasinarsitippaat inuit amerlanersaat taamaallaat kalaallisut oqalusinnaaallutillu paasinnisinaasut piginnaalersitsisumik ilinniagaqalersinnaangitsut.³ Tamanna tunngavigalugu ernumanartorujussuuvog kalaallit inuusuttaasa 40 procentii sinnerlugit, ukiuni makkunani sulisinnaasunut ilannguttuni, taamaallaat kalaallisut oqalusinnaaallutillu paasinnisinaammata.⁴

Danskisut pisinnaasatigut *kinguariartoqarsimanagera* malugineqarsinnaavoq, kalaallinut piffissami 1952-1972-imi⁵ inunngorsimasunut naleqqiullugu.

Innuttaasunut naleqqiullugu atuariiit ilinniarfiillu amerlavallaartut

Niuerfiit immikkoortuarpassuit, illoqarfiit nunaqarfiillu avinngarusimasut kingunerisaannik ullumikkut inuttussusermut naleqqiullugu atuariippassuaqarlunilu ilinniarfippassuaqarpoq, atuarnissaq ileqquusog naapertorlugu siamasissumik neqeroorutigineqarsimammat. Tamatuma malitsigisaanik imminut akilersinnaangitsumik ingerlatsisoqarpoq ilinniartitsisussaaleqinerlu ajornerulersillugu ilinniartitsisullu ilinniarsimasut ilarpassui ullumikkut inuusutissarsiutini allaniilersimanagerannik aamma sunnerneqarsimalluni. 1959-2003-imi ilinniarfissuarmi ilinniartitsisut 825 missaaniittut ilinniarsimapput, taakkunanngalu affai inorlugit ullumikkut meeqqat atuarianni atornerqarlutik. Ilinniartitsisussaaleqineq malunnaqaaq – ilinniartitsisutut atorfiit 28 procentii ilinniartitsisutut ilinniarsimangitsunik timelærerinik inuttaqarput. Atuariiit eqiternerisigut uniinnartarnerit allatigullu inooqatigiinnermi ajornartorsiutit annertusinginnissaat qulakkeer-neqarsinnaavoq.

Unammilligassaq aallartinneqarpoq

Kalaallit ilinniarfiini tamani nutarterineq aallartinneqareerpoq. Meeqqat atuariiat pillugu nutarterineq augustip aallaqqaataani 2003-imi atuutilersinneqarpoq atuartunullu suliatigut inooqataanikkullu pitsaannerusumik tunngavisiissalluni ilaatigut atuartut ataasiakkaat aallaaviginerisigut aamma kalaallisut, danskisut tuluttullu oqaatsitigut siunnerusukkat atuartitsilernikkut. Pitsaassuttip inerisarneqarneranut atasumik, inuusutissarsiutitut ilinniartitaanerup nutarterneqarnerisa siunniunneqartuusumi, ilaatigut illoqarfinni inuusutissarsiutitut ilinniarfiit nunap immikkoortuinut aaqqissuunneqarput, tassani aallarnisarnerit ingerlanneqartassallutik, qitiusumik brancheskolinut ingerlariaqqinnissamut piumasaqaataasut. Allanngineq suli naammasineqanngilaq.

Annerusumik eqaallisaanissaq, ataqatigiineq, tulluarsaanissaq pilersinniarlugu aamma ilinniarfimmu allamut nuunnermi soraarummeereerfigisimasat akuerineqarnissaannut periarfissaalersinniarlugu suliniutinik aallartitsisoqarsimavoq. Ilisimatusarfik aamma qaffasinnerusumik sivisunerumik ilinniarnert ilisimatusarfinnik aamma ataqatigiissinneqassapput, taamaalilluni ilinniarfiit ilisimatusarfiillu annertunerusut assigiiaannginnerusullu pilersinneqassallutik. Qaffasinnerusumik sivisunerumik ilinniarnert bachelorinngorniarnermut allanngortinneqassapput sulinertalimmik ilisimatusarnertalimillu sivitsorneqassallutik.

Ilinniarneq pitsaassuseqartinniarlugu ilinniartut ilinniartitsisullu amerlassuseqartariaqarput

Ilinniarfiit qaffasinnerusut eqiterneqarsimapput, ilinniarfiilli mikisuupput, akisuujullutik illutaalu ullutsinnut naleqqukkunnaarsimallutik, Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera pillugu siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni ilinniarfiit taakku aningaasatigut imminut akilersinnaannginneri arlaleriarluni uparuarsimallugu. Ilinniarfiup ataatsip pitsaassusia pigiinnarniarlugu ilinniartut amerlassuseqartariaqarput. Taamaattorli pissutsit allat aamma isiginiarneqartariaqarput ilaatigut naammassinnittut procentiat aamma kalaallinut immikkut naleqquttunik ilinniartitaanermik pisariaqartitsinerit soorlu isumaginninnerup peqqinnissalilu iluani aamma perorsaanerup iluani (ilinniartitsisunngorniarneq).

Ilinniarsimasumut agguaqatigiisillugu aningaasartuutit qaffasippallaarput ilaatigut uniinnartoqarpallaartarnera pissutigalugu

Inuit ilinniartinnerinut aningaasartuutaasut toqqannartumik kisitsisilersornissaat ajornakusoorpoq, nunanillu allanik ilinniartitsinerit allaanerummata assersuussinissaq ajornakusoorluni. Taamaattorli Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit qaffasipput ilaatigut ilinniarnermik unitsitsiinnartarnerujussuit ilinniarfinni piareersarfinni 39 procentiusunit, inuussutissarsiutinut ilinniarfinni 45 procentiusunit aamma ilinniarfinni qaffasinnerusuni 35 procentiusunit sunnerneqarsimammata.

Meeqqat atuarfianni ilinniartitsisunit ilinniarsimasunit 38 procentit kalaallisut oqalussinnaanngillat. Ilinniarfinni piareersarfinni qaffasinnerusumilu ilinniarfinni ilinniartitsisut qallunaatuinnaq atuartitsisarput (ilisimatusarfimmi aamma tuluttut), taamaattumik ilinniartut qallunaatut annertuumik piginnaasaqarluartussaallutik. Ilinniarfinni unitsitsiinnartarnernut peqqutinut pingaarnernut tamanna amerlanertigut saqqummiunneqartarpoq, kisianni aamma ilinniarfinni isernissamut aporfiusarluni. Tamatuma saniatigut ilinniagaqarnermut ilitsoqqusaqannginneq, taamaalillunilu angerlarsimafimmi tapersersorneqartannginneq, pingaaruteqarpoq.

Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit nutaajupput. Ajoqitut ilinniartitaaneq 1845-imi aallartineqartoq eqqaassanngikkaanni, Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit piginnaalersitsisut tamarmik ukiuni kingullit 25-it ingerlaneranni pilersinneqarsimapput. Sivisunerusumik ilinniagaqarnissamut ileqqoq taamaalilluni nutaajuluinnarpoq, amerlanertigullu kinguaariinni siullermeerlutik soraarummeertut ilinniarfinniit naammassisarput.

2.3.2. Suliffeqarneq

Suliffeqarneq minnerpaamik sumiiffinni 18-imi immikkoortuni suliffeqarfittut ingerlanneqarpoq

Suliffeqarneq suliffeqarfittut ataasiusutut ingerlaneq ajorpoq, kisiannili sumiiffinni 18-imi immikkoortuni suliffeqarfiullutik. Nunap immikkoortuisa ilaanni amerlasuunik suliassaleqisoqarsinnaavoq tamatumalu peqatigisaanik nunap immikkoortuini allani sulisussanik amigaateqartoqarsinnaalluni, minnerunngitsumik Nunatta Oeqqani. Illoqarfinni arlalinni kommunit inissiaataannut utaqqisorpassuit pissutigalugit eqartumik inissaqartitsinerup suliffeqarnermi suliartut nuttarsinnaanerit akimmisaartinneqarpoq. Suliffimmit inissaqartitsineq annertuumik atornerqarneratigut ineqarnikkut ajornartorsiuteqarneq arlalinnit qaangerneqartarpoq, kisianni tamatuma peqatigisaanik atorfiit suliffimmiit inissaqartinneqartut sulisut atorfimiiginnarnissaannut pituttuisimallutik.

Ilinniagaqartut ikitsuinnaaneri kalaallit sulisinnaasuisa akornanni annertuumik suliffissaaleqisoqarneranut peqquataaqataavoq, tamatumalu peqatigisaanik sulisussanik ilinniagaqartunik ilinniagaqanngitsunillu tikerartitsisoqarluni. Kalaallit sulisinnaasut 7,4 procentii kalaaliunatillu Kalaallit Nunaannut immikkut atuumassuteqanngillat (1996), sulisinnaasullu taamaallaat 76 procentiisa missaat suliffeqarlutik. 5 procentiisa missaat pisariaqartitsineq naapertorlugu ikiorsiissutininik imaluunniit naartunerup nalaani ullormusianik pisartagaqarlutik.

Takussutissaq 3. Innuttaasut sulisinnaallutik ukioqartunit annertussusilerikkamik ikiorserneqartut siusinaarlutillu pensionisiaqartut, procentinngorlugu – 2000-imi

	Annertussusilerikkamik ikiorsiineq		Siusinaartumik pensionillit
	Suliffissaaleqineq	Napparsimaneq	
15-34	6,0	3,8	1,8
35-54	8,4	7,4	6,8
55 qummullu	5,2	6,8	19,3
Katillugit	7,0	5,8	6,1

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmit paasissutissat tunngavigalugit siunnersuisoqatigiinnit.

Ilinniagaqanngitsut akornanni suliffissaaleqineq annertuvoq. Ataasiakkaat piginnaasaviisa nalilersuiffiqineqarnissaat annertunerusumik ingerlanneqartariaqarpoq taakkulu aallaavigalugit pikkorissarnerit ilinniaqqinnerillu aaqqissuullugit amerlanerusullu piginnaalertitsisumik ilinniagaqalersillugit.

Unammilligassaq aallartinneqareerpoq

Kommunini pingasuni piareersaalluni sammisaqartoqarsimavoq ilitsersuinermi aallarnisaanermilu qitiusunik pilersisoqarsimavoq, kommunini suliffisarsiuussinermi ilinniartitaanermilu ilitsersuisarfiit kiisalu pikkorissarnermik piginnaanngorsaaqqinnernilu suliassanut atatillugu ilitsersuinerit ataatsimoortinneqalerlutik. Anguniagaavoq 2004-imiit kommunini tamani qitiusoqarfinnik taamatut ittunik peqalissasoq.

Ataasiakkaanut iliuusissatut pilersaarusiorsinnaatitaanerit pisussaanerullu atuutilersinnerisigut sulisinnaasut piukkunnarsarneqarnissaannut siunniusaqartumik suliniarnerit aallartinneqassapput.

Sulisut tigummiinnarneqarnissaat kajumissuseqarnissaallu siunertaralugu piffissami nammineq pisuussutiginningsamik suliffissaaleqiffiusuni pikkorissaanerit piginnaasallu ineriartortinnissaannik suliniutit pillugit illoqarfiit ilaanni ukiup ilaannaani suliffeqarfiunerusuni suliffeqarnermi illuatungeriit, kommunit Namminersornerullutillu Oqartussat akornanni suleqatigiittoqalersimavoq.

Suliffissaaleqisorpassuit suliffissaaleqineq pingaarnertut ajornartorsiutiginnilaat

Suliffissaaleqisorpassuit sulisinnaallutik piareersimanngillat suliffissaaleqinermik allaanerusumik pingaarnermik ajornartorsiuteqaramik. Arlallit arlaatigut ikiorneqarlutik isertitaqartuupput. Inuiaqatigiit aningaasaqarniarnerannut tamanna aningaasaqarnikkut annertuumik sunniuteqartarpoq, inunnit nukiit tamakkiusumik atorneqanngimmata. Assersuutigalugu siusinaarluni pensionisianut ukiumut 200 mio. kr.-it atorneqartarput. Suliffeqarnerup avataaniinneq inunnut ataasiakkaanut amerlanertigut tarnikkut inooqataanermilu ajornartorsiuteqarnermik namminerlu naleqassusermik annaasaqarnermik kinguneqartarpoq.

Isumaginninnermi ikiorsiissutit aaqqissugaanerisa kingunerisaannik imminut pilersornissamut aningaasatigut kajumissaasoqanngilaq

Isumaginninnermi ikiorsiissutit aaqqissugaaneri isumaqarput imminnut pilersornissamut aningaasatigut kajumissuseqarnissamut tunngavissaqannginneq. Ataasiakkaat amerlanertigut sulinerminngaanniit aningaasanik amerlanernik pissarsinnaasarpur – ukioq naallugu. Assersuutitut taaneqarsinnaavoq suliffissaaleqisut ukiup ilaannaani inuussutissarsiutini sulinermi sulisartunut ukiup qaamataani qulingiluani sulisartuni qaammatinilu pingasuni suliffeqartanngitsuni SIK-mi minnerpaamik akissarsiat 105 procentiinik nalimmassarneqartarput.

Sulerusussuseqarsinnaaneq aamma tarnikkut suliffigissaanermut ajortumik sun-

*Tarnikkut suliffigissaanermi
ajornartorsiutit*

nerneqarsinnaasarpog, kalaallit danskillu akornanni atassuteqarnernik, sulisitsi-
sut-sulisartullu atassuteqarnernik sunniuteqartarlutik, taakkulu pisortassatut ilin-
niarnissamut amigaateqarnernik aamma sunnerneqartarlutik.

*Sulinermi ajoquserneritaju-
toornerillu amerlasuut*

Tarnikkut suliffigissaanermut ajornartorsiutit saniatigut suliffimmi ajoqusernerit
amerlapput. Suliffimmi ajoqusernermik ataatsimiititaliamut ukiumut suliassat
400-500 suliakkiissutigineqartarput. Suliassat taakku amerlanersaat suliner
ajoqusernerusarput. Minnerunngitsumik aalisarnermik piniarnermillu inuussutis-
sarsiornerup iluani ajoqusernissamut navianartoqartarpoq (ipisoqarsinnaalluni).
Sanaartornermi kiisalu aalisakkerivinni aammattaaq ilungersunartunik ajoquser-
toqartarpoq. Manna tikillugu suliffigissaaneq suliffinnilu isumannaallisaaneq pil-
lugu qaammarsaanerit naammassimangillat.

2.3.3. Unammilleqatigiinnermut tunngasut

Niuerfissanut tunngasut unammilleqatigiinnermut tunngasutigut ajornartorsiu-
teqarnermi qitiupput, pequtaasunullu pingaarnerpaanut ilaalluni pisortat
annertuumik ingerlatsinerat. Pisortat ingerlatsisuunerisa annertunerujussuanut
pequtaasunut ilaavoq siamasissumik nunassisimanerup ingerlatiinnarneqarnera
assigiinngitsunik kiffartuussinernik ingerlatsiffiusoq kiisalu inuussutissarsiutit
pingaarnerit pisortanit tapiiffigineqartartut – aalisarnerup, piniarnerup nunaleri-
nerullu ilaa annikitsog.

Takussutissiaq 4. Suliaqarfinni pingaarnermi sulisut agguataarnerat - 2000-imi

Pingarnertut suliaqarfik	Pct.	Amerlass.
Pisortat allaffii kiffartuussinerlu	46,7	12.589
Suliaqarfiit allat	23,8	6.411
Sanaartorfiit	9,3	2.508
Uumasuuteqarneq, aallaaniarneq, piniarneq aalisarnerlu	7,6	2.039
Sanaartorneq	6,7	1.808
Angallassineq	6,0	1.622

Najoqqutaq: Naatsorsorsueqqissaartarfik.

Ilann.: Titartakkami taamaallaat pineqarput akissarsiortut ukioq naallugu natsorsorsimasat.

Takussutissiami takuneqarsinnaavoq akissarsiortut affangajaat pisortat allaffe-
qarfiini kiffartuussiviinilu atorfeqartut. Inuussutissarsiutini atorfeqartut affaat
aralissuit pisortani namminersornerullutik oqartussat pigisaanni ingerlatsivinni
atorfeqarput. 2002-ip naanerani Namminersornerullutik Oqartussat tamakkiisu-
mik ilaannakuusumilluunniit aktieselskabinik 19-inik pigisaqarpoq katillugit
5.700 sinnerlugit ulloq naallugu sulisulinnik. Inuussutissarsiortuni namminersor-
tunit pigineqartuni taamaattumik atorfillit ikitsuinnaapput.

*Danmarkimiit ataatsimut
tapiissuteqarnikkut pisortat
annertuumik ingerlatsinerat
pisinnaalersimavoq*

Nunanut assigiinngitsunut assersuutissagaanni pisortat Kalaallit Nunaanni
annertuumik ingerlatsipput, tamannalu Danmarkimiit ataatsimut tapiissuteqar-
nikkut pisinnaalersimalluni. Tassunga atatillugu namminersorullutik oqartussani
kommuninilu allaffissornermut annertuunik aningaasartuuteqarpoq. Pisortat
ingerlatsineranni allaffissornermut aningaasartuutit 7,1 mia. kr.-ininiit katillugit
2001-imi 822 mio. kr. missaaniupput, tassa 11,6 procentiisa missaat. Danmarkimi
pisortat aningaasartuutaanniit allaffissornermut aningaasartuutit 5,7 procenti-
upput. Innuttaasumut ataatsimut naatsorsussagaanni Danmarkimut sanilliullugit
allaffissornermut aningaasartuutit marloriaammik amerlanerupput.

Aamma kommunini pisortat aningaasartuutaat qaffasipput. Assersuutigalugu Nuuk Savalimmiuni Torshavnimut assersuunneqarsinnaavoq. Illoqarfiit angissut-simikkut angeqqatigiingajapput marluullutillu illoqarfiullutik angisuut, namminersornerullutik oqartussat allaffiisa amerlanersaat inissisimallutik. Torshavnimi innuttaasumut ataatsimut allaffissorsinermut aningaasartuutit 1999-imi⁶ 2.582 kr.-iupput, Nuummili ukiumi tassani innuttaasumut ataatsimut 7.783 kr.-iullutik, tassa pingasoriaataata missaanik qaffasinnerullutik. Kalaallilli Nunaanni Savalimmiunilu qitiusumik kommuninilu suliat agguataarnerisigut annertuumik assigiingitsoqarpoq.

*Namminersornerullutik
Oqartussanit pigineqartut
suliffeqarfiit niuerneq tun-
ngavigalugu niuerfinni niu-
ernermi atukkat tunngavi-
galugit ingerlatsinissamut
periarfissaqanngillat*

Suliffeqarfiit anginerpaat akornanni suliffeqarfiit amerlassussaat naapertorlugit uuttussagaanni pisortat qalliunerat malunnarpallaanngilaq, kisiannili namminersornerullutik oqartussanit pigineqartut suliffeqarfiit suli amerlapput, aamma niuerfinni namminersortunit unammillerfiusuni. Suliffeqarfiit anginerpaat 40-t akornanni 26-it namminersortunit pigineqarput, tassa 65 procentii, kisianni kaaviiartitat tunngavigalugit uuttussagaanni suliffeqarfiit namminersortut taamaallaat 31 procentimik kaaviiartitaqarput.

Naatsorsuinermi tassani aamma takuneqarsinnaavoq suliffeqarfiit anginerpaat 40-it taakku iluanni 22 procentit suliffeqarfinni namminersortuni atorfeqarput, 78 procentillu tamakkiisumik ilaannakuusimilluunniit namminersornerullutik oqartussanit pigineqartuni suliffeqarfinni suliffeqarlutik.

Takussutissiaq 5. Suliffeqarfinni anginerpaani 40-ini piginnittut, kaaviiartitat atorfillillu amerlassusaat – kaaviiartitat naapertorlugit

Suliffeqarfiup suunera	Sul. amerl.	Kaaviiartitat 1000 kr.	Atorfillit amerlassusaat
Namminersortunit pigineqartut	26	2.076.963	1.190
Namm. Oqt. pigineqartut	7	3.020.017	3.121
Ilaatigut nam.oqa pigineqartut	3	1.210.351	974
Tamakkiisumik/ilaatigut nam.oqar. pigineqartunit aqunneqartut	4	359.226	193
Katillugit	40	6.666.557	5.478

Najoqqutaq: Købmandsstandens Oplysningsbureau mit paasissutissat tunngavigalugit nammineq naatsorsukkat – 2001.

Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut ingerlatseqatigiiffiit akornanni namminersortunut ingerlatassanngortitsinissamut eqqarsaatit ilaatigut Royal Greenland A/S-imut sammitinneqarput, pisortat namminersortullu suliffeqarfiisa akornanni nalingeeqatigiinnginnerup allanngortinniarnerni Kalaallit Nunaata suut unammilligassaatur takussutissaalluortoq.

Royal Greenland aalisarnerup, aalisakkanik tunisassiornerup avammullu tuniinaanerup iluani Kalaallit Nunaanni suliffeqarfiit anginersarilluinnarpaat nunarsuarmilu tamarmi, niuernermi unammillerfiusumi inissilluarsimalluni.

Annertugualarluni qajassuussisumillu piginnittoqaraluarluni Royal Greenland piffissami sivisuumi toqqaannartumik unammillertigisaminit ajornerungaartumik inissisimavoq, taamaattorli ingerlatsivik malunnartumik siumukarpoq. Ullu manna tikillugu ingerlatsinerup aqqissuunneqarneranut atasumik ataatsikkoortumik sumiiffinnut nunallu immikkoortuinut immikkut mianersuussinissamik suliffeqarfik piumaffigineqartarpoq. Suli innuttaasut politikikkullu suliaqartut ilaasa

akornanni Royal Greenland niuernerpalaarneq tunngavigalugu piviusumik ingerlatsinissaanut akerliusoqarpoq, taamaalillunilu pisortat ingerlataannik anikilliliinissamat aamma isummatigut apeqquteqarluni. Tamannali isumaqanngilaq suliffeqarfik nutaaliaq Royal Greenland A/S-ittoq inooqatigiinnermi akisussaaffimmik tiguisariaqanngitsoq imaluunniit tiguisariaqartoq, tamannali pissaq suliffeqarfiup nammineq soqutigisaa aallaavigalugu.

Killeqartumik suliarinnittussarsiuussisarneq

Suliffeqarfiit namminersorerullutik oqartussanit pigineqartorpassuit saniatigut immikkoortuni assigiinngitsuni tamanik kiffartuussineq siumut suliarinnittussarsiuuteqqaarnagu pisortanit pigineqartunit ingerlatsivinnit suliarineqarneratigut pisortat saqqumivallaarnerat annertunerulersinneqarpoq. Tunisassiat kiffartuussinerillu tamanut suliarinnittussarsiuunneqarnissaat pillugu inatsiseqanngilaq, immikkoortumilu EU-mit peqqussutit Kalaallit Nunaannut atuutigatik. Namminersortullu isernissaannut aporfiiit taamaalillutik annertuujupput.

Suliffeqarfinnut minnerusunut amerlanernut, minnerunngitsumik niuernermi, kiffartuussinermi assassorlutillu sulisunut illoqarfiit akornanni nunap isorartunerujussua niuernermi killiliisuvoq. Niuerfeeqqat kisermaassisut taamaallutik pinngorput, tamatumali peqatigisaanik niuerfigisaaq ima annikitsigaluni nunani allani suliffeqarfinnut naleqqiullutik unammillersinnaassuseqaratik.

Niuerfiit avinngarussimasut suliffeqarfiit sullarissut alliantorsinnaanerata ajornarsinneqarneranik aamma malitseqarpoq. Sunaluunniit "kommunip avataanut" allilerineq pilersitsinermut aningaasartuutini annertuunik ilaqarpoq. Minnerunngitsumillu illoqarfinni mikinerusuni unammillersinnaannginneq pissutigalugu suliffeqarfiit sullarinngikkaluartut kismaassinertik ingerlassinnaasarpaat. Unammillersinnaaneq annikitsoq tunisassiornermik annikitsumik, akinik qaffasissunik taamaalillunilu annertuumik aningaasartuuteqarnermik malitseqartarpoq.

Namminersorerullutik oqartussanit pigineqartuni ingerlatsivinni siulersuisut naammanngitsumik pikkorisuseqanngitsut ataqatigiinnissamillu amigaaqarneq

Namminersorerusunit pigineqartuni ingerlatsivinni inuuniutigalugu inuussutisarsioritunit siulersuisut atorfiit inuttalernerneqarnissaat siusinnerusukkut ileqqorineqarsimanngilaq. Ukiut ikitsuinnannguit tikillugit ileqqorineqarpoq parteeqatigiit qanigisat akornanniit siulersuisuni inissat inuttalersortarlugit, ilaatigut politikikkut nikittoqaraangat ataqatigiisitsinissaaq amigaataasarluni. Siulersuisuni ilaasortat politikikkut toqqarneqartut siulersuisuni sulinissamat naleqqiullugit piginnaasatigut tatiginassusermillu akimmisaarfissaqarsinnaasarpur. Politikikkut toqqaasarerit annikillilaarsimapput, kisiannili suli inuttassarsiuernermi ajornarsiutitaqarpoq. Inuussutissarsiutitigut aqutsinikkullu piginnaasat pisariaqartinneqartut maanna suli ikitsuinnaanerannik ilaatigut tamanna pissuteqarpoq. Taamaattumik siulersuisussarsiornermi tunngavissat annertusinneqarnissaat pisariaqarpoq, ilaatigut maannakkut siunissamilu siulersuisunut ilaasortanngorumaartut piukkunnarsarnerisigut annertusaaffiginerisigut.

2.3.4. Attaveqatigiinnikkut aqqissugaaneq aamma ineqarneq

Immikkoortuni ineriartorfisuni inissianik amigaaqarneq

Ukiuni kingullerni maannalu suli illoqarfinni inuttusiartortuni minnerunngitsumik annertuumik inissaaleqisoqarpoq, immikkoortunili allani inissiat ilaat atorneratik. Illoqarfinnut nutserneq suli ingerlavoq massa politikkerit tungaanniit tamatumunnga ineriartornermut immikkut suliniuteqarsimanngikkaluartoq. Illoqarfinni ataasiakkaani inissiatigut pisariaqartitsineq naapertorlugu inissianut aningaasaliinerit ingerlanneqarsimanngillat, nunali tamakkerlugu assigilaartumik agguataarneqarsimallutik.

Ullumikkut pisortat sanaartornermi peqataanerat ukiut 50-it matuma sionatigutulli annertutigaaq

Allaat illoqarfinni ineriartorfiusuni, nutaamik sanaartornissamut tunngavissat pitsaasusussaagaluartuni inuinnaat nammineq illuliortiternerat annikitsuinnaavoq. Pisortat inissianik piginnittuuginnangillat, kisianni aamma ineqarnermut akiliutissamut il.il. aalajangiisuusarput.

Namminerisamik inissiamik piginnittuunerup annikinneranut nassuiaatip ilaa tassaasinnaavoq sulisartut akunnattumik qaffasissumillu isertitaqartut atorfeqarnermik aqputigalugu inissianik attartukkanik akikitsunik ineqarsinnaanerit. Taaku ilarpassui atorfeqarnikkut nunallu iluani nuttarsinnaammata illumut aningaasaliinissamut kajumissuseqarneq annikitsuinnaavoq. Tamatuma peqatigisaanik realkredit aqputigalugu taarsigassarsisinnaaneq illoqarfinni ikitsuinnarni ajornanngilaq, akip affaannaa tikillugu aningaaserivinni taarsigassarsinissamut qularnaveeqqusiinikkut taarsigassarsisoqarsinnaalluni. Taamaattumik inissiamut aningaasaliinerit aningaaserivinni taarsigassarsinikkut namminerlu aningaasaliinikkut amerlanertigut pjarlutik, niuerfimmi pisortanit illut nalilersorneqarneq ajortumi inissiallu annikitsuinnarmik tunineqarsinnaaffiini.

Sanaartornermi akit aamma qaffasingaatsiarput, massa nunamut piginnittussaneq atuutinngikkaluartoq, taamaalillunilu sanaartorfissat tuniniarneqarsinnaanatik. Sanaartorfissanik tuniniaanissamut niuerfimmi akit naapertorlugit periarfissaqannginnerup kingunerisaanik sanaartorfissat naammattut nunagissarnerinut kommunit toqqaannartumik aningaasatigut iluanaaruteqarsinnaangillat.

Sanaartornermi akit taamatut qaffasinnerinut pequtaasorpasuit taagorneqarsinnaapput:

- silap issittuunera, tamatuma malitsigisaanik sivikitsuinnarmik sanaartortoqarsinnaalluni
- ilinniarsimasunik sanaartornermi sulisunik amigaateqarneq
- illumut ikkussugassat sanariikkat pinnagit ataasiakkaanut aaqqiinerit
- naammattumik unammillertoqannginnera.

Naleqqutinngitsumik pilersaaruserneq sanaartornermi akit qaffasippallaartinerinut piseoqataavoq

Naleqqutinngitsumik pilersaaruserneq sanaartornermi akit qaffasippallarnerinut piseoqataavoq. Pisortat sanaartugassanik suliarinnittussarsiuussigaangamik akinik missingersuut aningaasanut inatsimmi imaluunniit kommunit missingersuutaanni ersittarpoq, tamatumalu malitsigisaanik taassuma missaanik sinnerluguunniit neqeroortoqartarluni - appasinnerusumik neqeroortoqanngisaannarpoq. Aammattaaq aningaasanut inatsimmi sanaartornissamut aningaasaliissutit piviusunngortinnissaat annertuumik ajornartorsiutaasarpur, taamaattumik suliasat ilarpassui ukiarsariartulernerani suliarinnittussarsiuunneqartarlutik. Tamanna ajornartorsiortitsinermik ukiut tamaasa kinguneqartarpoq, minnerunngitsumik Nuummi.

Inissaaleqineq, minnerunngitsumik illoqarfinni ineriartorfiusuni inuussutissarsiuutinut annertuumik ajornartorsiortitsivoq. Inissianik amigaateqarneq pissutigalugu sulisinnaasut nuttarsinnaanerit kingaalisinneqarpoq, sulisullu inissaannik pinissamut sulisitsisut amerlanertigut annertuumik aningaasaliisariaqarnerat pisariaqartilerlugu.

Tamatuma peqatigisaanik suliffeqarfiit assartuinnermut, inunnik aamma nioqqutissanik, annertuumik aningaasartuuteqartarput, massa immikkoortoq annertuumik tapiiffigineqartaraluartoq. Silaannakkut angallannermi aamma usinik assartuinnermi aamma umiarsuarnik ilaasortaatini unammilligassaqarpoq.

Atuisunut (usinik ilaasunillu assartuinnermi) akit appasissumitinneqarnissaannut kiisalu akulikitsumik tikittoqartarnissaanut mianerinninnerup malitsigisaanik

nunaqarfinnut imaatigut angallassinerni ilaasunillu angallassinernut tapiissutit annertuujupput. Kalaallit Nunaanni angallannermut aningaasaliissutit akisuu-jupput, aningaasaliinerillu taakku akilersinnaaneri pillugit pingaarnertigut misissueqqissaarnerit ingerlanneqarneq ajorlutik. Misissueqqissaartoqaraangallu taakkunaniit kaammattuutit politikikkut soqutigisat pissutigalugit tunuartinneqartarlutik.

Unammilligassaq aallartinneqareerpoq

Imaatigut usinik assartuineq qanoq akeqarnerisq ersarillisinniarlugu Naalakkersuisut 2001-imi aalajangerput imaatigut assartuinermi arlalitsigut allannguisoqassasoq. Ataatsimut isigalugit aalajangerit taakku isumaqarput assartuinermi akilersueriaastsip nutaap atulerneqarneranik aningaasartuutiviit annerusumik tunngavigineqarlutik.

Assartuinermi akinik allannguinerup tullia, assigimmik akeqartitsinerup atorunnaarsivinneqarnera, 2003-imi naammassineqarpoq. Naak taamatut allannguisoqaraluartoq sulii imaatigut assartuineq assigimmik akeqartitsinermut eqqaanartumik sunnerneqarsimavoq.

Angallassinermut immikkoortoq kisermaassinernik akuersissutinillu sunnerneqarsimavoq

Angallassinermut immikkoortoq kisermaassinernik akuersissutinillu sunnerneqarsimavoq. Royal Arctic Linep usinik assartuussisarnermi akuersissuteqarnera immikkoorluinnarpoq, Kalaallit Nunaannut usinik eqqussisinnaanermut annissinnaanermullu kisermaassinissaa qulakkeerneqarsimalluni – aammattaarmi kalaallit illoqarfiisa akornanni. Akuersissut 2006-imi atorunnaassaaq. Politikikkut kissaateqarneq tunngavigalugu nunap iluani assartuineq kiisalu Kalaallit Nunaanniit assartuineq atlantikukkut avannamut assartuinermit annertuumik ta-piiffigineqartarpoq.

Air Greenlandip atlantikukkut angallassinera kisermaassilluni akuersissutaangilaq, kisianni ullumikkut mittarfiit aaqqissugaaneranni piviusumik kisermaassisuvoq, tassa ilaasut Kangerlussuarmut tikittut ingerlateqqittaramigit aam-malu Nuummi allanilu arlalinni attaveqatigiinnernut piginnittuulluni.

Akuersissutinut tunniunneqarsimasunut tamanut atuuppoq akileraarutitigut akigtigullu allannguinissat Naalakkersuisunit akuerineqartassat.

Attaveqatigiinnikut aaqqissugaanerup ingerlatiinnarnissaanut isorliunerusunilu suliffissaqartitsiniarnermut kiisalu inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut siu-nertanut Namminersornerullutik Oqartussat 2003-imi 433 mio. kr.-it kiffartuunneqarnissamut isumaqatigiissutinut 27-inut atorpai. 433 mio. kr.-it taaneqartunit taamaallaat 6,5 procentit imaluunniit 28 mio. kr.-it inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut suliniutinut attuumassuteqarput.

Assigiimmik akeqartitsinerup ineriartorfiusuni akissarsiati-gut aningaasartuutillu inissis- imaneri annertusarneqarput

Assartuinermut immikkoortup saniatigut immikkoortoqarpoq aamma pisortanit qalliuffigineqartunik. Innaallagissamik, imermik orsussamillu pilersuinermi assigiimmik akeqartitsisoqarpoq. Isorliunerusuni inuuniarnissaq akikinnerulerpoq akit assigiit nalimmassaanerillu atornerisigut, pilersuinerup attatiinnarnissaanut aningaasartuutivinnut naleqqiullugu illoqarfinni angineri inuuniarneq akisunerulersillugu. Assigiimmik akeqartitsinerup ineriartorfiusuni akissarsiati-gut piumasaqarnerit aningaasartuutillu qaffasiffii annertusarneqarput.

Avammut niuernerme inuussutissarsiutit annersaat aalisarneq innaallagiamut imermullu immikkut akit appasissut akilertarpai, amerlanertigut pilersuinerme aningaasartuutit allanngorartut akilernissaannut naammanngitsut. Aalisakkeri-viit amerlanertigut Nukissiorfiit pilersuisinnaanerannut aningaasaliinermi aala-jangiisuusarput. Inuussutissarsiutit allat, atuisut kiisalu landskarsi (Nukissiorfi-mut ingerlatsinermut tapiissuteqarnikkut) ataatsimoorlutik nunami aalisakkeri-vinnut tapiissuteqartarlutik.

Suliffeqarfiit attaveqatigiin-nikkut aaqqissugaanerinut PAA pingaaruteqartunut ilaavoq

Ullumikkut paasissutissiinermi attaveqatigiinnermilu atortorissarutit (PAA) aam-ma suliffeqarfiit attaveqatigiinnerinut pingaaruteqarluinnartut ilagivaat. Aamma PAA-ip iluani assigiimmik akeqartitsinerup akikitsumik attaveqatigiin-nikkut piffiit ilaanni suliffeqarfiit pilersitsinissamut periarfissat sanngiillisippai. Tele Greenland nuna tamakkerlugu pilersuinissamut kisimi isumaginnittussaallu pisussaaffeqarluni akuersissuteqarpoq, tamannalu pissutigalugu ingerlatseqati-giiffiup teknologiimik nutaamik atuilernissamut kajumissuseqarnissaa piumas-suseqarnissaalu annikillisinneqarpoq, taamatummi teknologiinut aningaasaliine-rit amerlanertigut illoqarfinni ikitsuinnarni akilersinnaammat.

2.3.5. Aallartitsiniarnerit

Nunatsinni inuussutissarsiutit aaqqissugaanerit suliffeqarfinnik pisortanit pigi-neqartunit kiisalu takornariaqarnerup kiffartuussinerullu kiisalu aalisarnerup ilu-ani suliffeqarfeeqqanik sunnerneqarsimapput.

Aalisartuunermit piniartuu-nermit akissarsiaqartuuner-mut ilaatigullu pilersugaa-nermut

Nammineq suliffeqarfigisamik ingerlatsinissamut ileqqoqarnek annikitsuinnaa-voq, inuussutissarsiutit pingaarnerit eqqaassanngikkaani tunitsiviit tapiissutillu assigiinngitsut aqutigalugit tunisineq annertuutigut pisortanit isumagineqarluni. Ukiut kingulliit 30-40-it ingerlaneranni inuussutissarsiutit aaqqissugaanerisa annertuumik allanngornerisa kingunerisaannik Kalaallit Nunaat aalisartuuner-mit piniartuunermiillu akissarsiortumut ilaatigullu pilersugaanermit ikaarsaar-simavoq.

Suliffeqarfiup aallartisarnerani, isumassarsinerme pilersaarusionerani aningaasaliisussamik pissarsiniarneq ajornakusoorsinnaasarpoq. Nunatsinni immikkut ajornartorsiutaasartoq tassaavoq – minnerunngitsumik illoqarfinni angisuuni -suliffeqarfiup pilersinneqarneranut ingerlanneqarneranullu aningaasat saniati-gut aallartitsiniartut amerlanertigut aamma sulisussanut inissanik pissarsiniartar-nerat.

*Ileqqaarnissamut kultureqan-
nginneq*

Kalaallit Nunaanni ileqqaartarneq ileqqorineqanngilaq, amerlasuullu ileqqaar-nissaminnut killeqartumik periarfissaqarlutik. Aallartitsiniartut taamaalillutik allat aningaasaleeqataanissamut kajungeritilernissaannut periarfissaqarpiarneq ajorput, nammineerlutik annikitsuinnarmik imaluunniit nammineq aningaasa-leeqataasinnaaneq ajoramik. Suliffeqarfinnut aallarterlaanut inissiaqalernissa-mut periarfissat killeqarnerisigut ajornartorsiut taanna suli annertusinneqartar-poq.

Ullumikkut nunatsinni illoqarfinni ikitsuinnarni realkredit aqqutigalugu aningaasaleeqataanissaq periarfissaavoq, nunani allani nammineq illugisami ileqqaaqarneq aningaasanik pissarsinissamut aallaaviusarluni.

Nunatsinni aningaaseriviit uparuarnikuuvaat nunatsinni inuussutissarsiutit atu-gassaannik aningaasaatinik amigaateqanngitsoq, akерlianilli piukkunnartunik pilersaarutitik amigaateqartoq. Vestnordenfondenimit oqaatigineqarpoq ullu-mikkut aningaasaateqarfimmi aningaasatigut ajornartorsiortoqartoq, kisiannili aningaasaateqartoqarpat pilersaarutitut pitsaasunut taarsigassarsitsisoqarsin-naasoq.

Namminerisamik suliffeqarfimmik aallartitsineq tassaasariaqanngilaq suliffeqar-fimmik nutaamik pilersitsineq, kisianni aamma suliffeqarfioreersumik tiguseru-sinnaalluni. Nunat allarpasuit assigalugit ullumikkut suliffeqarfippasuit ki-ngaariinni nikiffiusussanngorput, tamannalu ajornakusoorsinnaavoq inuiaqati-giit akissarsiortuuneruppata. Kinguaariit nikinnerat ajornarnerulersinneqarsin-naavoq piginnittup nammineq soraarninngorluni ileqqaagaqarnissamut matus-sutissaqarniarluni piviusorsiunngitsumik akisunaarissappat kiisalu piginnilertus-sap naammangitsunik ileqqaagaqannginneranik piginnaasaqannginnermilu ajornartorsiuteqarpat. Ilaannikkut piareersarsimannginnerit ajornartorsiutaasar-put.

Unammilligassaq aallartinneqareerpoq

Niuernermik Ilinniarfiup (NI) Nuummiittup unammilligassaq aallartereer-paa. Aallartitsiniarneq siusarsarneqarsinnaavoq ilinniartitsinerup siuner-taatigut, imaatigut periutsinillu qinersikkut, taamaalilluni ataasiakkaani nammineersinnaaq, kajumissuseqarneq isumassarsisinnaanerlu pilersinne-qarsinnaalluni. Tamatumunnga sakkussat ilaat tassa NI'p nikittaarluni ilin-niarnermik ingerlatsiffiusoq, atuarfik/suliffik, suliffeqarfiit sungiusarfigi-neqartut najoqqutassiisutut pingaaruteqalertussaallutik. Aammattaaq aallartitsiniartunut atugassaasut aningaasarnermut, inatsisilerinermut inuussutissarsiornermilu politikimi atukkat pillugit aalajangersimasumik ilisimasassat pissarsiarineqassallutik. TNI-mi Tunngaviumik Niuernermik Ilinniarfimmi aallartitsiniarneq sammisassatut ilaavoq, sammisassat ani-ngaasaliineq sammisammilu suliaqarnissaq ilanngullugit atuartitsinerit 160-iullutik.

Aallartitsinissamut ataatsimut suliffeqarfimmullu mikisumut malittarisassat inat-sisillu atuuttut paasiuminaassinnaasarput. Inatsisit malittarisassallu allanngortin-nerini kingunerisinnaasat assigiinngitsumik allaaserineqartarneri misigineqartar-put. Suliffeqarfimmik ingerlatsinissamut inatsisit tunngavigineqartut paasiumi-narnerunissaannut pisariinnerulernissaannullu annikitsuinnarmik isiginiarneqar-tarput. Minnerunngitsumik aalisarnerup iluani pisortat allaffissornerat pisariusin-naasarpoq, ilaatigut suliat ataasiakkaat arlalissuit politikikkut aalajangigassan-gortinneqartarmata. Tamatuma kingunerisarpaa inuussutissarsiummut sulif-feqarfimmullu ataatsimut piumasaqaatit allanngorartuarneri.

Taamaaqaataanik aningaaserivinni aalajangiisartut aamma minnerunngitsumik inuussutissarsiortut sullitat aamma aallartitsiniartut akornanni kulturikkut oqaatsitigullu aporfeqarsinnaasarpoq.

2.3.6 Nutarterneq

Nunarsuaq tamakkerlugu nutarternerunissamut, niuerfinni piumasanut naleq-qussartuarnissamut sunniuteqarluarnissamullu suliffeqarfiit sakkortuumik piu-maffigineqartuarpot. Suliffeqarfiit nunani allani suliffeqarfinnut toqqaannartu-mik unammillertut eqqaassanngikkaanni kalaallit suliffeqarfiisa akornanni an-ikitsumik nutarteriffigineqartutut naliliiffigineqarneri taamaattumik ajornartor-siutaavoq.

Suliffeqarfiit namminersortut nalikilliliinissamut iluanaarnartunik atugassaqa-put. Aningaasaliisimaneq akileraarutiniit tamakkiisumik ilaannakuusumilluunniit ilanngaatigineqarsinnaavoq, taamaalilluni akileraarummut akiliutissat kinguar-tinneqarlutik. Suliffeqarfiit ataasiakkaat aallartisarnermi amerlanerusunik ani-ngaasaateqarsinnaavoq nunanut/akileraarusersuinernut assersuunneqarsinnaa-sunut sanilliullugu.

Maannakkut malittarisassat saniatigut ajutoorutaasumik sunniuteqarsinnaappot ingerlatsineri atortut akulikitsumik taarsersornissaannut kaammattuutaasin-naallutik, akerlianillu nutarternissamut kajumissuseqarnissaq siumullu isigisumik aningaasaliinissat tapersersorneqaratik. Taamaattorli 2002 aallarnerfigalugu immikkoortumi tassani sukaterisoqarpoq.

Pisortat saqqumivallaarnerat pisortallu kisermaassinerisa nutarternissaannut kajumis-suseq killeqartittarpaat

Niuerfiup aqqissugaanera sumiiffiit annikitsut tupinnanngitsumillu niuerfee-qanut aggulussimasut, kiisalu nunassittarnerup pissusaanik tunngaveqarluni inuussutissarsiorneq niuernermik tunngaveqanngitsoq assigiimmillu akeqartitsi-nerit aallaavigalugit namminersornerusut pigisaannik suliffeqarfissuarnik kiffar-tuunneqarnissamik annertuunik isumaqatigiissuteqarnerit kingunerivaat niuer-finni isernissaq amerlanertigut ajornartarluni. Tamatumalu peqatigisaanik sulif-feqarfinnut pioreersunut nutarternissamut taamaalilluni kajumissuseqarnissaq killilerneqarluni.

Tunisassianik ineriartortitsinerimik isiginninneq tunisassiorfimmiittarnera ileq-quuvoq, tuniasassiallu tunineqarnissaannut akisussaaffik, aamma tunisassiamut tunitsiviusinnaasunik misissuinerit ilanngullugit, amerlanertigut pisortanut "nuutsinniarneqartarluni".

Kalaallini inuussutissarsiortuni aallarnisaasartut suliffeqarfiillu akornanni nutar-ternissamut isumassarsianik peqarpoq, kisiannili ikitsuinnaat suliniutinik pitsaa-sunik suliarilluagaasunillu angusaqartarput. Suliniutinik teknikikkut suliarillu-gaasunik tunitsivissalli pillugit naammattumik allaaserineqarsimanngitsunik as-sersuutissaqarpoq, soorlu niuernissamut pilersaarusionerit aamma tuniniaanis-samut pilersaarusionerit.

Suliffeqarfiit ilisimasanillu katersuiiffiit akornanni kil-leqartumik sunniiveqatigiin-nerit

Tamanna siunnersuinissamut ingerlatitseqqinnissamullu suliniuteqarnissamut annertuumik piumasaqarpoq, aamma tunitsivinni pissutsit pillugit. Aammattaaq illuani ilisimatusarfiit ilinniarfiillu aamma aappaani suliffeqarfiit taakkulu siun-nersortaasa akornanni ataqatigiittoqarnissaanut piumasaqartoqarpoq. Ikitsuin-naat eqqaassanngikkaanni suliffeqarfiit ilisimatusarfiillu akornanni killeqartumik ataqatigiittoqarpoq.

Unammilligassaq aallartinneqareerpoq

Center for Arktisk Teknologi (ARTEK) issittumi teknologiimi ilinniartut kalaallit danskullu kiisalu inuussutissarsiortut ilinniagaqartinniarlugit ilinniaqqitsinniarlugillu pisortatigoortumik 2000-imi pilersinneqarpoq. Aammattaaq ARTEK-ip issittumi pissutsit pillugit pikkorissartitsillunilu isumasi-oqatigiisitsisassalluni kiisalu issittumi teknologii pillugu ilisimasani katersinissamut peqataassalluni.

ARTEK ilinniarfiuvoq Danmarks Tekniske Universitet (DTU) ataaniittoq, Københavnip eqqaani Lyngbyiittoq. Ingeniørimut ilinniarnermi ukiut siulliit marluk Kalaallit Nunaanni ilinniarfimmil ingerlanneqassapput, aamma ukiup affaani kalaallit suliffeqarfiutaani suliffimmiinneq ilanngullugu. Ingeniørimut ilinniarnermi ukioq kingulleq DTU-mi ingerlanneqassaaq.

ARTEK-mi ilisimatusarnermut ilaapput immikkoortut pingaarnert pingasut iluanni ingeniørimut tunngasut: Sanaartornermi tekniki, avatangiisit aatsitassallu kiisalu nukissiorneq.

ARTEK aamma misissuinernik ingerlatsisarpoq, inuussutissarsiornermik ineriartortitsinerneq periarfissanik imaqarsinnaasunik, kingornatigut suliffeqarfinni namminersortuni inuussutissarsiornermi suliniutinut aalajangersimasunut ingerlatassanngortinneqarsinnaasut.

ARTEK-imi ilisimatusarnermut, nutarternermut kiisalu suliffeqarfiit ilisimasani katersuifiit akornanni sunniiveqatigiinnernut tunngasut unammilligassat aallartinneqarsimapput. Takorloorneqarpoq ARTEK DTU-mut atalernermigut ilisimasatigullu allatigut tunngaveqarnermigut kalaallit inuussutissarsiornernut ingerlatitsisuulluarumaartoq.

Sulili ARTEK'p aningaasaqarneranut kiisalu inatsisitigut aqqissuusaanikkullu tunngasut apeqqutit naammassineqarsimannigillat, ukiuni aggersuni inuussutissarsiornikkut ilinniarfiup periarfissai atorneqalissappata Naalakkersuisut aqqinniarariaqangat.

Pisortat suliniuteqarnerat annertuallaamik ineriartornissamut siunertaqanngitsumik sammivallaarpoq

Pisortat suliniuteqarnerat annertuallaamik ineriartornissamut siunertaqanngitsumik sammivallaarpoq, ukiuni kingullerni ineriartornermi ilimagisinnaasat pisarnermiit massa saqquminerulersimagaluartut.

Takussutissiaq 6. Immikkoortuni ataasiakkaani inuussutissarsiornermut siunertanut ineriartornissamut tapiissutit mio. kr.-inngorlugit aamma pct.

	2000		FL2003	
	Tapiissutit katillugit 1.000 kr.	Ineriartor- nermut pct.	Tapiissutit katil- lugit 1.000 kr.	Ineriartor- nermut pct.
Piniarneq, aalisarneq nunalerinerlu	200.302	5	165.613	8
Nunami inuussutissarsiutit allat	23.236	61	19.550	66
Takornariaqarneq	25.913	95	20.550	93
Immikkoortut akimorlugit ineriartornermut tapiissutit	0	-	1.700	100
Aatsitassat	22.772	100	21.648	100
Katillugit	272.223	26	229.061	30

Najoqqutaq: 2003-imut Aningaasanut inatsit aamma Landskarsip naatsorsuutai 2000-imut. Ilann.: Takussutissiami aalisakkerivinnut toqqaannanngitsumik tapiissutaasartut ukiumut 70 mio. kr. missaaniittut ilanngunneqanngillat innaallagiamut imermillu immikkut akeqartitsinerit, akiviusoq inorlugu inissinneqarsimasut.

Tapiissutit amerlanertigut unammilleqatigiinnermik equititsisarput aqqissugaa-nermillu allanngutsaaliuisarlutik. Qulaani pineqartunut aalisarnermut immikkoortoq assersuutissaavoq. Immikkoortup ilarujussua pingaartumik ingerlatsiner-nermut tapiissutinik tapiiffigineqartarpoq annerusumillu aalisakkat "nalinginnaasut" suliarineqartarlutik, aalisakkat nutaat inuussutissarsiutinilu aalisarnermut attuumassuteqartut iluanni nutarterneq annikitsuinnarmik isigineqarluni. Pinngortitaleriffiup suliffeqarfiillu allat, tassani ilaallutik ilisimasanik katersuiffiit, akornanni ataqatigiinnerit iluaqutaasumik pitsaanerulersinnaapput.

2.4. Suliffeqarfiit unammilligassat

Inuussutissarsiornermi aningaasaqarnikkut unammilligassat pingaarnerit soorunami suliffeqarfinnut ataasiakkaanut pingaaruteqarput.

Titartagaq 4. Inuussutissarsiornermi aningaasaqarnikkut unammilligassat suliffeqarfinnut pingaaruteqarneri

Inuussutissarsiornermi aningaasarnikkut uku iluanni unammilligassat	Suliffeqarfimmut ataasiakkaamut pingaaruteqarnera
<i>Ilinniartitaaneq</i>	Sulisunik aggersitanik ilinniarsimasunik pisariaqartitsineq Suliffiup iluani ilinniarnernut aningaasartuutit
<i>Suliffeqarneq</i>	Aqqusaaginnartorpassuit Suliaqarfiit ilaanni ajornartorsiutit aporfiusartut Inooqatigiinnermi ajornartorsiutit sulisut aalajaatsuujuunaarnerannik kinguneqartitsisut
<i>Unammilleqatigiinnermut tunngasut</i>	Akuliunnissamut aporfissat annertuut
<i>Attaveqatigiinnikkut aaqqissugaaneq ineqarnerlu</i>	Angallannermut sulisunullu inissaqartitsinnermut aningaasartuutit annertuut PAA-iluarsineritut aqqutit annikitsut ajortumik periarfissaqartitsipput
<i>Aallartitsiniarnerit</i>	Piginnaasat qaffasinnerat appasippallaarput Teknikikkut, suliatigut siunnersuisarnek kiisalu misilittakkanik paarlaaseqatigiinneq amigaataasoq Pisortaniit kiffartuussineq ammanngitsoq/paasiuminaatsoq Ineqarnermut ajornartorsiutit peqqutigalugit sulisussarsisinnaaneq ajornakusoortoq
<i>Nutarterneq</i>	Ingerlanermit periutsinilu annikitsumik nutarterneq, pisortat ineriartunnginneri Suliffeqarfinnik allanik ilisimasanillu katersuiffiit killeqartumik ataqatigiinnerit

Takussutissiami qulaaniittumi takuneqarsinnaavoq suliniuteqarfiit ataasiakkaat iluanni inuussutissarsiornermi aningaasaqarnikkut unammilligassat suliffeqarfinnut ataasiakkaanut qanoq pingaaruteqartiginneri. Suliniuteqarfinnit ataasiakkaanit sunniutaasut takugaanni naammassisaqarsinnaassuseq imaluunniit suliffeqarfiit ataasiakkaat aningaasartuutaat sunnernerisigut pingaarutaasut tamarmik uuttorneqarsinnaapput.

2.4.1. Aningaasartuutit qaffasiffii

Nunami kalaallit inuussutissarsiorneranni nunanut allanut naleqqiullugit aningaasartuutit qaffasiffiisa nalilersorneranni 1998-imi assersuussilluni misissueqqissaartoqarpoq. Kalaallit Nunaanni, Danmarkimi Islandimilu atugassanik pisiniaffiit (nerisassaangitsut) iluanni suliffeqarfinni inuussutissarsiorlut aningaasartuutasa qaffasinneri ilaatigut assersuunneqarput, ilaatigullu Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu tunisassiorfinni qinerneqarsimasuni aningaasartuutit qaffasiffii assersuunneqarlutik. Inerneru nalunaarusiami saqqummiunneqarput SULISA A/S-imit il.il. suliarineqartoq (1998) – "Kalaallit inuussutissarsiorneranni ineriartorneranni anguniakkat iliuusissallu".

Assigiimmik akeqartitsinerup kingunerisaanik aningaasartuutit qaffasissut

Misissuinerup takutippaa Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinni kiffartuussivinni aningaasartuutit qaffasiffii Danmarkimiit Islandimiillu 5 aamma 10 procentimik qaffasinnerusut. Aningaasartuutit qaffasissuunerinut annertusumik peqqutaapput pisiniaffiluni angalanernut, oqarasuaatikkut akit qaffasinnerusunut kiisalu ininut aningaasartuutit qaffasinnerunerusunut aningaasartuuteqaqqittarnerit. Misissuinerup 1998-imeersup aamma takutippaa kalaallit tunisassiorfii unammileqatigiinnikkut ajornerusumik inissisimasut Danmarkimi suliffeqarfinnut assersuunneqarsinnaasunut sanilliullutik. Aningaasartuutit qaffasinnerunerinut peqqutaanerupput sulisumut ataatsimut kaaviiartitat Danmarkimut sanilliullugit appasinneruneri, kiisalu nalikilliliinernut aningaasartuutit aningaasaatinillu iluanaaruteqartarnerit Danmarkimut sanilliullugit Kalaallit Nunaanni qaffasinnerummata. Tamanna Kalaallit Nunaat suliffeqarfiit suliarinniffiit saniatigut tunisassiorfinnik ikitsuinnarnik peqarneranut naapertuuppoq, kisiannilli suliffeqarfinnik kiffartuussisunik arlalinnik peqarluni.

Aalisakkeriviit nunarsuarmi niuerfinnut nunanut sanilerisatsinnut Norge, Island aamma Canadamut toqqaannartumik unammilertuupput, assersuutigalugu raajanik tunisassiornermi tunisinermilu. Taamaattumik kalaallinut tunisassiorlutun tunisassiornermi atukkat imatut aqqissuunneqarsimanissaat pingaaruteqartuuvoq taamaalillutik attaveqatigiinnikkut aqqissugaanermi akiliutitigut aningaasartuutit eqqarsaatigalugit unammillertiminniit ajornerungaartumik inissinneqannginnissaat, taakkumi suliffeqarfiit ataatsimut aningaasartuutaanni annertuujummata.

Kalaallit Nunaanni attaveqatigiinnikkut aqqissugaanermi akiliutit akii nunanut sanilerisanut sanilliullugit arlalitsigut qaffasinnerupput. Taamaattumik pingaarpoq akit aqqissugaanerisa nutarterneqarnerinut atasumik suliffeqarfiit ataatsimut aningaasartuutaannut kiisalu nunani allani unammillerneranni inissisimaneerat tamakku pingaaruteqarneri eqqarsaatigineqarpara.

Assigiimmik akeqartitsineq aningaasartuutit qaffasinnerannut pissutaanerpaajusut akuttunngitsumik taaneqartarpoq. Assigiimmik akeqartitsisoqanngippat suliffeqarfiit ullumikkut aalisakkerivinnut immikkut akigititamik atuinngitsut, ineriartorfinniittut innaallagiamut, kiassanermut oqarasuaatinut, angallanermut assartuinerumullu annertuumik sipaaruteqarsinnaapput, tamannalu suliffeqarfiit akigititaasa appartinnissaannut tunngaviusinnaalluni. Akilli appartinnissaannut tunngaviuvoq immikkoortuni ineriartorfiusuni niuerneq tunngavigalugu unammillertoqarnissaa, kisiannilli kalaallit niuerfiat annikitsuinnaasoq killeqartumillu unammillernissamut periarfissaqartoq assigiimmik akeqartitsinerup atorunnaarsinneqarnerani sunniutissanut killeqartitsisinnaavoq, sipaarutaasormi kisermaasinnermi iluanaarutinut tutsinneqaannariaammat.

2.4.2. Naammassisinnaassuseqarneq

Nammassisinnaassuseqarneq annikitsoq

Naammassisinnaassuseqarnerup assersuuneqarsinnaaneranut nalorninerit anner-tugaluartut 1999-imi OECD-p nalunaarusiaani misilinneqarpoq taaguuserneqar-tumi Kalaallit Nunaata Aningaasaqarnera: Siunissamut iliuusissaq nalilerneqarlunilu Kalaallit Nunaanni naammassisinnaassuseqarneq Danmarkimi naammassi-sinnaassuseqarnermiit pingajorarterummik annikinnerusoq. Immikkoortumiit immikkoortumut nunamiilu nunamut naammassisinnaassusermik assersuussiniar-neq ajornakusoortuuvoq, pingaartinngitsoorneqarsinnaanngilarli taamatut naammassisinnaassuseqarnermi kinguarsimanerup annertuumik ajornartorsiu-taanera. Suliffeqarfiit ataasiakkaat unammillersinnaassusiannut pingaaruteqar-poq taamaalillunilu Kalaallit Nunaata suliffeqarfinnik eqqussuisunik avammulu niuertunik ineriartortitsinissamut periarfissaannut.

Inuussutissarsiutinut immikkoortuni amerlanerpaani naammassisinnaassuseq an-ikitsuinnaavoq. Taamaallaat kilisaatit avataasiortut nunamilu aalisakkeriviit nu-nanut allanut assersuussinermi sunniuteqarluartutut oqaatigineqarsinnaagunar-put.

Naammassisinnaassuseqarneq oqaatigineqareersutut ilinniartitaanerup qaffasin-neranik sunnerneqartarpoq kisianni aamma sulisuni aqqusaaginnartorpassuarnit tamatumalu malitsigisaanik sungiusarnernut aningaasartuutinit killeqartumillu nutarternertit.

Aammattaq inuussutissarsiutinut aalajangersimasunut ingerlatsinermut tapiis-sutitut ikiorsiinerit annikitsumik naammassisinnaassuseqarnermut allanngutsaal-iuisuusarput. Assersuutigalugu aalisakkerivinnut innaallagiamut imermullu aki-tigut annikitsumik tapiissutit suliffeqarfiit nukitsigut sipaarfiusinnaanerusunik tunisassioriaatsinik nassaarnissamut kaujmissuseqarnissamut killeqartitsisuupput. Inuussutissarsiutinut tapiissutit immikkut illersorneqartut – soorlu savaatilinnut aalisarnerullu ilaanut – kiisalu piniartunut allanngutsaaliunissatut tapiissutigine-qannginnissat pingaaruteqarpoq.

Tassunga tulliullugit assartuineri assigiimmik akeqartitsineq Kalaallit Nunaan- ni unammilleqatigiinnikkut ineriartornissamut aporfiusinnaavoq, suliffeqarfiit/-nunap immikkoortui niuernermi atukkanik sunniuteqarnissaminnut periarfis-saqartuusut taamatut ingerlatsinissaminnut aporfissaqartinneqarmata, assartui-nermi tapiissutit pissutigalugit nunap immikkortuinit aningaasaqarnikkut nukit-tuuniit nioqqutisanik assartuineq piviusumiit akisunerulersinneqarmat.

Sulisut paarlagaannerat suliffiullu iluani ilinniartitsinerit ISS Grønland

ISS Grønland kitaani illoqarfinni arfineq marlunni ingerlatsivoq. Suliffeqarfiup kiffartuussinerit assigiinngitsorpassuit neqeroorutigai, ilaatigut eqqii-aaneq, ajoqusernermi kiffartuussineq aamma suliffissuarnik kiffartuussineq. 2002-imi suliffeqarfik 475 missaannik sulisoqarpoq, taakkunannga atorfillit 50 missaaniillutik.

2002-imi inuit 1.500-ingajaat suliffimmi sulisut paarlagaapput. Taakkunannga 1.250 missaaniittut Nuummiinnaq, sulisut 60 procentiisa missaaniittut Nuummi sulisutut atorfeqaraluartut. Ingerlatsiviup atorfilitsigut nikerarfiu-nera assersuutigalugu ISS Danmarkisut qaffasitsingaaq. Nuummiinnaq sulisut nikerarnerujussuat sulisussarsiornikkut, ilitsersuinermut, sungiusa-nermut ilinniartitsinermullu ukiumut kr. 2,2 mio.-inik aningaasartuuteqarfi-unerusarpoq.

ISS Grønlandip suliffeqarfimmut tatiginninnerup nikerarnera (suleqatinut sulisitsisumullu), atornerluinermi ajornartorsiutit, ilinniarluarsimannginneq, inissaaleqinerujussuaq aamma inooqatigiinnermi ajornartorsiutit allat, toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu sulisunut sunnuteqartartut peqqaasinnaasut ilaatigut tikkuarnikuuvai.

ISS Grønlandimi suliffissatut qinnuteqartut tamarmik ISS' Jobcenter aqqu-saartarpaat. Sulisumut aalajangersimasumut suliffimmik sapinngisamik naleqqunnerpaamik neqerooruteqarsinnaaneq anguniarlugu suliffissatut kissaatigineqartut tassani nalunaarsorneqartarput. Sulisoq atorfinitsinneqarpat ulluni siullerni sulisut aqutsisuannit peqqissaartumik ilitsersuineq sungi-usaanerlu ingerlanneqartarpoq. Atorfnitsinneqareernermi qaammatit siulli-it ingerlaneranni sulilerlaaq aamma suliffeqarfik pillugu paasissutissiiner- mut nalinginnaasumut aggersarneqartarpoq. Taakku saniatigut sulilerlaat qaam- matini pingasuni atorfeqarsimanagerat qaangiutsinnagu ulluni marlunni-pi- ngasuni immikkut pikkorissartinneqartarput, suliaqarfignisami iluanni.

Najoqqutaq: ISS Grønland.

Paarlagaannerujussuarmut pissutaasut amerlapput. Atorfiit ilaannut annerusu- mik Danmarkimii aggersitat atorneqartariaqarput, ilaatigut sungiussinngitsoor- sinnaasut, taamaattumillu angerlaqqittartut, amerlatigullu Kalaallit Nunaanni sivikitsuinnarmik najugaqarusukkamik.

Paarlagaannermut pissutaasoq alla tassa inooqatigiinnermi ajornartorsiutit, aamma kalaallit suliffeqarfiini malunaataasoq. Sulisitsisumut aamma sulisartu- mut suliffissaaleqisumut suliffissaaleqinermillu pingaarnertut ajornartorsiute- qanngitsumik naleqqutinngitsumik misissuineq innersuussinerlu suliffimmiigin- narsitsinissamut amigaateqarnermut pissutaasarpog ingerlariaqqinnissamullu ajornartorsiutaalluni.

Aqutsinermi ajornartorsiutit aamma piseoqataapput ilaatigut tamanna kalaallit suliffeqarfiini aqutsisut atorfillillu akornanni isummanik misissuiner- mi takutin- neqarpoq. Sulisut ataasiakkaat sulinerup ingerlanissaanut suliassaminik paasisin- ninnissaanut sulinerup aqqissuunnissaanut aqutsisut tungaanniit piginnaasa- kinneq akuttunngitsumik kinguneqartarpoq sulinerup aqqissuunneqarneranut sulisut pegataatinneqartutut misigisannginnerannik tamatumalu malitsigisaanik suliffimmut akisussaaneq annikitsumiittarluni.

Sulisinnaasunik patajaallisaaneq Nuuk Transport

Nuuk Transport namminersortut suliffeqarfiutigivaat angisooq, biiliutillittut suliffittut aallartinneqarsimasooq, ullumikkullu usingiaanermik usilersuinermillu, eqqaavilerinermik, pigaartutut kiffartuussinermik, biilinuut assartuutitut saffiorfimmik aamma Nuummi maqitsivimmut plastikdunkinik sanaartortutut ingerlatsisuusooq. 1997-imi suliffeqarfik 5,9 mio. kr.-inik kaaviiartitaqarpoq inunnillu 528-inik akissarsisitsilluni. 2002-imi suliffeqarfik 25 mio. kr.-inik kaaviiartitaqarpoq inunnillu 409-inik akissarsisitsilluni. Suliffeqarfiup sulisuisa amerlanersaat laajatut sulineq tunngavigalugu sulisuupput. Suliffeqarfiup naammassisaqarsinnaassusia nunani allani ingerlatanut assigusunut assersuunneqarluarsinnaavoq.

Suliffeqarfiup najugaqavissumik pisortat tullersortissaannik piukkunnarsaannissaq pimoorussimavaa sulisut tiguinnagaasut suliffeqarfimmut qanittumik atatilernerisigut, kiisalu sulisut suliffeqarfimmut attuumalluarsimasutut misigilersillugit. Ingerlatsiviup sulisuni akulikitsumik akissarsisittarpai ulluinnarnilu pisariaqartitanik soorlu nerisassanut, cigaretsinut atisanullu matussutissanik akiligassanik allatsisarluni. Tamatuma peqatigisaanik Nuuk Transportip inuttut aningaasaqarnerup aaqqinnissaanut akiliisitsiniartarfimmutlu attaveqartarnernut ikuiuttarluni. Tamanna pisariaqarsimavoq aalajangersimasumik suliffeqarnissamik ileqqoqanngitsunik inooqatigiinnermilu annikitsuinnarmik nakuussuteqartunik suliffeqarfik ilinniarsimasuunngitsunik arlalinnik sulisoqarami.

Allaffissornikkut periutsit naleqqussarneqartariaqarsimapput iluarsartuunneqarlutillu sulisut taamatut tapersersorumallugit. Aqutsisut sulisut tigummiinnarniarlugit nukippassuit atorsimavaat sulisullu suli paarlagaattarnerisa kingunerisaannik ullumikkut allaffimmi atorfinitsitsisoqartariaqarsimavoq. Sulisut ilinniarsimasuunngitsut paarlagaannerisa annikillisinneqarnissaat iluatsilluaraluartoq suli Nuuk Transporti misigisimavoq sulisinnaasut patajaallisaqinnissaannut inooqatigiinnermi ajornartorsiutit aporfiusartut.

Najoqqutaq: Nuuk Transport.

Suliffeqarfinni nutarternissap amigaataanera tunisassiat eqqarsaatigiinnarlugit ersarinngilaq, kisiannili periutsit aaqqissuusseriaatsillu eqqarsaatigalugit tamanalu naamassisaqarsinnaanerup ineriartortinnissaanut akornutaavoq.

Tamatumunnga ilaapput aqutsisut inerisarnissaannut suliffinillu allanik ilisimasanillu katersuiffinnik sunniiveqataanissamut peqataanissamut ileqqoqannginneq. Suliffeqarfinnik allanik ilisimasanillu katersuiffinnik sunniiveqataanikkut nutarternissaq takkuttarpoq siuarsarneqarlunilu.

Suliffeqarfiit ataasiakkaat tamatigit pisortat piviusorsiornerat kiffartuusserusunerallu misigineq ajorpaat. Tamanna aallartitsiniartuusinnaasunut aporfittut misinnartarpoq kisianni aamma suliffeqarfinni pioreersuni nutaanik tunisassiornissap aallartinniarnerni, tassunga atasumik allaffissornikkut ajornartorsiutinik arlalinnik misigisaqarunik.

Kapitali 3.

Inuussutissarsiornerup ineriartornera

Inuussutissarsiornermik ineriartortitsinerup aallartinnis-saanut ataatsimut sammiveqartumik suliaqarnissaq pisariaqarpoq

Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiorneq arlalissuarnik unammilligassaqarpoq, inuussutissarsiornermillu ineriartortitsineq iluamik aallartinneqassapput immikkoortuni arlalinni annertuumik suliaqarnissaq pisariaqarluni.

Kalaallit Nunaata unammilligasaanut assigusunik nunarpassuit unammilligassaqsarimapput – unammilligassaqarput. Ataatsimut ataatsimiititaliaq nunat taakku ilaasa pisoq qanoq akiorsimanerannik assersuutinit isumassarsisimapput taakkulu aallaavigalugit misilittakkat suut kalaallinut attuumassuteqartut erser-sinneqarsinnaanersut. Suna ajunngitsumik sunniuteqarsimava, suna pitsaanngin-nerusumik sunniuteqarsimava?

Nunat allat misilittagaat pingaruteqartorujussuupput, kisianni soorunami naam-magiinnarlugit Kalaallit Nunaannut nuunneqarsinnaanngillat. Ataatsimiititaliaq taamaattumik Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu inunnik isumalluutininik arlalin-nik oqaloqateqarsimavoq. Inuit isumalluutaasut Kalaallit Nunaata inuussutissar-siornermik ineriartortisinermut iliuussisani ilanngunneqartariaqartuni pissutsinik ajornartorsiutinillu qulaajannermi ikiuussimapput.

Ataatsimut ataatsimiititaliaq tamanna tunngavigalugu suliniuteqarfiit pingaar-nerit arfinillit paasiniarsimavai: Iliniartitaaneq, suliffeqarneq, unammileqatigiin-nermut tunngasut, attaveqatigiinnikkut aqqissugaaneq ineqarnerlu, aallartitsi-niarneq nutarternerlu.

Suliniuteqarfinnut tamanut ataatsimiititaliap takoluuk-kanik oqaasertalersuisima-voq

Suliniuteqarfinnut ataasiakkaanut tamanut ataatsimiititaliaq takorluukkamik oqaasertalersuisimavoq. Assersuutigalugu suliniuteqarfimmu unammileqatigiin-nermut tunngasuni takorluugaq tassaavoq inuussutissarsiorneq suliffeqarfinnik namminersortunik sunnerneqarsimasoq, aningaasaqarnikkut imminut napatiler-nissamut tungavissaqartitsilersoq.

Takorluukkat angussagaanni annertuumik piareersarto-qarnissaa pisariaqarpoq - atugassatigut piumasaqaati-ni - ilaanni tunngaviusunik allanngortiterisoqartariaqar-luni

Takorluukkat angussagaanni annertuumik piareersartoqarnissaa pisariaqarpoq – Kalaallit Nunaanni atugassatigut piumasaqaatini – ilaanni tunngaviusumik allan-ngortiterisoqartariaqarluni. Takorluukkanut ataasiakkaanut ataatsimiititaliaq nalinginnaasumik atugassatigut piumasaqaatit pingaarnerit taakkunungal-atasut atortut paasiniarsimavai. Immikkut ittut atugassat taakkuupput angu-niakkat naammassiniarneqarnerini sakkussaasut atorneqartussat iluarsar-neqartussallu. Atugassat pitsaassusaat nalilersorneqarsimapput, tamannalu tun-ngavigalugu pitsannguutissatut siunnersuutit tigussaasut arlalillit tikkuarneqar-simallutik.

Takorluukkat anguniakkanut tigussaasunut uuttorneqar-sinnaasunullu "nuutsineqar-put"

Ineriartorneq sammivimmut kissaatigineqartumut ingerlanersoq nakkutigine-qarsinnaanera ataatsimut ataatsimiititaliap pingaartissimavaa. Taamaattumik sapinngisaq naapertorlugu anguniakkat tigussaasunut uuttorneqarsinnaasunul-lu "nuutsineqarput". Assersuutigalugu unammilleqatigiinnermut tungasuni anguniagaq tassaavoq ingerlatsivinni namminersortunit pigineqartuni niuerner-lu tunngavigalugu ingerlanneqartuni pisissutaasinnaasut siuariartornerat min-nerpaamik ukiumut 5 procentimik qaffariartassasoq. Anguniakkani tamani tik-kuarneqarput anguniakkap ilai ineriartornerup ajunngitsup tungaanut ingerla-nersoq qulakkearniarlugu uuttorneqarneqarsinnaasut. Unammilleqatigiinner-mut tunngasunut tamanut taamaalilluni suliarinnittussarsiuussinermit nammi-

nersortunullu ingerlatassanngortitsinerni anguniakkat ilaanik tigussaasunik oqaasertalersuisoqarpoq. Anguniakkap ilaa ajunngitsumik ineriartorpat atukkatigut piumasaaqatit pitsanngorsarnissaanut suliat sunniuteqarsimanerik tamanna takussutissaavoq. Akerlianilli anguniakkap ilaa ingerlalluanngippat takorluugarlu naammassineqassappat iluarsisoqarnissaanik imaluunniit suliap sak-kortunerilernissaanik takussutissaassaaq.

Immikkoortuni tulliuuttuni suliniuteqarfiit arfiniliusut peqqissaartumik saqqummiunneqassapput. Paasinninnissaq anguniarlugu suliniuteqarfinnut tamanut titartakkamik ilaqarput takorluukkap, anguniakkap pingaarnerup aamma anguniakkat ilaanik, atugassat atortullu akornanni ataqatigiinneranik aamma tigussaasumik suliaqarnissamut siunnersuutitik takutitsisumik.

Immikkoortumi ataatsimi pitsannguutit tamakkiisumik taamaallaat pissarsissutaasinnaapput immikkoortuni allani aamma pitsanngorsasoqarpat

Suliniuteqarfiit arfiniliusut immikkoortillugit saqqummiunneqarput, imminnulli ataneri pingaarpoq malugissallugu. Immikkoortumi ataatsimi pitsannguutit tamakkiisumik pissarsissutaasinnaapput immikkoortuni allani aamma pitsanngorsasoqarpat. Assersuutigalugu suliffinnik amerlanerik pilersitsiniarluni nutarterneq aallartitsiniarnerlu aqutigalugu suliaq kissaatigineqartut sunniuteqarsinnaanngilaq suliffeqarnerup ilinniarfiillu inuit pisariaqartinneqartut pissarsiarinngippagit. Suliniuteqarfiit akimorlugit eqqarsartoqarlunilu sulisoqassaaq.

Suliani tigussaasuni aqqaneq marlunni ataatsimiititaliap tikkuarsimasaani suliniuteqarfiit akornanni ataqatigiinneq aamma ersersinneqarpoq. Suliat taakku ilarpasui suliniutinut arlalinnut pingaaruteqarput. Assersuutigalugu ilinniartitaanerup, nutarternerup aallartitsiniarnerullu iluani anguniakkat anguneqarnissaannut "Tapiissutiniit ineriartortitsinermut" – Kalaallit Nunaata Ilinniartitaaner-mut Inerisaanermullu Aningaasaateqarfia pingaaruteqartussaavoq.

Ilinniartitaaneq

Takorluugaq	<i>Inuussutissarsiutini tamani sulisinnaasunik nunaqavissunik piukkunnartunik sapinngasamik amerlanerpaamik Kalaallit Nunaat ilinniartitsissaaq</i>			
Anguniagaq	<i>30-inik ukiulinni nunaqavissuni piginnaalersitsisumik ilinniaqalersimasut 2014 tikillugu ukiutumut 1 pct. pointimik amerliartassapput</i>			
Nalinginnaasumik atukkat	Aningaasersuineq	Siunnesuineq ilitseruiserlu	Ilinniartitaanerup aaqjissuunneqarnera	Ilinniarterit pitsaassusaat
Atukkat atortullu	Landskarsimi aningaasat Ilinniagaqarnerisutit AEB-mi aningaasat	Ilinniartitsisut ilitseruisut Inuussutissarsiutinut ilitseruisut/ Suliffisarsiuussisarfanni siunnersortit Ilinniartifimmi ilitseruisut	Meeqqat atuarfiat/ Atuarfitsialak Brancheskolit aamma GU Qaffasinnerusumik ilinniartit, (kalaallit) Atuartitsinermit IT	Ilinniartitsisut Atuartitsinermit atortut Atuartitsinermit oqaatsit
Anguniakkap ilaa		Ilinniartifimmi tamani unitsitsiinnartarneq 2014 tikillugu 10 pct. Pointimik appartineqassaaq	Atuartut meeqqat atuarmi soraarummeerlutik naammassisut amerlassusaat 2014-imi 66 pct.-imiit 80 pct.-imut qaffassaaq	Timelærerit (ilinniarsimangitsut) amerlassusaat 2014-imi 10 pct. inussavaat. Ilinniartitsisut kalaallisut oqalussinnaasut amerlassusaat 2014 tikitsinnagu 10 pct. pointimik qaffarsassaaq
Suliniutit	Tapiisutiniit ineriartornermut - Kalaallit Nunaata Ilinniartitaanermit Inerissanermullu aningaasaateqarfia	Siuariarfissaarunnermiit imminut akilersinnaasumut - Ilinniagaqartut uteqqinnerini akissarsitsisarneq, sungiussaasarnernik aaqjissuussinerit - Pisortat sanaartortiserini ilinniartitsinissamut pisussaaffilinnerit	Avatangiisinit immikkoortuaqqaniit avatangiisinit suliatigut nukittuunut - Ungasianit ilinniartitsiffimmik pilersitsineq - Inuussutissarsiutinut ilinniarterit ilinniaqqinnerillu katiterneqarsinnaasut - Atuarfiit ilinniartitillu ikinnerusut	Ilinniarterit neqeroortigineqartuniit piunaqartunut - Assersuutassanik misissueqqissaarnerit - Tuluttut/danskisut piginnaasat annertusinerit - Ilinniartitsisunut piukkunnarsaqjissinnaaneq pisussaataitaneq - Atuarfiit inuussutissarsiutinut akornanni siunnersuisarneq

3.1. Ilinniartitaaneq

3.1.1. Atukkat atortullu atuuttut

Atuarfiit ilinniarsiit mikisut amerlavallaartut

Ilinniagaqarnermut atugassat pingaarnertit tassaapput ilinniarsiit ingerlanneqa-reersut.

Meeqqat atuarfiat illoqarfinni atuarfinnik 24-inik nunaqarfinnilu atuarfinnik 62-inik immikkoortortaqqarpoq. Aammattaaq savaateqarfinni piniariartarfinnilu ataasiakkaani atuartitsisoqartarluni.

Nunap ilaani inukitsuni atuartitsineq

Meeqqat atuartut ikitsunnguit - australiap orpigaqarfiani najugaqartut - "Open Air Schools"-imiit radio aamma qaammataasianik/nalunaarasuar-taatinik atortussiat nutaaliat atorlugit atuartinneqarput. Atuarfik siulleg 1951-imi pilersinneqarpoq, tamatumalu kingorna atuarfiit katillugit 15-it pilersinneqarsimallutik, meeqqat atuarfianni atuartussanik atuartitsisut. Atuartitsineq ullut tamaasa radiukkut ingerlanneqartarpoq, ukioqatigiin-nut assigiinngitsunut naleqqussarneqarsimasoq. Atuartitsineq ikitsunngu-akkuutaartunut ukioqatigiinnut naleqqussarneqarsimavoq.

Atuarfinni, atuarfiilli siullit pilersinneqarmata, atuartitsissutissat annertusi-neqarsimapput, taamaalillutik atuartut, radiukkut/nalunaarasuartatikkut atuartitsinerup saniatigut aamma ukiumut sisamariarlutik ilinniartitsisumit tikeraarneqartarput. Atuartitsineq aamma sivikinnerusumik sivilisunerusu-milluunniit sapaatit akunnerinik marlussunnik sivilisussuseqartunik tam-maarsimaarnernik atuartut tamarmik katersuuffiannik ilaneqartarpoq.

Atuartut amerliartuinnartut ilaqquttatik qimatsinnagit illoqarfimmut ilinni-arnertik naammassartornissaa pitinnagu "Open Air Schools"-imi ukiut siullit arfineq marluk naammassisalerpaat. Meeqqat sapinngisamik sivilis-nerpaamik ilaqquttamiinnissaannut atuarfiit qulakkeerinneqataasimapput, tamatumalu peqatigisaanik atuarnerup pitsaassusaa malunnartumik pitsanngoriarsimalluni.

Inuusuttut ukioqatigiit 25 procentii gymnasiartarput

Meeqqat atuarfianni naammassereernerup kingorna inuusutissarsiutinut ilin-niagaqarnissaaq imaluunniit qaffasinnerusumik ilinniagaqarnissaaq, gymnasiarsi-manermik pisariaqartitsisut qinerneqarsinnaapput. Gymnasiat pingasut kiisalu HHX amma HTX gymnasianni ilinniartitsinertut ingerlatsipput. Gymnasianni ilinni-arsiit taakku tallimat katillugit 703-inik ilinniartoqarput, tassa inuusuttut uki-oqatigiit 30 procentiisa missaat. (Taamaattorli ukioqatigiinnit 25 procenti sin-nernagu gymnasianni angusaqartarput). Danmarkimi inuusuttut ukioqatigiit 45 procentii gymnasiartarput.

Tungaviummik inuusutissarsiutinut ilinniarsiit inuusutissarsiutinut ilinniarsiin-ni 14-ine brancheskolinnilu arfinilinni katillugit 1.000-inik ilinniartoqartuni neqe-roorutigineqartarput. Tungaviummik inuusutissarsiutinut ilinniarsiit ukiuni si-samani atuarfik suliffillu nikerarfigalugit ilinniarsiupput. Makkuninnga immik-koortortaqqarput: Sanaartorneq, niuerneq allaffissornerlu, inuusutissalerineq, isumaginninneq peqqinnissarlu, kiffartuussineq, saviminilerineq kiisalu innaal-lagialerineq. Illoqarfinni inuusutissarsiutinut ilinniarsiin ilinniarnernup ukiuani

siullermi atuartitsineq isumagineqartarpoq, tamatumalu kingorna brancheskolini atuartitsineq ingerlanneqartarluni.

Sivikitsumik sivilisunerusumillu ingerlanneqartartunik qaffasinnerusumik arlalinik ilinniarfeqarpoq ukiut sisamat angullugit sivilisussuseqarsinnaasut. Sivikitsumik ingerlanneqartut qaffasissumik ilinniarfiit tassaapput inuussutissarsiutinut ilinniarfinnik nangitseqqinnerit, brancheskolinit neqeroorutigineqartartut. Sivilisunerusumik ingerlanneqartartut qaffasinnerusumik ilinniarfiit Kalaallit Nunaanni neqeroorutigineqartartut tassaapput: Perorsaasunngiarneq, isumagininnermik siunnersortinngorniarneq, tusagassiortunngorniarneq, peqqissasunngorniarneq kiisalu ilinniartitsisunngorniarneq. Ilinniarfinni taakkunani ukiumi atuarfiusumi 1999/2000-imi ilinniartut katillugit 296-iupput.

Meeqqat atuarfii gymnasiarfiit brancheskolillu aamma siunnersuisarfinnik taper-sorsorneqarput. Meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut atuartunut angajullernut ilitsersuisuusarput ilinniagaqalernissamut piareersarluni atuarfinni brancheskolinilu ilinniartitsisut ilinniarnermi ilitsersuisutut ingerlatsisarput. Aamma inuusutunut siunnersuisarfinni inuussutissarsiornermut ilitsersuisunut imaluunniit kommunini suliffissarsiuussisarfinnut ilinniagaqartut saaffiginnissinnaapput.

Ilisimatusarfinni ilinniarfinnik sisamanik peqarpoq: Kalaallisut, Allaafissorneq, Kulturilerinng Inuiaqatigiillerinerlu aamma Palasingorniarnermut ilinniarfik. 2003-imi ilinniarfiit 1, 18, 2 aamma 10 ilinniartoqarput, kingullit taaaneqartut palasingorniarluni ilinniarfimmu nutaamut.

Atlantikup avannaani issittumilu ilisimatusarfiit suleqatigiinneri

Canadami ukiuni kingullerni "University of the Arctic: A University Without Walls" pilersinneqarpoq. Ilisimatusarfik ilisimatusarfiit 60-ingajaat nunanilu katillugit arfineq pingasuni university collegellu akornanni peqatigiinnikkut pilersinneqarpoq. Ilisimatusarfiup suliassaraa nunarsuarmi-oqatigiit imminnut qanilliaruinnartuni inuit issittormiut inissisimanissaat siunertaralugu ilinniarnikkut ilinniaqqinnikkullu pisariaqartitaat akuersaassallugit. Ilinniartitseriaaseq amerlanertigut ungasianiit ilinniartitsiner-tut ingerlanneqarpoq. Ilisimatusarfik University of the Arctic-imi (Issittumi ilisimatusarfinni) 2000-imi peqataasimavoq Issittumilu Ilinniarnermi Bachelorinngorniarnermi ilinniarnermi najoqqutassat suliarineranni peqataalluni. Maannakkut Ilisimatusarfinni ilinniagaqartut sisamat issit-tormiunit tamanit ilinniartunit peqataaffigineqartumi qarasaasiaq atorlu-gu pikkorissarnerni peqataallutillu ingerlataqarput.

Ilinniartitsisunik pisariaqar-titsineq Ilinniarfissuarmiit naammassineqarsinnaan-ngilaq

Ilinniartitsisussanik pissarsinissamut ingerlatsivissanut ilaavoq Ilinniarfissuaq. Ilin-niarfissuarmi ukiut tamaasa ilinniartitsisunngorniat 20-it aamma 40-it akornanni naammassisarput, kisianni ilinniartitsisunik pisariaqartitsiner-mut naammanggil-lat, meeqqat atuarfianni imaluunniit inuussutissarsiutinut ilinniarfinni. Gymnasi-ani ilinniartitsisut amerlanersaat Danmarkimeersuupput, najugaqavissummi akornanni ikitsuinnaat kandidatitut soraarummeersimmata.

Meeqqat atuarfianni atuartitsiner-mi atortut ilarujussui aamma kalaallisuujup-put. Qaffasinnerusumik ilinniarfinni ilinniutit tamangajammik qallunaatuinnaap-put ilisimatusarfimmilu aamma tuluttuujullutik.

Ullumikkut illoqarfinni meeqqat atuarfianni atuartunut 17-inut PC ataaseq nunaqarfinnilu atuartunut aqqanilinnut PC ataaseq atugassaavoq. PAA-ilerinerli atuartitsinermut ilanngunneqartariaqarpoq, ingerlanneqarneralu PC-eqarneq kisiat tunngavigalugu uuttorneqarsinnaanani. Ungasianiit iliniartitsineq asser-suutigalugu sulii iluamik atorluarneqanngilaq.

Meeqqat atuarfimmeereernerup kingorna ilinniarfinni ilinniartut ilinniagaqar-nersiutinik pissarsisarput, nunami sorlermi ingerlanneqarnerasoq apequtaatin-nagu. Inuussutissarsiutinut ilinniarfinni pikkorissartitsinernut Sulisitsisut inuussu-tissarsiutinut iliniartitsinermut akiliuteqartarput.

3.1.2. Takorluugaq, anguniagaq suliniutillu

Kalaallit Nunaat sapinngisaq tamakkerlugu inuussutissarsiu-tini tamani sulisinnaasunik najugaqavissunik piukkunnar-tunik ilinniartitsissaaq

Suliniuteqarfimmi takorluugaq tassaavoq inuussutissarsiutini tamani sapinngasa-mik amerlanerpaanik ilinniarsimasunik najugaqavissunik piukkunnartunik suli-susanik peqalissasoq. Inuiaqatigiit aningaasaqarnerat eqqarsaatigalugu sulisut eqqortumik piukkunnassusillit sapinngisamik amerlanerpaat sulisut najugaqavis-sut akornaniit pissappata piumaneqarnerussaaq. Tamanna taamaallaat pisinnaa-voq sulisut qaffasissumik ilinniagaqartuuppata.

Inuit najugaqavissut 30-inik ukiullit piginnaalersitsisumik ilinniarsimasut amerlassusaat 2014 tikillugu ukiumut 1 pro-centpointimik amerleriartas-sapput

Taamaattumik anguniagaq pingarneq tassaavoq inuit najugaqavissut 30-inik ukiullit amerlassusaat piginnaalersitsisumik ilinniagaqartut 2014 tikillugu ukiu-mut 1 procentimik qaffariartassasut, taamaalilluni 2014-imi 30-inik ukiullit 62 procentii piginnaalersitsisumik ilinniagaqarsimasutut naammassisaqarsimassallu-tik. Taamatut ineriartorneq soorunami sapinngisamik sunniuteqarluartinniar-neqassaaq pitsaassuseq annikillingikkaluarlugu.

Anganiakkat ilai makku uuttortarnerisigut malinnaavigineqassapput:

1. Atuartut meeqqat atuarfiannit soraarummeerlutik naammassinnittut amer-lassusaat 66 procentimiit 2014-imi 80 procentimut qaffariarsimassasoq.
2. Ilinniarfinni tamani unitsinnartarnerit 10 procent pointinik 2014 tikillugu iki-lisinneqassasut.
3. 2014-imi timelærerit (ilinniarsimanngitsut) amerlassusaat 10 procentimik ikin-nerussapput meeqqallu atuarfianni ilinniartitsisut kalaallisut oqaasillit 2014 tikitsinnagu 10 procentimik amerlisimassapput.

Ilinniartitaanerli "pisussaaffiliinikkut" siuarsarneqassanngilaq. Ilinniartitaaneq qaffassarneqassaaq amerlanerit ilinniarnissamat *kajumissuseqalernerisigut*. Kaju-missuseq taanna ilinniartunik allanik soqutigisaqatigisanik naapitsinikkut, ilinni-artitsisut suliffeqarfinniillu inuit nammineq atorneqarsinnaaneranik kajumissaa-rinerisigut siuarsarneqarsinnaavoq. Tamanna meeqqat atuarfianni ilinniartinnut aqqut tamaat atuuppoq. Assersuutigalugu meeqqat atuarfianni ukioqati-giinnut qulinut agguataarsimasuni 15-inik atuartulimmi pitsaasumik ilinniagaqa-lernissamat periarfissaqanngilaq.

Suliatigut avatangiisit ineri-artorfiusinnaasut pilersinni-arlugit ilinniagaqartut kater-sorneqassapput

Taamaattumik ilinniartut katersorneqassapput. Katersorneqarpata suliatigut avatangiisit pilersinneqaannaratik aamma nukit katersorneqassapput, taman-nalu nukissanik ilinniartarnerit pitsaassusaat pitsanngortinniarlugit suliat nukittor-sarnissaannut pilersitsissaaq – ilinniartitsisuni aningaasatigullu. Ilinniagaqarnis-saq misigisaq nuannertunngorpat ilinniagaqartumut ataatsimut aningaasartuut taamaalilluni appartinneqassaaq uniinnartarnerillu appartinneqarlutik. Inuiaqati-giinni kalaallini ilinniagartussuseq qaffatsinneqassappat suliatigut nukittuunik ilinniartinnik pilersitsisoqassaaq. Tassanilu illut aamma ajunngitsuusariaqarlutik. Pitsaasumik ilinniagaqarnissamat toqqammavissat meeqqat atuarfianni pilersin-

neqartarpoq. Taamaattumik meeqqat atuarianni immikkut suliniartoqassaaq. Ilisimatusarfimmik ineriartortitsinissamut pisariaqartinneqarpoq pissutsit tamaku aqqinneqarnissaat, taamaattumillu ineriartorneq taanna aallartinneqassanngilaq meeqqat atuariat ingerlalluortoq akigalugu.

Avatangiisinik immikkoortuaqqaniit avangiisinut suliatigut nukittuunut

Suna

Ilinniarfiit sorliit, imaluunniit taakkua ilai sorliit Kalaallit Nunaanni ingerlanneqartariaqarneri pillugit isummertoqassaaq suullu nunani allani ingerlanneqassanersut kiisalu ilinniarfinni ilinniartitsisut ilinniartullu amerlassusissaat pisariaqartinneqartut qanoq pilersinneqassanersut. Suliatigut avatangiisit pisariaqartinneqartut pilersinniarlugit ilinniartitsisullu annikitsuinnaat pitsaanerpaamik atorniarlugit ilinniarfiit anner-tunerusumik nunami katersorneqartariaqarput taamaalillunilu ilinniarfinnut aningaasaliissutit pitsaanerpaamik iluaqutigalugit.

Qanoq

Suliatigut pitsaasunik avatangiisinik naammaginnartunik pilersitsinissamut ajornartorsiutit ilinniarfinni tamani atuupput. Avatangiisit taakku pilersinneqarnissaannut assigiinngitsutigut periarfissaqarpoq. Unam-milligassalli taakku qanoq aqqinneqarnissaannut tigusaasumillu iliuuseqarfigisussanngorlugit politikikkut pingaarnersiukkamik pilersaarummik piareersimasoqarnissaa pingaaruteqarpoq. Iliuuseqarnissamut asser-suutissat makkuupput:

- Ungasianiit ilinniartitsinermut eqiteriffissamik pilersitsineq, august 2004-imiit misileraanerit aallartinneqarnissaat siunertaralugu kingusinnerpaamik 2004-imi januarip aallartinnerani ungasianiit ilinniar-titsinerup inerisarneqarnera ingerlanneqarneralu aallartinneqassasoq atuartitsinertavialu meeqqat atu- arfiata 2005-imi aallartinneranut atatillugu aallartinneqarluni. Nuna tamakkerlugu piffissaq ungasin- nerusumi ilitsersuisoqarnissaaq ilinniartitsisoqarnissamut Ilinniarfissuarmi atuartitsinermut PC-millu atu- isinnaanermut aamma "Perorsaanerme PC-imik atuisinnaanermut" ilinniaqqinnissamut pilersaarut.
- Nunaqarfinni atuartut angajullit illoqarfinni atuariannut imaluunniit nunaqarfinni atuariannut anginer- usunut nuunneqassasut, ineqarnissamut pissutsit qulakkeerneqarsinnaappata.
- Inuussutissarsiutinut ilinniarfinnik pikkorissaqqiffinnillu katiterneqarsinnaasunik pilersitsineq, ilinniar- finni ikitsuinnarni katersorneqarnerisigut ilinniakkanut amerlanerusunut ataatsimut neqerooruteqarsin- naasut, suliffeqarfinnik sungiusarfiusinnaasunik ataqatigiissillugit. Tamatuma peqatigisaanik aamma inuussutissarsiutinut inuusuttunullu ilinniarfiit akornanni suleqatigiinnissat paarlaasseqatigiittarnerillu pilersinneqarsinnaapput.
- Qaffasinnerusumik ilinniarfinni aamma ilinniarnert katiterneqarsinnaasut pilersinneqartariaqarput, taamaalilluni qaffasinnerusuni ilinniarfinni tunngaviumik ilinniakkami ataatsimoorfissat ilinniarfissa- nut amerlanernut periarfissaalerlutik ilinniartitsisut atorluarnerisigut ilinniartorpassuillu katersornerisi- gut tamakkiisumik ataatsimoortumik sunniuteqarsinnaallutik.

Suna pisariaqartinneqarpa

Ilinniartitaaneq pillugu maanna oqallinnerup ingerlareersup nanginneratut politikikkut annertuunik isum- mertoqarnissaa suliniuummi pisariaqartinneqarpoq. Ataatsimiititaliap siunnersuutigivaa suliatigut avatangi- sinik nukittuunik pilersitsisoqarnissaanut tigussaasumik iliuuseqarnissamut pilersaarusiortoqassanersoq ki- ngusinnerpamik 1. januarimi isummertoqareersimassasoq.

Ilinniartitaanerit aqqissugaanerannik allanngortiterinerit illutigut, ilinniartunut inissiatigut il.il. malit- seqartinneqassapput.

Ilinniarfinni pitsaassuseq annertusinneqassaaq

Ilinniarlut kalaallisut, danskisut tuluttullu oqalusinnaanertik sapersaatigissanngilaat

Nukiilli katersornissaat kisimik naammanngillat. Nukiit ator neqartut pitsaassusaat aamma annertusinneqartariaqarput. Atuartut ilinniagaqartullu kaammatorneqarnissaannut ajunngitsumillu inerinartumilu misigisaqartinnissaannut kiisalu suliatigut annertuumik pissarsiaqarnissaannut ilinniartitsisut pikkorissut amerlanerusariaqarput. Pitsaassuseq aamma ilinniagaqartut Kalaallit Nunaata avataaneersunik naapitsinissamut periarfissinneqarnerisigut qaffatsinneqarsinnaavoq. Nunarsuarmioqatigiit qanilligaluttuinnarneranni tamanna pisariaqarpoq. Taamatut naapitsoqartanngippat Kalaallit Nunaat immikkuullissaaq. Piviusumik naapitsinermi oqaloqatigiissinnaaneq pisariaqarpoq. Taamaattumik kalaallit ilinniagaqartut tamarmik kalaallisut, danskisut tuluttullu oqalusinnaanertik sapersaatigissanngilaat. Aamma iliniartitsisunut piumasaatit taamaapput.

Ilinniarnerit neqeroortigineqartuniit piumaneqartunut

Suna

Ilinniarneq taamaallaat amerlasuunik neqeroorfiussanngilaq, kisiannili neqeroorutaassallutik siunniusaqartut suliffeqarfiit sulisussanik piukkunnartunik ujtarterannut naleqquttoq. Ilinniarfiit sulisussanik piukkunnartunik pilersitsissappat taava ilinniarfiit taamaalillutillu ilinniartitsisut qaffasissumik pitsaassuseqartariaqarput. Pitsaassussamik ineriartortitsineq qulakkeerinninnerlu siuarsarneqassapput ilinniarfiit pitsaassusaat assigiinngitsutigut ingerlaavartumik uuttortariaqarpoq.

Ilinniarfiit ingerlalluartaunissaanut tunngavissaq pingaaruteqartoq tassaavoq nunarsuarmi avatangiinik sunneeqataalluni ingerlataqasinnaaneq. Tamatumani oqaatsitigut piginnaasaqarluarnissaq pisariaqarpoq.

Qanoq

- Ilinniarfinni tamani assersuunneqarsuunneqarsinnaasumik misissueqqissaarnerit uteqattaartuartut, taamaalilluni soqutiginnittut tamarmik ataasiakkaamut inuiaqatigiinnullu suliatigut qaffasissusermik erseqqissumik misigisaqarfigisinnaallugu suliatigullu pisariaqartutigut iluarsartuussinnaanermut tunngavissiisoqarluni.
- Tuluttut danskisullu oqaatsitigut piginnaasaqarneq annertusinneqassaaq, ilaatigut 1. klassimiit tuluttoortitsisarneq atuutilersinneratigut kiisalu tuluttut ilinniagaqartut Kalaallit Nunaanni sungiusarlutik sulisinnaanerannik isumaqatigiissuteqarnikkut.
- Ataasiakkaat pisariaqartitsinerat inuunermilu inissisimaneq naapertorlugu piumasaqarnerit tunngavigalugit ilinniarnernik neqeroorteqarsinnaaneq. Ilinniarneq katitigassatut aqqqissuunneqassaaq, suliner-mullu tunngasortaa suliffeqarfimmi akissarsiaqaatigaluni ingerlanneqarluni. Atugarisornertaa ilinniarfinni ingerlanneqassaaq. Katitikkat tamarmik soraarummeerfigineqarlutit allamut ingerlariaqqinnissamut periarfissaqassapput.
- Ilinniartitsisunut tamanut ukiumoortumik piukkunnarsarluni pikkorissarsinnaaneq pisussaanerlu, aamma ungasianiit ilinniartitsinerup ator neqarneratigut. Ilinniartitsisuunneq misigisaq pitsaasuussaaq.
- Atuarfiit inuussutissarsiorfiillu akornanni siunnersuisarnermik aqqqissuussinerit meeqqat atuarfianni inuusuttunullu ilinniarfinni pilersinneqassapput. Ilinniarfiit inuussutissarsiorfiillu akornanni inuussutissarsiutinut ilinniarfiit ineriartortineqarneri ingerlanneqarnerilu pillugit suleqatigiinnerit pisussaaffiliinerusut inuussutissarsiortut uummaarinnerusut ineriartortinnissaannut suliat isiginerullugit.

Suna pisariaqartinneqarpa

Nukiit ator neqarnerisa ingerlaavartumik pitsanngorsarnissaat pisariaqassaaq suliniutillu pitsaanerulersikki-artuarnissaanut ilinniarfiit aningaasanik annertuumik pilersorneqartariaqarlutik. Ilaatigut Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanermut Inerisaanermullu Aningaasaateqarfik siunnersuutigineqartoq immikkut suliniutinut ator neqarsinnaavoq.

Suliffeqarneq

<p>Takorluugaq</p>	<p><i>Suliffeqarnerup ingerlalluartup inuussutissarsiorneq ineriartortinneqartoq uummaarissumut tunngavillisoq tamanullu inissaqartitsisoq</i></p>		
<p>Anguniagaq</p>	<p><i>Suliffeqarnermi suliniut sulisinnaasut suliffeqarfinni sulisinnaasut 76-imit 80 pct.-imut qaffariarnerinut peqataasoq</i></p>		
<p>Nalinginnaasumik atukkat</p>	<p>Suliffigissaaneq</p>	<p>Piginnaasat ineriartortinneri</p>	<p>Aningaasaqarnikkut Inooqatigiinnikkullu kajumissuseqarneq</p>
<p>Atukkat atortullu</p>	<p>Suliffigissaaneq pillugu inatsit</p> <p>Suliffinnik Nakkutilliivik</p> <p>Sulinermi ajoqusernermi aaqqissuusinerit</p> <p>Sulinermi ajoqusernerit pillugit ataatsimiititaliaq</p>	<p>Suliffinnut innersuussisarneq pillugu inatsisit</p> <p>Suliffissarsiuussisarfiit</p> <p>Ilitsersuinermi aallarnisaaner-milu qitiusoqarfiit pillugit misileraanerit</p> <p>Nuna tamakkerlugu sulinermit siunnersuisoqatigiit</p> <p>Pisortanit ilinniartitsineq</p>	<p>Akissarsiat aaqqissugaaneri, isertitatigut ikiorsiisanerit aamma akileraarutit/tapiissutit akornanni (sunniiveqatigiinnerit)</p> <p>Suliffissaqartitsiniarnerit Sulissarsiornermi malittarsassat</p> <p>Kalaallit Nunaannut sulisinnaasunik tikisitsisarneq pillugu Inatsisartut inatsisaat</p>
<p>Anguniakkap ilaa</p>	<p>Sulinermi ajoqusernerit tamarmik nalunaarutigineqartassapput sulinermilu ajoqusernit ikilisinneqarlutik</p> <p>Suliffigissaaneq suliffeqarfinnut eqqullugu</p>	<p>Nunaqavissut sulisut 25-64-inik ukiullit ukiuni kingullerni marlunni pikkorissarsimasut ilinni-aqqissimasut minnerpaamik 25 pct.-iussapput</p>	<p>Ikiorsiissutitik tigusaqartartut amerlassusaat, ilinniagaqartut ilanngunnagit, sulisinnaasutut ukiullit 5 pct.-imik ikilisinneqassapput</p>
<p>Suliniutit</p>	<p>Pingaarteqanngitsumiit ataatsimoortunut ilaalernermit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Suliffeqarneq inissaqartitsisoq pillugu piareersaalluni sammissaqarneq - Tarnikkut suliffigissaanermik pitsaannerusumik isiginninneq 	<p>Siuararfissaarunnermiit akilersinnaalernermit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ikiorsiissutit aaqqissugaaneri naleqqussarneqassapput - Suliffeqarfiit namminersorerullutik oqartussanit aamma ilaannakuusumik pigineqartut ukiumoortumik piginnaasaq pillugu naatsorsuusiortassapput - Sungiusaasarnert - Pisortat sanaartortitsinerini ilinniartitsinissamat piumasaqarneq 	<p>Pingaarteqanngitsumiit ataatsimoortunut ilaalernermit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inooqatigiinnermit tunngasut pillugit suliniutinik ataqatigiissaarisussanik pilersitsineq - Suliffeqarneq inissaqartitsisoq pillugu piareersaalluni sammissaqarneq - Maligassanik kipisitsinerit pillugit suliniutit - Inooqatigiinnermi ajornartorsiutinik siusissukkat paasisaqarneq ilaqutariinnik ilinniartitsinertalik aamma ilaqutariinnut højskolit

3.2 Suliffeqarneq

3.2.1. Atukkat atortullu atuuttut

Suliffeqarnermut politikki anikinnerutinneqarluni qitiutinneqarpoq

Namminersorerullutik Oqartussanit pigineqartut ingerlatsiviit suliffissaqartitsiniarfittut atorneqarput.

Suliffeqarnermut politikki Kalaallit Nunaata ineriartornerani annikitsuinnarmik qitiutinneqarpoq. Inuussutissarsiutit pingaarnerit iluanni Namminersorerullutik Oqartussanit pigineqartut suliffeqarfiit aqutugalugit suliffiit attatiinnarneqar-nissaannut tunitiviillu ingerlatiinnarneqar-nissaannut tapiissuteqarnikkut Namminersorerullutik Oqartussat suliffeqarnermi ajornartorsiutit aaqqinniartarsi-mavaat. Ingerlatseqatigiiffiit Namminersorerullutik Oqartussanit pigineqartut suliffeqarnerup atugassaasa ilaattut suliffissaqartitsiniarnermut annertuutigit atorneqarsimapput.

Suliffissaqartitsiniarnermi suliniut alla tassaavoq mandetiimit atorlugit aaqqisuussinertut taaneqartartoq, aningaasanut inatsimmi suliffissaarussimasarnerup akiorniarnissaanut kiisalu kommunini suliffissaqartitsiniarnermi immikkoortitsi-soqartarluni (aningaasartuutit affai tikillugit). Ilttersuinermi aallarnisaanermilu qitiusoqarfinnik siunissami pilersitsinissamut atatillugu aaqqissuussineq qular-nanngitsumik nalilerneqaaq.

Kalaallit Nunanni sulineq pillugu kisitsitigit paasissutissanik peqanngilaq taa-maattumik suliaqarfiit nunallu ilaata iluanni sulineq qanoq ineriartorfiunersoq pillugu killeqartumik ilisimasaqartoqarluni. Suliffeqarfinni sulisinnaanermut naleqqiullugu piumassuseq piginnaasallu eqqarsaatigalugit suliffissaaleqisut qanoq agguataarsimaneri pillugit ilisimasanik pisariaqartitsisoqarpoq.

Suliffissaaleqisuiit inunnik inooqatigiinnermi siunnius-saqartumik sulissunneqarta-riaqartunut tapersorsorne-qartariaqartunullu akulerun-neqartarput

Akissarsiakinnerusut piitsu-nermut pulatinneqarsimasin-naapput

Maannakkut suliffeqarnikkut aaqqissuussaannermi aningaasaqarnikkut kajumis-saataasinnaasut pingaaruteqarluinnartuupput. Inunnik sulinngitsunik, suliffin-nut akuliutsinneqar-nissaat pitinnagu inooqataanermi siunertaqartumik sullin-neqar-nissamik tapersorsorneqar-nissamillu pisariaqartitsisunik akuleriisitsineq pis-sutigalugu suliffissaaleqiner-mi aaqqissuussinissamik pilersitsinissamut taamaal-laat inunntut suliffinnut piareersimasunut siunertaqartumut akornusiisimalluni.

Ullumikkut annertussusilerikkamik ikiorsiisarneq pillugu inatsisartut peqqussu-taat aamma pisariaqartitsisuinnarnut pisortat ikiorsiissuteqartarnerat pillugu aaqqissuussineq naapertorlugu ikiorsiisoqartarpoq. Isertitanut nalimmasaataa-sut akornanni ataqatigiinnerit pillugit taamaallaat ajornartorsiuteqartoqan-gilaq, kisianni aamma tapiissutaasartuni allani aaqqissuussinerit akornanni ajornartorsiuteqartoqarpoq soorlu ineqarnermut tapiissutini. Ikiorsiissutit taakku kingunerisarpaat ukiup ilaani inuussutissarsiutini ukiup ilaani sulinngiffeqarnis-saq aningaasaqarnikkut orniginarnerusarluni. Taamaalilluni akissarsiat aaqqissu-gaaneranni, akileraartarnermi pisortaniillu ikiorsiissutit assigiinngitsut akornanni piitsuuner-mut pulatinneqarsimasutut suliffinni akissarsiakinnerusut misigisima-sarput.

Kommunit suliffissarsiuussisarfii tassaapput suliffinnik innersuussinermik, sulif-feqarfiit oqaloqatigalugit kommunip iluani suliffissaqartitsiniarnermik pikkoris-saanissamillu suliniuteqartussat. Allaffiit pillugit ilaatigut suliffeqarfinniit isor-nartorsiuisoqartarpoq, soorunami sumiiffinni nikerartumik. Allaffiit pingarne-rusumik allaffittut innersuussisarfittut ingerlapput, suliffissaaleqisullu innersuun-neqar-nissaat ajornartorsiutaalluni.

Suliffigissaanermut immikkoortoq suliffigissaaneq pillugu inatsimmit 1986-i-meersumik malittarisassaqqarpoq. Immikkoortoq, soorlu aamma sulinermi ajoqusernerit, suli naalagaaffiup ataaniippoq. Sulinermik nakkutillivik toqqaannartumik danskit naalagaaffiannut atavog sulinermilu ajoquserneq pillugu aqutsineq ilaatigut Namminersornerullutik Oqartussani Sulinermi ajoqusernerit pillugu ataatsimiitalimut ilaatigullu Danmarkimi Arbejdsskadestryelsenimut atalluni.

Suliffeqarfimmi suliffigissaanissamut isumannaallisaanissamullu suliffeqarfiit anner-tuumik akisussaaffeqarput

Suliffeqarfimmi suliffigissaanissamut isumannaallisaanissamullu suliffeqarfiit annertuumik akisussaaffeqarput. Suliffeqarfiit ilaasa akisussaaffik taanna sulissutigilereerpaat, sulili siunniussaqqartumik sakkortunerusumillu sulinissaq pisari-aqarluni.

3.2.2. Takorluugaq, anguniagaq suliniutillu

Inuussutissarsiutit uummaaris-sumik ineriartortut tamanullu inissaqartitsisut suliffeqarneq ingerlalluortoq tunngavilerpaa

Takorluugaavoq kalaallit suliffeqarfiini inuussutissarsiornikkut uummaarissumik ineriartorneq tunngavilerneqassasoq tamanullu inissaqartitsissasoq. Suliffeqar-nermili ajornartorsiutit annertuujullutillu ataatsimoortuupput. Inuussutissarsior-nermut naleqqiukkaanni pingaaruteqqarpoq qulakkiissallugu akimut eqqortumut sulisup eqqortup pigineqarnissaa. Akeq akissarsianiit immikkoortinneqarsin-naangilaq, kisianni naammassisaqarsinnaanermut ataqatigiisinneqassalluni. Naammassisaqarsinnaassuseq suliffeqarnermi pissutsinit arlalinnit sunnerneqar-tarpoq assersuutigalugu sulisut piginnaasaasa qaffassusiannik, sulisut taarseraan-nerisa sukkassusianik, sulinermi ajoqusernerit inooqatigiinnermullu tunngasu-nit.

Sulisinnaasut ilarujussui suliffeqanngitsut, inooqatigiinnermi ajornartorsiutit imaluunniit nuttarsinnaanermut ajornartorsiutit pissutigalugit, aningaasaqarnik-kut artorsartitsipput ataasiakkaanullu annertuumik ajornartorsiutaallutik.

Sulisinnaasut suliffinniissin-naasut 2014-imi 76 procenti-miit 80 procentimut qaffassap-put

Taamaattumik anguniagaq pingaarneq tassaavoq suliffeqarnikkut suliniarnerup sulisinnaasut suliffeqarnermut isersinnaasut 2014-imi 76 procentimiit 80 procen-timut qaffariarnissaannut ilapittuutaassasoq.

Malinnaasoqassaaq anguniakkat ilai makku uuttuiffigisarnerisigut:

1. 25-64-inik ukiulinni sulisinnaasunit, ilinniakkamik nangitsisut ilinniaqqittullu-unniit imaluunniit ukiut kingulliit marluk ingerlaneranni ilinniaqqissimasut, annerusumik inuussutissarsiutinut tapiiffigineqartanngitsunut sammitinne-qartunut 2014-imi minnerpaamik 25 procentimik amerleriarsimassapput.
2. Sulisinnaasut ukiullit, ilinniagaqarnerisutillit ilanngunnagit, pisortanit ikior-serneqartut amerlassusaat ukioqatigiinni tamani 5 procentimik ikileriarsimas-sapput.
3. Sulinermi ajoqusernerit tamarmik nalunaarutigineqartarput sulinermilu ajoqusernerit ikilisinneqassapput. Minnerunngitsumik sulinermi ajunaarnerit sulinermilu ajoqusernerit, ajoqusernermik inuussutissarsiorsinnaassusermilu annaasaqarnermik kinguneqartut isiginiarneqassapput.

Kajumissuseqalernissamut aaqqissuussinerit ilatsiinnar-nermiit suliumassuseqarluni pilersuiner-mut iluaqutaas-sapput

Inuiaqatigiinni naammassisinnaassuseqarnerup annertusinissaanut peqataaniar-luni sulisinnaasut tunisassiornermi ilaasinnaasut amerlineqarnissaat sulissutigine-qassaaq aalajaatsuunerulernissaallu piginnaasaqarnissaallu qulakkeerneqarluni. Ataasiakkaamut allanngorartuunngitsumik ineriartortuurtumillu suliffeqarneq naammaginar-tuussaaq, ineriartornerli ataasiakkaap nammineerluni pilersinnis-saa tamatigut nukissaqarfigineq ajorpaa. Kajumissuseqalernissamut aaqqissuus-sinerit naleqquttut tapersuinnissamut iluaqusiinissamullu ilapittuutaasinnaasut pisariaqartinneqarput. Tamanna imminut akilersinnaassaaq.

Suariatfissaarunnermiit imminut akilersinnaasumut

Suna

Ullumikkut annertussusilerikkamik ikiorsiisarneq aamma pisariaqartitsisuinnarnut pisortat ikiorsiissuteqartarnerat, ineqarnermut tapiissuteqartarneq allallu pisortat ikiorsiissuteqarnermik aqqissuussinerit imatut aqqissuunneqarsimapput ukiup ilaani inuussutissarsiutini ukiup ilaani sulinngiffeqarnissaq inuit ilaannut orniginarnerusarluni. Piitsuunermut pulatsitsisarput, aningaasaqarnikkut suliatigullu. Tamanna inooqatiginnermut suliatigut nunamilu nuttarsinnaanermut akornusiisarpoq.

Sulineq imminut akilersinnaasusariaqartoq aamma ilinniagaqarneq imminut akilersinnaasariaqarpoq inui-aqatigiinnullu kalaallinut iluaqutaasumik atorlugu. Suliffeqarnermi ilinniartitaanermilu kajumissuseqalernissamut aqqissuussinerit allanngortittariaqarput.

Qanoq

- Akissarsiaqarluni sulinerup, ilinniagaqarnerup aamma ikiorsiisarnerit allat tamarmik akornanni aqqissuussinerit naleqqussarneqassapput taamaalilluni qaqugukkulluunniit sulineq pikkorissarnerlu imminut akilersinnaalerluni. Akiliisitsiniarnermut malittarisassat aamma naafferaalluni aqqissuussinerit suliner-mut imminut pilersortunngornissamut kajumissuseqalernissamut naleqqussarneqassapput. Ikiorsiissutit tamarmik akileraarsusersorneqartussaassapput.
- Suliffissaaleqisunut nalilersuinermi malittarisassat erseqqarissut aamma ataasiakkaanut iliuuseqarnissamut pilersaarutit ilinniagaqarnissamik inuussutissarsiornisamullu siunniussaqtartut atuutilissapput. Iliu-useqarnissamut pilersaarutit inuussutissarsiornissamut toqqaannartumik siunniussaqtartut sapinngisaq naapertorlugu inuussutissarsiommumut tapiiffiqineqarneq ajortumi sulilerner-mik kinguneqartassapput, ilaatigut kommunit angusaat uttorneqarlutillu akissarsitinneqartassallutik.
- Piukkunnarsarnermut naammassisaqarsinnaassuillu inuuneq naallugu sulisut ilaatigut ineriartortinnissaannut kajumissuseqalernissamut suliffeqarfiit sulisullu suliaqarnissaasa siuarsarneqarnissaat siunertaralugu akissarsiatigut aqqissuussinerit isumaqatigiissutillu iluarsartuunneqassapput.
- Ilinniartunut suliffissanik pilersitsinerit, ilinniaqqinnermut suliniutit sulisumullu tigumminniinnarnissamut suliniutit pillugit suliffeqarfiit suliniutaannik takutitsisumik namminersornerullutik oqartussat ilaanakuusumillu namminersornerullutik oqartussanit pigineqartut ingerlatsiviit tamarmik ukiumoortumik piginnaasat inerisaanerlu pillugit naatsorsuusiornissaannik piumasaqarneq, aamma ukiup ilaani suliffissaaleqineq annikillisar-niarlugu sulinerup aqqissuunneqarnissaanut suliniutit ilanngullugit. Piginnaasatigut inerisaaneq pillugu ingerlatsiviit namminersortunut naatsorsuusiortunut akissarsitsiisarneq ator-neqalersinnaavoq.
- Piffissap aalajangersarneqarsimasup iluani ilinniagaq Kalaallit Nunaanni atorniarlugu uteqqinnermut akissarsitsisalerneq, ilaatigut ilinniagaqarnersiutit ilaasa utertillugit akilernerneqarnissaat pillugu piumasaqarneq.
- Suliffeqarfinnut isaatitsineq siuarsarniarlugu kajumissaaruteqarnernikkut ilinniakkamik naammassisaqarsimasunik suliffeqarfiit sungiusaasalernissaannik aqqissuussinerit – kiisalu kalaallit ilinniagaqartut naleqquttumik suliatigut tunuliaqutalinnut suliffimmi misiliinissamut danskit suliffeqarfiinii avammut niuertunik suleqatigiinnissamut isumaqatigiissusi-ornerit.
- Pisortat annertunerusunik sanaartugsaanik suliarinnittussarsiuussineranni iliniartitsinissamut pisussaaf-filiinerit ilanngunneqarsinnaapput tamanna suliarinnittussarsiuussinerit nalilersorneranni ilaatinneqar-talerluni.

Suna pisariaqartinneqarpa

Suliniarnermi peqataasut amerlasuut ilaatinneqassapput. Minnerunngitsumik suliffeqarnermi illuatungeriit, ilinniarfiit aamma suliffeqarfiit ataasiakkaat pingaaruteqartussaapput.

Ikiorsiissutit akileraarusersuinerlu pillugit landskarsimut aningaasaqarnikkut kinguneqartitsinissaq inui-aqatigiit aningaasarnerisigut iluaqutaasussanik qularnanngitsumik pisariaqarpoq.

Inooqatigiinnermi ajornartorsiutit annerusumik pinaveersartinniarneqassapput

Inooqatigiinnermi ajornartorsiutinut, inuit ilatsiinnarlutik pilersorneqalerneranut amerlanertigut pissutaasut ilaannut, naleqqiullugu ilatsiinnarnermiit sulilluni pilersullerinnermi pisariaqarpoq. Inooqatigiinnermi ajornartorsiutit annerusunik pinaveersartinniarneqassapput. Ileqqut kipitinneqarnissaat pisariaqarpoq. Taamaattumik suliniutit arlallit allat inooqatigiinnermi suliniutinut aamma pingaarteqarput – meeqqat atuarfianni pitsaasumik atuartitsinissaq, ataasiakkaanut iliuseqarnissamut pilersaarutit aamma peqqinnissakkut siuarsaanerit/nalunaarsuartaatit atorlugit nakorsaaneq. Pissutsit tamarmik ileqqut kiptinneqarnissaanut sunniuteqarsinnaasut. Inooqatigiinnermi ajornartorsiutit taamaallaat inuit aaqqissuussinerillu akornanni nalingiissumik suleqatigiinnikkut aaqqinneqarsinnaapput, inooqatigiinnermi suliatigullu piginnaasatigut sakkut inerisaasut atorlugit. Kisianni aamma ataasiakkaanut inuiaqatigiillu aningaasaqarnerannut iluaqutaasumik sulisinnaasut ilaattut sulisutut ingerlalluartutullu peqataatitsilernissamut inooqatigiinnermi ajornartorsiutinut toqqaannartumik ilungersuuteqartoqartariaqarpoq.

Pingaaruteqanngitsuniit ataatsimoortunut ilaalernermut

Suna

Ukiumoortumik aningaasanut inatsimmiittut aningaasat pilersuinernut atorineqartut siunerfeqartillugit ineriartortineqassapput, peqqinnissaqarfik suleqatigalugu inooqatigiinnermi suliniutinut siumut sammine-rusunut tapersuissapput. Suliffeqarnermik inissaqartitsinerusumik pilersitsisumik suliffeqarnermut illua-tungeriit inooqatigiinnermi akisussaaqataanerulissapput ullup ilaannaanut suliffinnik pilersitsinikkut, qajas-suuttariaqartumut suliassanik, utoqqarnullu aqqissuussinernik il.il. pilersitsinikkut isiginiarneqartussanik tigussaasunik tikkuuasooqarlunilu pingaarnersiusooqarnissaa ilanngullugit.

Qanoq

- Misilittakkanik katersuisussanik, suliniutinut ingerlaavartunik ilapittuisussamik suliffeqarnermullu ilinni-artitaanermullu pingaaruteqarsinnaasunik inooqatigiinnermut tungasunik suliniutinik nutaanik ataqa-tigiissarisussamik immikkoortumik pilersitsineq. Tassani pineqarput nuna tamakkerlugu sumiiffinnilu mi-sileraanerit piareersaatitut ingerlatsinerit.
- Suliffeqarneq inissaqartitsisoq pillugu piareersaalluni sammisaqartitsinermik aallartitsineq, innarluutil-lit ullullu ilaannaani suliffiit immikkut isigalugit
- Suliffeqarfinni tarnikkut pitsaanagerusumik suliffigissaanerit isigalugit, assersuutigalugu kulturikkut aker-leriinnerit inuussutissarsiornermi tarnip pissusaanik ilisimasalinnik peqataatitsinikkut pikkorissartitsinerit aqqutigalugit
- Ilinniarfiit suliffeqarnermullu siunniussisunik ileqqunik kipititsisunik ingerlatsinerit. Inersimasunik lærlin-ginik suliniutinillu allanik annerusumik pingaartitsineq, inuit inooqatigiinnermi ajornartorsiutillit iluat-sitsilluarlutik misigisaqarfigisaannik allanullu siumut ingerlariaqqinnissamut pisariaqartitsisunut mali-gassiullutik. Tamatumunnga assersuutitut tigussaasutut igasumik tusaamasamik kalaallip inuusuttup igasutut ilinniarinneqartoq pillugu filmiortoqarsinnaavoq.
- Napparsimanaveersaartitsiniarluni suliniarnikkut inooqatigiinnermi ajornartorsiutit siusissukkut paasine-qartarnissaat ilaqutariinnillu inooqatigiinnikkut ajornartorsiutillit pillugit piaartumik suliniuteqartarner-it inooqatigiinnermilu attaveqarfissanik inerisaaneq. Angajoqqaanik ilinniartitsinerit ilaqutariinnullu højskolit tamanut ammasuussapput sakkussanillu inerisaassallutik, taamaalilluni ataasiakkaat annertu-nerusumik nammineq inuunerminnut akisussaanerulerlutik.

Suna pisariaqartinneqarpa

Kommunit, inuussutissarsiortut, ilinniarfiit innuttaasullu akornanni annertuumik suleqatigiinnissaq pilersin-neqassaaq. Peqqinnissamut Ilaqutariinnullu, Kultureqarnermut Atuartitaanermullu kiisalu Inuussutissarsior-nermut Suliffeqarnermullu naalakkersuisut akornanni ataqatigiissaarisussanik, politikikkut siumukarneq ata-qatigiisitsinermillu isumannaarisussamik pilersisoqassaaq.

Aqutsinikkut siuttussatut pisortaqaarfiit attuumassuteqartunit aamma KANUKOKA-p akornanni immik-koortumik aalajangersimasumik pilersitsisoqassaaq suliffinnit attuumassuteqartunit inunnit isumalluutinik attaveqartunik.

Unammilleqatigiinnermut tunngasut

<p>Takorluugaq</p>	<p><i>Inuussutissarsiorneq suliffeqarfinit namminersortunit saqqumaffigineqartoq, aningaasaqarnikkut imminut napatilernissamut tunngaviliisinnaasinasut</i></p>		
<p>Anguniagaq</p>	<p><i>Kalaallit ingerlatsiviini namminersortunit pigineqartut aamma niuerneq tunngavigalugu ingerlanneqartuni pisissutaasinnaasup qaffariarnera minnerpaamik ukiumut 7pct.-iussaaq.</i></p>		
<p>Nalinginnaasumik atukkat</p>	<p>Naammassisaqarsinnaasuseq</p>	<p>Aningaasartuutit qaffasiffii niuerfeeqqallu</p>	<p>Inuussutissarsiornermi pisortat peqataanerat</p>
<p>Atukkat atortullu</p>	<p>Pisortat ingerlatsinerat anner-tooq</p> <p>Ilinniagaqassuseq annikitsoq</p> <p>Suliffeqarfii/suliaqarfii nutarteriffiunngitsut</p> <p>Unammilleqatigiinneq annikitsoq</p>	<p>Akissarsiat qaffasissut</p> <p>Attaveqatiginnikkut aaqqissugaanermi ilaatigut assigiim-mik akeqartitsineq</p> <p>Tikisitaniq sulii pisariaqartitsineq</p> <p>Pisortat kisermaassinerat</p>	<p>Suliffeqarfii pisortaniq pigineqartut amerlasuut</p> <p>Annikitsumik suliarinnittussarsiussisarneq</p> <p>Pisortat ingerlataannik namminersortut tigusiniartut ikit-sinnaat</p> <p>Siulersuisuni ilaasortarpassuit inuussutissarsiornermi aqutsi-nikkullu piginnaasakippat</p>
<p>Anguniakkap ilaa</p>	<p>Namminersortuni naammassisaqarsinnaasuseq qaffatsineqassaaq.</p> <p>Kommunit Namminersornerul-lutillu Oqartussat ingerlatsi-nermut aningaasartuutaat 2001-imut nikittussaajunnaar-sinneqassapput</p>	<p>Suliasat amerlanerit suliarinnittussarsiunneqas-sapput, namminersornerullu-tik oqartussat kiffartuunne-qarnissamut isumaqatigiissu-taasa akuersissutaasalu min-nerpaamik affai 2014-imi nam-minersortunit ingerlanneqa-lerlutik</p>	<p>Ingerlatsivinnik namminersor-nerullutik oqartussanit pigine-qartunik matusineq nammi-nersortunulluunniit ingerlata-sannngortitsineq, amerlassusaat kaaviiartitaallu 2014 tikitsin-nagu 50 pct.-imik apparillugu</p>
<p>Suliniutit</p>	<p>Siuararfissaarunnermiit imminut akilersinnaasumut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ikiorsiissutit naleqqussarne-qassapput - namm. oqartussat suliffeqar-fiutai ukiumoortumik pigin-naasatigut naatsorsuusiussap-put - Sungiusaasoqarneq 	<p>Pisortaniit namminersortut inger-latsilernerannut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paasiuminassuseq - Suliarinnittussarsiussisarneq 	<p>Pisortaniit namminersortut inger-latsilernerannut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paasiuminassuseq - Pisortat ingerlatsiviinik nam-minersortunut ingerlatassan-ngortitsineq - Sulisut aktiaateqalerni - lleqqaarnissamut aaqqissuus-sinerit

3.3 Unammileqatigiinnermut tunngasut

3.3.1. Atukkat atortullu atuuttut

Pinngortitami pissutsit nuna niuerfinnut immikkoortunut agguluppai

Kalaallit Nunaanni unammilleqatigiinnermut tunngasutigut atugassani pingaaruteqarluinnartuuvoq pinngortitami pissutsit, nuna niuerfinnut immikkoortunut arlalinnut aggulussimalluni. Oqaluttuarisaanermi pissutsit peqatigalugit kisermaassinerpassuit pissutaasutut pingaarnertut kalaallit niuerfianni unammilleqatigiinnermut ilisarnaataapput.

Unammilleqatigiinnermut tunngasut ullumikkut unammilleqatigiinnermut inatsimmit malittarisassaqaartinneqarput. Inatsit atuuttoq ullutsinnut naleqqukkunnaarsimasutut nalilerneqarpoq, tunngaviatigut isumaqatiginninniarnissaq aallaavigineqarmat, uppersaanissarlun oqartussaniilluni, oqartussallu ingerlatsinerat ajoqusiineralu uppersaarneqarsinnaappat unammileqatigiinnermullu killilersuit isumaqatigiissutit il.il. aatsaat unioqquitsinerusutut isigineqarsinnaallutik. Tassunga akerliusumik inerteqquteqartarneq europami nunani amerlanernit ilisimaneqartoq, unammilleqatigiinnermut killilersuutit inerteqquteqarnermut aallaavigineqartarlutik, isumatigiissutillu killilersuinnginneranut uppersaanissaq suliffeqarfimiilluni. Kalaallit Nunaanni unammilleqatigiinnermut ullumikkut inatsisusooq atoruminaatsuuvoq aqutsinermilu pisariulluni. 1993-imi kallallit unammileqatigiinnermut ataatsimiititalimik pilersitsipput aallaqqaataaniillu iluamik aallartingitsumik, aallarteqqinneqarneranilu Danmarkimi Konkurrencestyrelsimit suliatigut ikiorserneqarluni maannakkut pilersinneqarsimavoq ingerlallualernilu. Ullumikkut ataatsimiititaliap namminerisaminik immikkut ilisimasaqarneq pisariaqartinneqartoq pigisarlugu.

Inuiaqatigiinni nutaaliaasuni tamani, pisortat ingerlatsinerat inuiaqatigiit aningaasaqarneranni annertuujusuni, namminersortut pisortallu akornanni sakkortuumik sunniiveqatigiittarput. Kalaallit Nunaanni, ataatsimut tunisassiornermut naleqqiullugu pisortat taamak annertutigisumik atuitigitillugit, inuussutissarsiortut namminersortorpassuit pisortat pinngitsoorsinnaangilaat. Taamaattumik pisortat pisiortornermut politikiat aamma pingaarutilerujussuuvoq.

“Pisiortutut” Namminersornerullutik Oqartussat inuussutissarsiormik ineriartortitsinermut annertuumik ikiuussinnaapput

Ataatsimut piumaneqartut sunnernessaanut pisortat annertuumik periarfisaqarput, pisiortorfinnullu piumasaqarnikkut tunisassiat kiffartuussinerillu pitsaassusaat isikkuilu sunnerneqarsinnaapput. Namminersornerullutik Oqartussat oqartussallu allat namminersornerullutik oqartussat sulianik isumaginninneranut namminersortut peqataanerini piumasaqaatit annertusinnerisigut Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiormik ineriartortitsinermut annertuumik peqataasinaapput. Illuatungeriinni ineriartornermut iluaqutaasumik pisortat namminersortullu sunniiveqatigiinnerat pitsaaningortinniarlugu Danmarkimi ineriartornissamut isumaqatigiissusiorortoqarpoq. Tunisassiaq aalajangersimasup ineriartortinneqarnissaanut pisortat kissaateqarnermikkut ineriartortitsinermi tassani namminersortut ikiortarpaat. Inernerisarpaa tunisassiaq unammillersinnaasoq pisortat naammassissaqarnerannut pitsanngorsaataasoq, tamatumalu peqatigisaanik allanut tunineqarsinnaalluni.

Tunisassiat kiffartuussinerillu suliarinnittussarsiuunneqarnissaat pillugit ullumikkut inatsisitigut aalajangersagaqanngilaq. Suliarinnittussarsiuussinermut inatsit taamaallaat sanaartornermi suliarinnittussarsiuussinermut tunngasuuvoq. Aamma pisiniarnernut kaajallaasitaqaraluni anguniagassanilluunnit aalajangersagaqarnani.

Polenimi namminersortunut ingerlatassanngortitsinerit Polenimi akileraarnermut ministeriaqarfiup 1993-imi naalagaaffimmit pigineqartut suliffeqarfiit pillugit namminersortunut ingerlatassanngortitsinissamut suliniutit pillugit pilersaarut saqqummiuppaa. Pilesaarummi pisariillisaaniarneq tassaavoq namminersortunut ingerlatassanngortitsinerit sukkanerusumik ingerlanneqarnissaat, nunap immikkoortui ineriartorfiunnginnerusunut immikkut isiginnittoq. Piffissami 1990-imiit 2003-mut naalagaaffimmit pigineqartut suliffeqarfiit 5.500-it namminersortunut ingerlatassanngortinneqarput. Taakkunannga suliffeqarfiit 1800 misaaniittut aningaasarliornertik pissutigalugu matuneqarput, tassa suliffeqarfiit namminersortut tamarmiusut 33 procentiisa missaannik amerlasusillit. Suliffeqarfiit 685-it akiliisinniaajunnaartut nalunaarutigineqarput. Namminersortunut ingerlatassanngortitsineq naammasineqarpoq toqqaannartumik namminersortunut ingerlatassanngortitsinikkut (amerlanertigut suliffeqarfiit mikisut akunnattumillui angissusillit) imaluunniit toqqaannangitsumik namminersortunut ingerlatassanngortitsinikkut.

Toqqaannartumik namminersortunut ingerlatassanngortitsinerit nunap immikkoortuini pisortat "voivod"-it aqutigalugit polenimi aningaasaqarnermut ministeriaqarfik tapiissuteqarluni. Voivodit namminersortunut ingerlatassanngortitsinerit tamakkerlugit akisussaaffigisimavaat, aamma suliffeqarfiit ataasiakkaat piareersarnerini, aningaasaliissusannik toqqaanermi, namminersortunut ingerlatassanngortitsineri aqutsinissamullu piomasaaqatinik aalajangersaanerit ilanngullugit. Toqqaannangitsumik tunisinerit aningaasaqarnermut ministeriaqarfimmit isumagineqarput. Suliffeqarfiit ataasiakkaat aktieselskabinut imaluunniit pigineqatigilluni selskabinut allanngortinneqarput, tamatumalu kingorna pigineqatigiissutit ilaannakuusumik ataatsimoortillugilluunniit børsen aqutigalugu tunineqartarlutik.

Namminersortunut ingerlatassanngortitsinerit assigiinngitsorpassuartigut aaqjissuunneqarsinnaavoq – aamma nunap immikkoortui ineriartorfiunnginnerusunut isiginiarnerullugit – qanorluunniit aaqjissuussisoqaraluarpat suliffeqarfeqassaaq matusariaqartunik.

Pisortat naalagaavallaarnerat ima annertutigaaq pisortat ingerlatsiviisa sulinerat pillugu atukkat isigineqarnissaat aamma pisariaqarluni.

Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut ingerlatsiviit amerlanersaat kisermaassilluni suliassap aalajangersimasup isumagineqarnissaa/isumagineqarnerata ingerlatiinnarnissaa siunertaralugu pilersinneqarsimapput.

Ingerlatsiviit sulinissaannut atugassat taamaalillutik ingerlatsiveqarneq pillugu inatsimmiippat kiisalu ingerlatsiviit amerlanerit eqqarsaatigalugit kiffartuunneqarnissamut isumatigiisummiilluni imaluunniit akuersissummiilluni. Kiffartuunneqarnissamut isumaqatigiissutit pissutsimikkut immikkuullarissupput, akuersisutilli tamarmik taamaattugatik. Selskabit pillugit inatsit eqqaassanngikkaani piginnaasat assigisaalluunniit eqqarsaatigalugit siulersuisut katitigaanissaat pillugit nalinginnaasunik suleriaasissannik aalajangersaasoqarsimanngilaq, kisianni Naalackersuisut Siulersuisusunut Allattoqarfiata namminersornerullutik oqartussanit pigineqartut ingerlatsiviit pillugit siulersuisunik toqqaanissamut najoqqutassat pillugit isummernissamut tunngavissiornikuuvoq.

Maannakkut siusinnerusukku KNI Pisiffik A/S-iusup ilaannakuusumik namminersortunut ingerlatassanngortinneqarnera naammassisimalerpoq, namminersornerullutillu oqartussanit pigineqartut ingerlatsiviit amerlanerusut namminersortunut ingerlatassanngortinneqarsinnaaneri politikikkut kissaatigineqarsimapput.

3.3.2. Takorluugaq, anguniagaq suliniutillu

Inuussutissarsiorneq namminersortunit saqqumaffigineqartoq, aningaasaqarnikkut imminut napatilernissamat tunngavissaqartitsilersoq

Kalaallit ingerlatsiviini namminersortuni niuernerpalartumillu ingerlanneqartuni pisisutaasinnaasut siuariarnerat ukiumut minnerpaamik 7 procentiussaaq

Takorluugaavoq kalaallini inuussutissarsiorneq suliffeqarfinit namminersortunit pigineqartunit saqqumiffigineqarnerussasoq aningaasaqarnikkut imminut napatilernissamat tunngavissiisumik. Namminersornerullutik Oqartussanit suliffeqarfissuit pigineqartut manna tikillugu namminersortunit annerusumik pisortat saqqummivallaarnerat annikillisinneqassaaq, ilaatigut namminersortunut ingerlatassanngortitsinikkut, ilaatigullu kalaallit ingerlatsiviini namminersortunit aamma pisortanit pigineqartuni pisisutaasinnaasup ukiumut minnerpaamik 7 procentimik alliatornissaanik anguniagaqarnikkut.

Nunap naatsorsuutaasigut "namminersortunut immikkoortup" nassuiarneqarneranut suliffeqarfiiit namminersornerullutik oqartussanit pigineqartut ilarpassui aamma ilaapput. Pisortat ingerlatsivii namminersortunut ingerlatassanngortinneqarsinnaanngitsut nalilerneqarput killeqartumik siuariartornissaminut perarfissaqartut. Namminersortut immikkoortuani namminersortunit pigineqartut siuariaqartornissaat siuariartornissamat anguniasaq anguneqassappat taamaatumik immikkoortoq ataatsimut isigalugu annertunerussaaq. Anguniagaq annertoq aallartitsiniartut namminersortut suliffeqarfiillu sukkasuumik ineri-sarneqarsinnaasut amerlasuut aqutugalugit, kiisalu piffissamilu ungasinnerusumi sulisinnaasut piukkunnarnerisa qaffatsinnerisigut ullumikkullu inuussutissarsituni tapiiffigineqartartuni sulisorineqartuniit sulisut naammassisaqarsinnaasut amerlinerisigut.

Anguniakkat ilaasa makku uuttuiffiginerisigut malinnaasoqarsinnaavoq:

1. kommunit namminersornerullutillu oqartussat ingerlatsinermut aningaasartuutaat 2001-imi atuuttunut nikittussaajunnaarsinneqassapput.
2. namminersortuni naammassisaqarsinnaassuseq qaffatsinneqassaaq.
3. pisortat ingerlatsivii taamatut pineqarnissaminut naleqquttut namminersortunut ingerlatassanngortinneqassapput imaluunniit matuneqarlutik, taamaalilluni pisortat ingerlatsiviisa amerlassusaat ataatsimullu kaaviiartaataat 2014 tikitsinnagu affaanngortinneqarsinmassallutik.
4. suliat amerlanerit suliarinnittussarsiuunneqassapput, taamaalilluni namminersornerullutik oqartussat kiffartuunneqarnissamat isumaqatigiissutaat akuersissutaallu 2014-imi minnerpaamik affai (aningaasatigut nalingi tungavigalugit) namminersortutut ingerlatsisunut ingerlatassanngortinneqarsinmassallutik.

Alloriarneq ataasiinnaq atorlugu pisortat ingerlatsinerujussuanniit namminersorluni ingerlatsinermut nuuttoqarsinnaanngilaq

Anguniagaq pingaarneq namminersortunullu ingerlatassanngortitsinerit suliarinnittussarsiuussinernullu anguniakkat pisariaqartippaat tigussaasumik iliuseqarnissaq. Politikikkut piumasuseqartoqaraluartoq alloriarneq ataaseq atorlugu inuiaqatigiinni pisortat ingerlatsinerujussuanniit inuiaqatiginut namminersortunit ingerlatsiffiusumut nuuttoqarsinnaanngilaq. Namminersortunut ingerlassanngortitsinerit suliarinnittussarsiuussinerillu tunngaveqartariaqarput – namminersortut tigusinissaminut nukissaqartariaqarput. Tamatuma peqatigisaanik pingaarpoq aalajangiussimassallugu suliassanik namminersortunut tunniussinissamat pisortat suli piumasaaqateqartuunissaat atugassanillu aalajangersaanissat.

Pisortaniit namminersortut ingerlatsilernerannut

Suna

Inuiaqatigiinni kalaallini aningaasaqarnikkut namminersortut ingerlatsisuulissappata toqqammavissat inis-sinneqartariaqarput. Inuiaqatigiit aningaasaqarneranni pisortat peqataanerisa annikilluartuaartinneqarne-ranni pisariaqarpoq namminersortut peqataajumasut tunngavissamikku akornutissaqanngitsut tigusinissa-minnut piareersimanissaat. Namminersortunit ingerlanneqarsinnaasut namminersortunit ingerlanneqassap-put. Tamatuma peqatigisaanik ingerlataqarpoq namminersortunit ingerlanneqarsinnaanngitsunik, inger-lanneqartariaqanngitsunillu.

Qanoq

- Suliffeqarfiit aningaasaqarnerat paasiuminarsarneqassaaq namminersornerullutik oqartussat pigisaanni ingerlatsivinni tapiissuteqartarnek unitsinneqarluni, tamanna unitsinneqareersimanngippat.
- Namminersornerullutik Oqartussat qulaajassavaat pisortat ingerlatsivii sorliit piffissami qanittumi nam-minersortunit ingerlanneqalerpata tulluernerussanersoq. Sumi namminersortut tigusinissaminnut pia-reersimasoqartillugu, namminersortunut ingerlatassanngortitsineq aalajangiunneqassaaq taannalu naammassillugu. Politikikkut isummernissamut tunngavigneqassaaq inuiaqatigiinnut akilersinnaanera, pitsaassutsikkut aamma inuttut iluanaarutaasinnaanera pillugit misissueqqissaarnerit. Ullumikkut pisor-tanit suliat ingerlanneqartut sorliit piffissami qanittumi namminersortunit ingerlanneqarsinnaanersut aalajangersarneqassapput. Sumi namminersortut tigusinissaminnut piareersimasoqartillugu suliarinnit-tussarsiuussinerit aallartinneqassapput.
- Pisortanit pigineqartut ingerlatsivinnik namminersortunit ingerlatassanngortitsinermit siunertarineqan-gitsunik sunniuteqartoqarnissaa pinngitsoortinniarlugu unammilleqatigiinnermut, atuisut aamma suliarinnittussarsiuussisarnek pillugu inatsisunik nutarterisoqarluni iluarsartuussisoqassaaq kiisalu akinik nakkutilliinissaq pillugu inatsisiliortoqarluni. Inatsisartunut 2004-imi saqqummiussinissaq siunertaralugu pisortaqarfiit assigiinngitsut inatsisiliornissamut pisariaqartitsisoqarnerisooq imaluunniit nutarterisoqarta-riaqarnerisooq qulaajaassavaat.
- Suleqataasut aktianik piginneqataalernissaannut aningaasaqarnikkut atugassanik pitsaanerusunik pilersitsinissaq aqutugalugu kajumissaarutigneqarsinnaavoq suleqataasut annerusumik piginneqataalernis-saat, ilaatigut siunissami namminersortunut ingerlatassanngortitsinerit atatillugu. Tamanna aquti-galugu sulisut akornanni suliffeqarfiup ineriartortinnissaanut kajumissuseq annertunerisooq pilersin-neqarsinnaavoq. Aaqjissuussineq namminersortut iluanni aamma iluaqutigneqariaqarpoq. Inatsisitgut toqqammavissat pisariaqartinneqartut pilersinneqassapput.
- Ileqqaarnissamut aaqjissuussinerit, ilaatigut akileraarutitigut ilanngaattillit, kingusinnerusukku nammi-nerisamik suliffimmik pilersitsinissamut siunnerfeqartut, namminersamik suliffeqarfimmik pilersitsinis-samut piumasaqaatit eqqarsaatigalugit inuiaqatigiinni kalaallini pilersitsinnaasut ingerlaavartumik pitsanngorsaafigineqarnissaannut tunngavilersuisinnaavoq. „Nanoq-konto“-mik aaqjissuussineq atuti-lereersooq aamma aallartitsiniartunut aaqjissuussinerit atuutereersut siunertamut tassunga naleqqussar-neqarsinnaaneri imaluunniit pitsaaningorsinnaaneri siunertaralugu misissuataarneqassapput.
- Aningaasaqarnermut aningaasaliisarnermullu inatsisit nutarterneqarnissaat tuavisaarutigneqassapput.

Suna pisariaqartinneqarpa

Namminersortunut ingerlatassanngortitsineq pillugu Inatsisartut politikikkut aalajangiissapput inatsisitigul-lu allannguinnerit peqataallutik. Namminersornerullutik Oqartussat namminersortunut ingerlatassanngor-titsinermit suliarinnittussarsiuussinerimilu atugassat piareersarsinnaavaat.

Namminersortut suliassanik kivitsinnaanngortinneqassapput. Taamaattumik suleqatit aktianik piginneqa-taalernissaannut akileraarutitigullu iluaqusiinissamut aaqjissuussinerit pillugit sulinerit ingerlateqqin-neqartariaqarput.

Suliniuteqarneq nukinnik nutaanik pisariaqartitsissanngilaq, aklerlianilli pisortat ingerlatsinerisa annikillisin-neqarneratigut inuiaqatigiinnilu aningaasaqarnermut pisortat peqataanerisa annikillisinneqarneratigut kii-salu taamaataanik namminersortut annertusinnerisigut inuussutissarsiortullu namminersortut nukittulerne-risigut siunissami pisortat missingersuutaanni oqilisaassissalluni .

*Suliffeqarfiit pikkorissumik
ingerlanneqassapput*

Namminersortunut ingerlatassanngortitsinerilli suliarinnittussarsiusinerillu kisi-
mik naammanngillat. Suliffeqarfiilli, apeqqutaanani namminersortuunersut
imaluunnit pisortanit pigineqarnersut, pikkorissumik ingerlanneqartariaqarnis-
saat pingaaruteqarluinnarpoq. Naammssisaqarsinnaassuseq ajussanngilaq,
tamannalu assigiinngitsutigut sulinissamik pisariaqartitsivoq, suliniuteqarfiit
akornanni suleqatigiilluarnissamik takutitsisumik. Naammassisaqarsinnaassuseq
ilaatigut ilinniagaqassutsimut sulisullu aalajaannerannut atalluinnarpoq (iliniar-
titsinermut aningaasartuutit il.il.).

Suliffeqarfimmik pikkorissumik ingerlatsinermut ilaasoq alla tassa "ataatsimoor-
luni aqutseqatigiinneq". Pitsaasumik suliffimmik aqutsinerup pisortat ingerlatsi-
nerujussuannit namminersortut ingerlatsinerulernernissaannut aningaasaatinik
pissarsisinnaaneq ikiorserneqarnissarlu ajornannginnerulersissavaa. Politikikkut
inuussutissarsiornikkullu akornanni soqutigisat avissaartinneqarnissaasa qulak-
keerneqarnissaat pingaaruteqarluinnarpoq. Taamaattumik aqutsinermi kulturi
isiginiarneqartariaqarpoq.

Politikikkut suliffeqarfimmik aqutsinermiit pikkorissumik aqutsisoqaler- nermut

Suna

Kalaallit ingerlatsiviinik ajunngitsumik aqutsinissamut malittarisassanik inerisaasoqassaaq – "ataatsimoorluni aqutseqatigiinneq". Ataatsimoorluni aqutseqatigiinneq suliffeqarfiup aqunneqarnerani anguniakkanut aamma suliffeqarfimmik aqutsinermi, piginnittut allallu soqutigisaqatigiit assersuutigalugu suleqataasut sullitalu akornanni sunniiveqatigiinnermik malittarisassaqaqtitsisumik tunngavitsigut aqqissuussinernut pingaarnernut killilerneqarsinnaavoq. Malittarisassat assersuutigalugu siulersuisunik toqqaanissamik, taaku akisussaaffissaannik suliassaannillu il.il. tunngassuteqarsinnaapput.

Qanoq

Naalakkersuisut suleqatigiissitamik pilersitsissapput inuussutissarsiortunik nuimasunik ilaasortalimmik Kalaallillu Nunaanni pitsaasumik ingerlatsivinnik aqutsinissamut kaammattuutunik suliaqarnissaanik suliaqarnissalik. Ataatsimiititaliaq suliasaanut ilaassaaq aamma namminersornerullutik oqartussat tamakkiisumik ilaannakuusumilluunniit pigisaanik ingerlatsivinnik aqutsinissaq pillugu kaammattuuteqarnissaaq.

Suleqatigiissitap ilaatigut siunnersuussiorfigissavai:

- ingerlatsiviit siulersuisuini inuit suliatigut piukkunnaateqarnerpaat piginnaaneqarnerpaallu pillugit siunnessami qanoq toqqaasoqartassanersoq
- politikikkut aqutsinikkullu soqutigisaniit toqqaasarneq qanoq ililluni Namminersornerullutik Oqartussani atassuteqarunnaarnissaa qulakkeerneqassanersoq
- kaammattuutit atuutilernissaannut piffissaliineq ingerlaavartumik oqaloqatiginninnittarnissamut inerisaqqinnissamullu periarfissalimmik
- suliffeqarfiit namminersornerullutillu oqartussat ingerlatsiviisa kaammattuutunik malitsinerat qanoq qulakkeerneqarsinnaanersoq.

Sulineq ukunatigut aallaaveqassaaq:

- a. Namminersornerullutik Oqartussat ingerlatsiviini siulersuisunik toqqaasarnissaq pillugu isummernissamut tunngavissiaq Naalakkersuisunit suliarineqareersoq, aamma politikikkut ingerlatsereersut ilaasortatut toqqaarneqartannnginniissaat pillugu suliaq,
- b. Danmarkimi Ataatsimoorluni Aqutseqatigiinneq pillugu Nørby ataatimiititaliaanik kaammattuutit
- c. "Naalagaaffiup ingerlatsiviutai – nakkutilliineq, akisussaaneq, aqutsineq" pillugu ministeriaqarfiit akornanni nassuaasiorneq Finansministeriamik aqunneqartoq
- d. Inatsisit atuuttut

Suna pisariaqartinneqarpa

Tamanna pillugu Naalakkersuisut aalajangeeriartullu ingerlaannaq sulineq aallartinneqarsinnaavoq ataatsimiititaliaq sulineranut atasumik Namminersornerullutik Oqartussaniit nukinnik atuisoqassaaq. Sulinissaq inuussutissarsiortnermi pisortanit peqataaffigineqarnissaanik tapersorsorneqarnissaanillu pisariaqartitsissaaq.

Attaveqatigiinnikkut aqqissugaaneq ineqarnerlu

Takorluugaq	<i>Attaveqatigiinnikkut aqqissugaanerup ineqarnerullu sulisut inuussutissarsiutillu nuttarsinnaanerat tunngavilerpai akinillu unammillutaasinnaasunik atugassaqartitsilerluni</i>			
Anguniagaq	<i>Angallannikkut nalunaarasuartaatitigullu aqqissugaaneq pitsaanerulersinneqassaaq, angallannermi, PAA aamma ineqarnermi nutaamik aningaasaliinerit immikkoortunut inuussutissarsiornikkut akilersinnaasunik ineriartorfiusinnaanersunut pingaarnersiorneqarlutik</i>			
Nalinginnaasumik atukkat	Ineqarneq	Angallannikkut aqqissugaaneq	Paasissutissiineri attaveqatigiinnermilu atortorissaarutit (PAA)	Siamasissumik nunasititernerq
Atukkat atortullu	<p>Illoqarfinni anginerusuni annertuumik inissaaqleqisoqarpoq minnerungitsumik Nuummi</p> <p>Inissiat 75 pct. sinnerlugit pisortanit pigineqarput</p> <p>Namminerisamik initaarnissamik annikitsumik kajumittoqarpoq pisortat inissiaataanni annertuumik tapiisoqartarmat</p>	<p>Mittarfii aqqissugaaneri timmisartullu akiminnut naleqqutinngitsut</p> <p>Niuerneq tunngavigalugu timmisartuussineri assigiimmik ilaatigut akeqartitsineq</p> <p>Niuerneq tunngavignagu ilaasunik usinilu assartuinerup iluani atuisut akiliutaannit tapiissutit anginerupput</p>	<p>Niuerfiusinnaasumut sanilliullugu aningaasaliinerit annertuut aamma unammillertoqanginnerata kingunerisaniq teknologiip nutaap atuutsilernissa arriippoq</p> <p>Assigiimmik akeqartitsineq aamma assigiimmik kiffartuussinissaq pillugu politikikkut piumasaqarnerup kinguneraa atuisunut aningaasartuutit qaffasissut</p>	<p>Illoqarfii 18-it nunaqarfiillu 62-it</p> <p>Sumiiffit 70-it sinnerlugit nioqqutissaniq, innaallagiamik, imermik angallannikkullu pilersuinerup ingerlatinerneru</p> <p>Sumiiffinni mikinerpaani inuussutissarsiorneq tapiissuteqarnikkut ingerlanneqaannarpoq</p>
Anguniakkap ilaa	<p>Namminerisamik ineqarnerup annertusasia maannakkut 25-30 pct. iusoq 2014-imi 40 pct-mut qaffassaaq pisortallu inissiliortiternerat ukiumut 5 pct-imik annikillisinneqarluni</p>	<p>Angallannikkut aqqissugaanermit tapiissutit ukiumut 5 pct.-imik 2014 tikillugu appartinneqartassapput</p>	<p>Angerlarsimaffinni qarasaasianik Internettimut atassullit ukiumut 10 pct.-imik 2014 tikillugu qaffariartassapput suliffeqarfiillu niuerfinni piumasat naapertorlugit PAA-nik aqqiineri atuisallutik, nunani avannarlernisut</p>	<p>Attaveqatigiinnikkut aqqissugaanermi akiliutit aningaasartuutivinit 2014-imi qanillatortinneqassapput</p>
Suliniutit	<p>Attartortumiit piginnitumut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ineqarnermi nutarterineq ingerlatinernerneqassaaq - Sulisunut inissaqartitsineq nutarterneqassaaq - Aningaasaliineri suleriaaseq naleqqusarneqassaaq - Sanartornermi atortut suleriaatsillu pitsaasut akikitsullu ilisimatusarfigineqassapput 	<p>Assigiimmik akeqartitsinikkut equngatitsisumiit aningaasartuutiviit tunngavigalugit akinut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Akit allangortinneri pillugit sunniutaasinnaasunik naatsorsuinerit - Taarsiussutissat aqqiussutissaniq siunner-suutit - Sumiiffinnit aalajangerneqartut aningaasartuutit naatsorsorneqarneri - akinik politikip allangortinneqarnera 	<p>Niuerfeeqqanit immikkoortuniit Kalaallit Nunaanut digitalimik atuisumut</p> <ul style="list-style-type: none"> - PAA-mik atuineq pisortat ingerlatsiviini kiffartuussinermilu, peqqinnissaqarfimmi ilinniarfiillu iluanni - Attaveqatigiinnikkut aqqissugaaneq ullutsinnut naleqqutitoq 	<p>Assigiimmik akeqartitsinikkut equngatitsisumiit aningaasartuutiviit tunngavigalugit akinut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Akit allangortinneri pillugit sunniutaasinnaasunik naatsorsuinerit - Taarsiussutissat aqqiussutissaniq siunner-suutit - Sumiiffinnit aalajangerneqartut aningaasartuutit naatsorsorneqarneri akinik politikip allangortinneqarnera

3.4. Attaveqatigiinnikkut aqqissugaaneq aamma ineqarneq

3.4.1. Atugassat atortullu atuuttut

Assartuinermi periarfissat sunniuteqarluartut aamma inissianik pilersuineq inuussutissarsiornep ineriartorneranut pingaaruteqarput

Attaveqatigiinnikkut aqqissugaaneq ullutsinnut naleqquttoq sunniuteqarluartorlu suliffeqarfiit ineriartornissamut periarfissaannut pingaaruteqarluinnarput. Assartuinermut periarfissat (umiarsualiviit, mittarfiit ilaatigulu aqqusernit) sunniuteqarluartut aamma inissianik pilersuinerup qulakkeerneqarnissaat pingaaruteqarput, Kalaallit Nunaata inuussutissarsiornikkut ineriartorneq nukittorsassapagu. Taamaaqataanik paasinarpoq pilersuinermik (nukissiamik imermilu pilersuineq) qulakkeerinneq suliffeqarfiit ineriartornerannut pingaaruteqarnerat.

Inissialiornissamut pilersaarusiorneq pisortanit isumagineqartarpoq pisariaqartitsineq aningaasaliissutillu tunngavigalugit. A/S Inissiaatileqatigiiffik INI namminersornerullutik oqartussat kommunillu inissiaataasa ilarujusuinik aqutsisoqarfitut immikkut piginnaatinneqarpoq. Ineqarnikkut nutarterinerup alloriarnerit pingajuattut eqqarsaatigineqarpoq inissianut akisussaasussamik ineqarnermut ingerlatsivimmik pilersitsisoqassasoq.

Ullumikkut immikkut ittumik toqqorterisoqarsinnaavoq – Nanoq-konto – akileraarutitigut iluanaaruteqarfiusumik erniatigullu akissarsisitsisarnikkut inissianut atugassanik sipaarnissamut kajumissaarutilik.

Namminerisamik ineqarnissamut kajumissuseqarnissamut amigaateqarneq ilaatigut pisortat sanaartornerannut taakkunanilu tapiissuteqartarneranut atasuteqarpoq.

Pisortat sanaartornerat eqqarsaatigalugu malugineqarpoq aningaasaatitigut iluanaarut sanaartornermi aningaasartuutit 1,5 procentiannut inissineqarsimasoq, annerpaamilli kvadratmeterimut 225 kr. (sanaartornermi aningaasartuutit kvadratmeterimut 15.000 kr.-it annertoqqataannik). Aningaasaatinik iluanaaruteqarnissamut taamatut appasitsisinerup assigiinnarpaa tapiissuteqarneq – namminersortullu inissianik attartugassanik peqarnissaat unammillersinnaanani.

Pisortat inissiaataanni aserfallatsaaliinissamut aningaasat immikkoortinneqarsimasut pilersaarusiakkamik piffissakkaartumillu aserfallatsaaliinissamut aningaasaliinissamut ikippallaarput. Naalakkersuisut taamaalillutik siusinnerusukku misiliorpaat sanaartukkanik pilersaarusiakkamik aserfallatsaaliinissamut sanaartornermi aningaasartuutaasut 1,5-2,0 procenti ukiumut immikkoortinneqartariqartut. Maannakkut kvadratmeterimut akiusut naapertorlugit ukiumut km²-mut 200-300 kr.-itut annertutigaaq. Maannakkorpiaq aserfallatsaaliinissamut taakku pingajorarterutaannaat missingersuummut ilanngunneqartarput.

Illoqarfiit akornanni angallannerit tamarmik imaatigut silaannakkulluunniit ingerlanneqarneranik malunnaateqarlutik Kalaallit Nunaanni angallannikkut aqqissuussisoqarsimavoq. Ikitsuinnarnik aqqusineqarnissamut siunnersuuteqarpoq Sisimiut Kangerlussuullu akornanni aqqusinniortoqassasoq, Narsap, Narsarsuup aamma Qaqortup akornanni aqqusinniortoqassasoq.

Silaannakkut inunnik angallassineq sakkutooqarfiit mittarfigisimasaannik marlunni mittarfinilu mikinerusunik arlalinnik tunngaveqarpoq. Ilulissani aamma Nuummi mittarfiit tallineqarnissaat pillugu siunnersuuteqarpoq.

Mittarfiit pingaernerit qitiusumillu ineriartorfiit akornanni pitsaanerusumik ataqatigiit-toqarnissaanut aningaasaliinerit annertuut pisariaqartinneqarput

Mittarfiit pingaernerit aamma qitiusumik ineriartorfiit akornanni pitsaanerusumik ataqatigiit-toqarnissaanut aningaasaliinerit annertuut pisariaqassapput – immikkoortunut atasunut takisoorujussuarnik aqqusinniornikkut imaluunniit qitiusumik ineriartorfinni nutaanik mittarfiliornikkut.

Silaannakkut angallanneq aamma Kitaani Avannaanilu mittarfeqarfinnik immi-nut akilersinnaanngitsunik malunnaateqarpoq, killeqartumik angallassiffiusuni. Ilulissat avannaanut, Tunumut, Kujataanilu nunap immikkoortuani silaannakkut angallassinerit tamarmik ullumikkut pisortanit tapiiffigineqartarput.

Nalunaarasuartaatikkut aqqissuussineq tassaavoq nalinginnaasumik telefonik-kut attaviit aamma ISDN. Suli ADSL-imut aqquteqanngilaq, 2004-imili atuutiller-nissaa pilersaarutaalluni. Qaammataasiamik INMARSAT-imik TELE Greenlandip piginneqataalerneratigut atlantikoq ikaarlugu attaveqaatit akikinnerusut Ka-laallit Nunaanni aamma anguneqassagunarput, kisiannili tassani aammalu aq-qissuussinerup ilaani allani ajornartorsiutinik naapitassaqaassagunarpoq.

Attaveqatigiinnikkut aqqis-sugaaneq assigiimmik ake-qartitsinermik atuiffiuvoq

Attaveqatigiinnikkut aqqissugaaneq assigiimmik akeqartitsinermik atuiffiuvoq, pisiassat pisariaqartinneqartut appassisumik akeqarnissaannik qulakkeerinnittoq sumiluunniillu Kalaallit Nunaannikkaluaraanni assigiimmik akeqartitsilluni pias-sat tunineqartarlutik. Assigiimmik akeqartitsineq, aamma nunaqarfinnut isorliu-nerusunullu pisiassanik pilersuineq ilanngullugu, attaveqatigiinnikkut aqqissu-gaanermi tamani atugaavoq.

3.4.2. Takorluugaq, anguniagaq suliniutillu

Attaveqatigiinnikkut aqqissu-gaanerup ineqarnerullu suli-sinnaasut inuussutissarsiutillu nuttarsinnaanerit tunngaviliisoq akinillu unammillersin-naasunik atugassaqaartitsilluni

Attaveqatigiinnikkut aqqissugaanerup inissiaqarnerullu sulisinnaasut inuussu-tissarsiornerullu nuttarsinnaanerit tungavilersussavaa akinillu unammillersinnaa-sunik atugassaqaartitsilluni. Tassa takorluugaq. Suliniuteqarfissaq immikkoortunik arlalinnik katitigaavoq, suliffeqarfiit suliffigisaasa iluanni tamarmik atugassanut ilaasut: Assartuinermit attaveqatigiinnerup aqqissugaanera, PAA-p attaveqatigi-innerup aqqissugaanera amma inissiat. Atukkat taakku tamarmik maannakkut sananeqaatimikkut nuttarsinnaanermut ajortumik sunniuteqarput taamaalilluni-lu inuussutissarsiornerup uummaarinnissaanut inuiaqatigiinnullu. Inissialiortiter-neq piumasaqarnermut naapertuutinngilaq, inissiallu amerlasuutigut atorfinnut pituttorneqarsimallutik, tamatumalu atorfitsigut nuttarsinnaaneq akornuserlu-gu. Nunap pissusaa ilaatigut tunngavigalugu attaveqatigiinnikkut aqqissugaa-neq akisuujuvoq aalajangiisunngorlunilu attaveqatigiinnikkut aqqissugaanermi nutaaliaasumi ungasissutsit apeqqutaavallaannginnerunissaat annertunerusu-mik ujartornagu: Paasissutissiinermit attaveqarnermilu teknologii.

Ingerlaarfinnut/aqqutinut ilua-naaruteqarfiunerpaanut na-leqqiullugit angallanneq na-lunaarasuaateqarnerullu aq-qissugaanera pitsaaninngor-tinneqassaaq, angallannermilu, PAA-mi ineqarnermilu nu-taamik aningaasaliinerit inuus-sutissarsiutit ineriartortinnis-saannut imminut akilersin-naalluartunut pingaarnersior-neqassapput

Nuttarsinnaanermut aamma maannakkut atukkatigut ilusilersuisimanermut pit-saassusermullu akornutaanerata saniatigut attaveqatigiinnermut aqqissugaa-neq pisortat missingersuutaanni annertuumik artukkiivoq. Taamaattumik immik-koortumi anguniakkatut pingaarnepaavoq umiarsuartigut, silaannakkut paasis-sutisallu angallannerini ingerlaarfiit/aqqutit imminut akilersinnaanerpaanut naleqqiullugu angallannikut nalunaarasuartaatikkullu aqqissugaaneq pitsaa-nerpaanngortinneqassasoq, angallannermilu, PAA aamma inissiaqarnermi nutaa-mik aningaasaliinissanut inuussutissarsiornikkut ineriartornissamut imminut aki-lersinnaanerpaasussatut periarfissalinnut pingaarnersuisoqarluni. Pingaarnertut anguniagaq imaasiallaannarlugu uuttorneqarsinnaanngilaq, suliniuteqarfimmi ilaatinneqartut assigiinngitsorpassuit tamaasa anguniakkamiitinneqarmata.

Uuttuisinnaaneq pisinnaavoq anguniakkat ilaannik makkunuunatigut uuttuunik-
kut:

1. Angallannikkut aaqqissugaanermi tapiissutit 2014 tikillugu ukiumut 5 procentimik ikilisinneqartassapput, kommuninilu ataasiakkaani imaluunnit nunap immikkoortuini pisortat attaveqatigiinnermi kiffartuussineranni akiliutit 2014-mi aningaasartuutivinnut qanillattortinneqarsimassapput.
2. Inissianit namminerisamik pigineqartut amerlassusaat maannakkut 25-30 procentiusumiit 2014-imi 40 procentimut qaffatsinneqarsimaassaaq, inissialiornermilu pisortat pigisaat ukiumut 5 procentimik annikillisinneqassalluni.
3. Angerlarsimaffinni PC-inut atasumik internetteqarneq 2014 tikillugu ukiumut 10 procentimik qaffariartassaaq, suliffeqarfiillu niuernermit piomasagaatit atorlugit PAA-mik aaqqiinerit, nunani avannarlerni atorveqartut assigalugit atuilersimassallutik.

Suliffeqarfiit avammut niuernermit isertitaqartunik peqartinnagu Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut imminut napatitsisoqalersinnaanngissaannaassaaq

Suliniuteqarfik assigiimmik akeqartitsineq aqputigalugu aalajangiisuulluni pingaaruteqarpoq. Aaqqissuussinerup suliffeqarfinnik nunani assigiingitsuni unammillersinnaasunik pilersitsinissaq ajornartippaa. suliffeqarfinnik avammut niuernermit isertitaqartunik peqartinnagu Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut imminut napatitsisoqalersinnaanngissaannaassaaq. Innuttaasut inuuniarnerat akuerineqarsinnaasoq, akit angallannermilu tapiissutit paasiuminaatsut aqputiginagit, alla aqputigalugu qulakkeerneqassaaq.

Assigiimmik akeqartitsinikkut equngatitsisumiit aningaasartuutiviit tunngavigalugit akinut

Suna

Immikkoortut inerisaaviit nunanut assigiinngitsunut unammillersinnaangornissaat qulakkeerniarlugu, innaallagiamut, imermut attaveqaatinullu akit naleqqussarneqassapput, taamaalilluni piffinni ataasiakkaani tunisassiornermut aningaasartuutitut naapertuutilerlutik. Ajornartorsiut ukiorpassuarni nassuerutigineqareerpoq, aaqqiissutissatulli siunnersuutit allaffissornerujussuarmit nutarterinissamulu siunnersuutitut politikikkut isummertoqannginneratigut unitsinneqartarlutik. Aaqqissuussinerit assigiinngitsut siunnersuutigineqartarsimapput tamarmik taartissanik imaqartut.

Akinik allanngineq – immikkoortuni aningaasartuutiviit tunngavigalugit akit aamma assigiimmik akeqartitsinerup akornanni annertuumik nikingasoqartillugu – ukiut arlallit ingerlaneranni pisinnaavoq, 2014-ili tikitsinnagu tamakkerluni naammassineqarsimasussaq. Akinik allanngineq atuisunut tamanut atuutsinneqartariaqarpoq, tassa nalinginnaasumik akit aamma inuussutissarsiornermut immikkut akigitinneqartut. Annertuunermillu pisiortortutut akikillisaanissamut periarfissaqassaaq.

Attaveqatigiinnermut aaqqissuussinerni allani assigiimmik akeqartitsineq misissuiffigineqartariaqarput – umiarsuartigut timmisartumillu angallannermi kilometerit tunngavigalugit billestinut akit kiisalu umiarsarmi usinik assartuinermi assigiimmik akeqartitsinerup naleqqussakkat aamma nutarterinerup ilanngunneqartariaqarput.

Qanoq

- Suliffeqarfinnut inoqutigiinnullu akinik allannginerup kingunerisinnaasai naatsorneqartariaqarput.
- Taarsiissutaasinnaasunik, akinilli toqqaannartumik appaanissamut sammitinneqartussaangitsut pillugit siunnersuusiortoqartariaqarpoq.
- Nukissiorfiit aamma Tele Greenland akitigut naatsorsuutitigullu aaqqissuussat iluarsartuuttariaqarpaat taamaalilluni sumiiffik tunngavigalugu aningaasartuutit naatsorsorneqarsinnaalerlutik tamatumalu kingunerisaanik atuinermi akit eqqortumik naatsorsorneqarsinnaassallutik.
- KNI Pilersuisup pisiassanut orsusamullu akinut politikkini allanngortittariaqarjaa, Naalakkersuisullu kif-fartuunneqarnissamut isumaqatigiisummi allanngineq taanna akuersissutigalugu.

Suna pisariaqartinneqarpa

Akinik allannginerup politikikkut aalajangiinissat pisariaqartut isummerfigineqartariaqarput.

Assigiimmik akeqartitsinerup atorunnaarsinneqarnera nammineerluni nukinnik atuiffiussanngilaq, tassani pineqarmat illoqarfiit ilaanni sullinneqartut akiliutaat illoqarfinni nunaqarfinnilu allani sullinneqartunut allanut nuunneqartussaammat, taamaalillutillu nukissiuummik imermillu atuinertik nammineq akilertusangussallugu. Tamatuma kingunerissagunarpaa isorliunerusunut imaluunniit aalisakkerivinnut taarsiinissamut politikikkut arlaatigut kissaateqartoqarnissaa. Suliniut ajunngitsumik sunniuteqassappat pingaaruteqarpoq taamatut taarsiissuteqarneq aningaasanut inatsit aqutigalugu toqqaannartumik tapiissutaappat – pilersuisullu aqutigalugit tapiissutitut tunniunnagu.

Tigussaasutigit atukkat inuiaqatiginni nuttarsinnermut uummaarinnermullu akornusiineranut pissutaavoq manna tikillugu inissianik pisariaqartitsineq pi-masaqarnerlu tunngaviginagit sanaartorneqarsimanngimmata kisianni aamma nunassittarneq pillugu politikkimut ilaatinneqarsimagamik. Sanaartorneq inuit kissaataat pisariaqartitsinerallu naapertorlugit aqunneqarsimanngilaq, kisianni illoqarfinni mikinerni nunaqarfinnilu nunassinissamut tunngavissat qulakkeer-neqarnissaannut politikkkut pingaarnertigit kissaateqarnermik tunngaveqarsi-mallutik. Pisortat immikkoortumi ingerlatsinerujussuat malunnarluarpoq, ikitsuinnaat namminerisaminnik illoqarput, taamaattumillu inissiat aqutigalu-git namminerisamik ileqqaartoqarani, soorlu nunani allani amerlanerni tamanna ilisimaneqartoq.

Attartortumiit piginnittumut

Suna

Ineqarneq pillugu nutarterinermi maanna ingerlasumi inissiaqarnermi aningaasartuutiivit tunngavigineqar-niarnerupput piginneqatigiilluni aamma nammineq illuuteqarnissaq annertusiniarneqarlutik. Pisortat inissi-aataanni ineqarnermut akiliutini aningaasartuutivinnik tunngaveqarnerulerput ilaqutariinnullu isertitaqar-nerpaanut meeqqanut tapit atorunnaarsinneqarlutik. Tamatuma peqatigisaanik taarsigassarsiniarneq ajornannginnerulersinneqarpoq ilaatigullu piginneqatigiillu inissiaatitaarniartunut malittarisassat pisariilli-sarneqarlutik.

Innuttaasulli inissiamik piginnittuusinnaasut piginnerusuttullu malunnaatilimmik amerlineqarnissaat kissaa-tigineqarpat arlalitsigut sulii allannguisoqarnissaanut pisariaqartitsisoqarpoq.

Ineqarneq pillugu nutarterinermi suliniutit assigiinngitsut saniatigut sanaartornermi aningaasartuutitigit aningaasaliinissarlu pillugu pilersaarusionermi suliniartoqartariaqarpoq, taamaalilluni namminerisamik initaarsinnaasut amerlanerunissaat aningaasaqarnikkut periarfissinneqarlutik.

Qanoq

Ineqarneq pillugu nutarterineq ingerlasoq makkunuunatigit malitseqassaaq:

- Aningaasaliisarneq aqqqissuunneqartariaqarpoq taamaalilluni sanaartorneq piffissamut sanaartorfis-samut naleqqiullugu pitsaanerpaamik akikinnerpaamillu naammassineqarsinnaasunngorlugu. Aamma-taaq sanaartoriaatsimi nutaanik atorluarsinnaanerusunillu eqqussinissaq isiginiarneqartariaqarpoq.
- Sulisunut inissiat suliffeqarnikkut nuttarsinnaanermut akornutaapput, atuisarnerullu qanoq atorunnaar-sinneqarsinnaanersoq tamannalu sunik kinguneqarumaanersoq misissorneqartariaqarluni.
- Namminersortut inissialiorneranni aningaasaleeriaatsit allat misissoqqissaarneqartariaqarput. Piginne-qatigiilluni inissialiornermut aamma 19/40/50 atorlugu sanaartornermut pisortat tapiissutaat naammata-riaqarput, ataatsimoortillugillu immikkoortinneqartariaqarlutik taamaalilluni sanaartornissap ani-ngaasanut inatsimmut/kommunip missingersuutaanut ilanngunneqarnissaa utaqqineqaaqqaartariaar-uni, pissutsilli allat iluarsigaagata aallartinneqarsinnaanngorluni.

Suna pisariaqartinneqarpa

Peqataasut akornannit arlallit ilanngunneqartariaqarput. Oqartussat saniatigut pingaartuuvoq aamma sanaartortut suliffeqarfiillu sanaartortut anginerusut ingerlatsinermi annertunerusumik akisussaalernissaat.

Namminersornerullutik Oqartussani aamma kommunini sanaartorneq pillugu aningaasaliisarneq pilersaar-usionerlu allanngortinneqartariaqarpoq. Ineqarneq pillugu nutarterineq ingerlateqqinneqassaaq ajornan-gippaalu sulii sukkannerusumik.

PAA-p tigussaasutigut aporfiiit annikillivai

Isorartunerup siamasissumillu nunassititernerit digital atorlugu attaveqatigiinnikkut aaqqissugaaneq aalajangiisumik pingaartilerpaa. PAA-p atuartitsinerup, peqqinnissap allafissornerullu iluani tigussaasutigut aporfiiit annikillisippai, nunamilu killeqarfiit akimorlugit ilinniagaqartut akornanni, suliffeqarfiit akornanni aamma suliffeqarfiit ilisimasanillu katersuifiit akornanni sunniiveqatigiinnissamut periarfissaliilluni – aamma nunap killeqarfiata avatanaani. PAA toqqisinermik pilersitsisinnaavoq nutaanillu periarfissaqalersitsilluni, Kalaallilu Nunaat immikkoortunut avinngarussimasunut aggulussimajunnaarluni. Taamaattoqassappat tigussaasutigut periarfissaqartariaqarpoq, kisianni aamma taakku atorneqarsinnaaneri isiginiarneqartariaqarlutik. Ineriartortitsinissamut iliniartitaanermillu pisariaqartitsisoqarpoq.

Niurfeeqqanit immikkoortuniit Kalaallit Nunaanut digitalimik atuisumut

Suna

PAA – Paasisstussiinnermut Attaveqatigiinnermullu Atortorissaarutit – ullumikkut Kalaallit Nunaanni angallannikkut aqqissuussinerit pingajoraat Kalaallillu Nunaanik ataqatigiilersitsilluni. Tamatuma peqatigisaanik nunarsuarmioqatigiit imminnut qaninnerulerneranni Kalaallit Nunaata nunatut ataqatigiilernissaanut tunngaviuvoq. Nuna tamakkerlugu IT pillugu iliuuseqarnissaq aamma ilinniartitaanerni EDB pilugu qulaajaaneq 2003-imeersumi tunngavissanik pilersitsisoqareersimavoq. Maannakkut immikkoortuni iliuuseqarnissat ataatsimut iliuuseqarfiginissaannut atuutilernissaannullu politikikkut tapersersuinissamut pilersitsinissaq aalajangiussanngorpoq.

PAA-mut ineriartortitsinnermut, tapersersuinnermut atuutilernissaannullu ukiumoortumik aningaasanut inatsimmi aningaasaliissutit taamaalilutik iliuusissatut akuersissutareersunut siunniunneqartariaqarput. Tassani aamma immikkoortut isiginiagassat tigussaasut tikuarneqarlutillu pingaarnersiorneqartariaqarput, taamaalilluni inuussutissarsiornerup sulinera aningaasaliineralu siunnerfeqartilergu. Ineriartortitsinnermut ingerlatsinnermilu suliassanut namminersortunut suliakkiutassanut pisortat missingersuutaanni aningaasanik immikkoortitsisoqartariaqarpoq.

Tigussaasutigit atugassani aamma PAA-p atornissaanut naleqqiullugu ilungersortoqartariaqarpoq. Nalunaarasuartaateqarnikkut aqqissugaaneq annertusaaqqittoqartariaqarpoq, taamaalilluni PAA-mik aqqiinnerit ullutsinut naleqqunnerusut sukkanerusullu amerlanerpaanit atorneqalersinnaaqqullugit.

Attaveqatigiinnerup, pisortat kiffartuussinerisa, ilinniartitaanerup aamma pikkorissaanerit iluanni kiisalu nalunaarasuartaatikku nakorsaasarnermi PAA-mik aqqissuussinerit atorneqarnissaat inerisaanissarluni aallartinneqartariaqarpoq, kingullertut taaneqartoq assersuutigalugu ungasianiit nappaatip suunerani paasininnermi tarrarsortinnermilu assit qanoq paasineqarnissaanni internetti aqutigalugu atorneqassalluni assersuutigalugu Indiami taamatut atuineq akikinnerpaajusoq pitsaassoq taannaatillugu.

Qanoq

- Piareersaatigaluni sammisaqarnerup aallartinneqarnera taamaalilluni "PC-mik atuisinnaaniisamut" ilinniagaqareernerup kingorna ataqatigiinni assigiinngitsuni atuutut pc-mik internettimut atassuteqartumik angerlarsimaffimmi atorsinnaalerlutik (EU-mi malittarisassaq). Misilittagarilikkat tunngavigalugit aqqissuussinerit nalinginnaasut atuutilersinneqassapput.
- Pisortat ingerlatsiviini PAA-mik atuinerup ineriartortinneqarnissaa siunertaralugu kommunit Namminersornerullutillu Oqartussat akornanni ataatsimut pilersaarummik pilersitsineq aamma pisortat innutanut suliffeqarfinnullu kiffartuussinerisa pitsanngornissaanut iluaqutaanissa ilanngullugu.
- Nalunaarasuartaatikku attaveqatigiinnerup aqqissugaanera suliniutip naammassineqarnissaanut tunngaviussanngorlugi ullutsinnut naleqqussarneqarlunilu tulluarsarneqassaaq aamma PAA-mik aqqissuussinerit atornerisigut kalaallit suliffeqarfiutaasa ineriartortinnissaannut atugassiilluni.
- PAA-mik aqqissuussinerit sapinngisamik sumiiffinnut amerlanerpaanut atorneqarsinnaasunngussapput akitigullu akikinnerpaajussallutik taamaalilluni PAA-mik aqqissuussinerit taakkunanngalu atuinerup inerisarneqarnissaat aallartinneqarluni.

Suna pisariaqartinneqarpa

Edb-mik suliaqarfiit, pisortat, ilinniarfiit, TELE Greenland A/S-ip aamma innuttaasut akornanni atituumik suleqatigiinnissamik pilersitsisoqassaaq.

Namminersornerullutik Oqartussani IT-mik ataqatigiissarisooq IT pillugu siunnersuisoqatigiit suleqatigilluinnarlugit suliami ataqatigiissarisussatut katersuisussatullu immikkut suliaqartussanngortissaaq.

Aallartitsiniarnerit

Takorluugaq	<i>Aallartitsiniarnej uummaarissoq inuussutissarsiorterup uummaarissumik ineriartorneranut napatitsisunut ilaavoq</i>			
Anguniagaq	<i>2014-imi suliffeqarfiit pilersinneqarlaat amerlassusaat 2004-imit 50 pct.-imik amerlanerussapput</i>			
Nalinginnaasumik atukkat	Aningaasaliineq	Piginnaasatigut ineriartorneq	Siunnersuineq	Pisortat nalinginnaasumik
Atukkat atortullu	<p>Namminerisamik suliffeqarfimmik pilersitsinermut tunisassianillu inerisaanermi pisortat aningaasaliinermut tapiissuteqarnerat</p> <p>Kinguaarit nikinnerat pillugit aaqqissuussinernerit</p> <p>Aningaasaliisinnaasut allat</p>	<p>Pikkorissarnerit</p> <p>Meeqqat atuarfii, inuussutissarsiutinut ilinniarfit brancheskolillu</p> <p>Takornariaqarnermi ilinniagaqarneq</p>	<p>Inuussutissarsiutinik siuarsaanermi ingerlatsiviit</p> <p>Kommunit nunallu immikkoortuini ataatsimoorluni siunnersuineramik suliniuteqarneri</p>	Inatsisitigut tunngaaviit nalinginnaasut
Anguniakkap ilaa		Aallartitsiniartut piginnaalersitsisumik ilinniagaqarnermik tunuliaqutaqartut aamma imaluunniit aallartitsiniarnermut pikkorissarsimasut amerlassutsimikkut amerliartussapput	2004-imi suliffeqarfiit pilersinneqarsimasut aallaavigalugit suliffeqarfiit nutaat ukiuni pingasuni ingerlareerlutik aniguisinnaanerit 2014-ip tungaanut 10 pct.-imik alliaartussaaq	Pisortanut qinnuteqaatit suliarineranni piffissaq atornerqartartoq agguaqatigiisinnera appartinneqassaaq
Suliniutit	<p>Tapiissutiniit ineriartornermut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kalaallit Nunaata Ilinniartitaanermut Inerisaanermullu aningaasaateqarfia 	<p>Ilinniarnert neqeroortigineqartuniit piunaqartunut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Assersuutassanik misissueqqissaaneriit - Tuluttut danskisut piginnaasat annertusineri - Ilinniartititsisunut piukkunsaqqissinnaa titaaneq pisinnaatitaanerlu - Atuarfiit suliffeqarfiillu - Akornanni siunnersuisarnerit 	<p>Tunisassiassatut isumassarsianit nalinginnaasuniit niuerfik tungavigalugu nutarterinermut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inuussutissarsiutit siuarsarneri pillugit aaqqissuussineq - Ilisimasanik kater-suiffinnik suleqateqarneq aamma kalaallit nunaata avataani - Nutarterneq pillugu aaqqissuussineq atuineq naapertorlugu ingerlanneqartoq kiisalu katitikkaartumik tapiissuteqartarneq 	<p>Niuerfeeqqanit immikkoortuniit Kalaallit Nunaanut digitalimik atu- isumut</p> <ul style="list-style-type: none"> - PAA-mik atuineq - pisortat ingerlatsivini - kiffartuussinernilu

3.5. Aallartitsiniarnerit

3.5.1. Atukkat atortullu atuuttut

Inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut ingerlatsiviit pioreersut (Greenland Tourism A/S – Takornariaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit, SULISA A/S ilaati-gullu Greenland Ressources A/S) aallartitsiniartunut siunnersuineri (tapiissutis-sanik qinnuteqaammik suliaqarnermi aamma aningaasatigut aalajangersimasu-mik siunnersorneqarnerit), ilitersuineri, misilittakkanik paarlaaseqatigiinnermi ikiuuttarput. Greenland Ressources aatsitassatigut niuernerup tungaatigut siun-nersuisarpoq. Sumiiffinni kommunit aamma sumiiffinni inuussutissarsiutinut siunnersuisartut aallartitsiniarnermut suliffeqarfiillu inerisarnerinut atasunik aal-lartitsiniartunut siunnersuisarput.

*Aallartitsineri suliffeqar-
finnullu aallarlerlaanut siun-
niussisunik pikkorissartitsi-
nerit ilinniartitaanikkullu su-
liniutit ikitsuinnaat*

Annikitsuinnarmik – annerusumik takornariaqartitsinerup iluani – aallartitsini-artunut suliffeqarfinnullu aallarlerlaanut siunnerfeqartunik pikkorissaasoqartar-simavoq. Takornariaqarneq pillugu ataatsimiititaliaq Takuss' takornariaqartitsi-nermut immikkut sammitinneqartunik assullu soqutigineqartunik pikkorissartit-sisarpoq, ilaatigullu aallartitsiniartunut pikkorissartitsisarlutik.

Aallartitsiniartut siunnersorneqarnissamut pisariaqartit-sinerat assigiinngitsuusinnaavoq

Danmarkimi Viborg Amtimi aallartitsiniartut sullinneqarneranni assigiim-mik siunnersornagit pisariaqartitsinerli naapertorlugu "aallartitsiniartut" "immikkoortiterneqartaleri" aallavusarpoq. Namminerisamik nujale-riffittaarniarneq aamma tunisassiornermilu tunisassiamik nutaamik aallar-titsiniarneq assigiinngitsorujussuupput.

Siunnersuineq oqaloqatiginninnerillu oqaloqatiginnittartunik misilittaga-linnik ingerlanneqartarnissaat pingaartinneqarpoq, aallartitsiniartup pigeriinngisaanik piginnaasanik pisariaqartunik tuniussisinnaasumik aqqu-tissiuussisinnaasumiluunniit. Kommunit/inuussutissarsiornermut siunnersuisoqatigiit, amti aamma TIC ataqatigiissarisoralugu akornanni (Danmarkimi SULISA) atituumik suleqatigiinneq aqqissuunneqarsima-voq. Suliniarnerup piukkunarsarneranut atasumik inuussutissarsiornermi pisortat piginnaasatigut ineriartortitsinerit ingerlanneqarsimapput.

Viborg Amtimi pingaarnertut anguniagaavoq aqqissuussaamik siunner-suineq aqquqatigalugu suliffeqarfiit aallarlerlaat aniguisinnaanerit 60-imit 70 procentimut qaffatsinneqarnissaa. Suliffeqarfiit akornanni aniguisin-naaneq, 1998-imi siunnersuisarnerup aallarteernerata kingorna, 73 pro-centinngorsimavoq.

Takornariaqartitsinerup aamma nunami inuussutissarsiutit iluani suliffinnik pilersitsineri aningaaserivinni 50 procenti tikillugu qularnaveequisioqarsinnaa-voq. Taanna 1999-imili atuuppoq suliffeqarfinnullu minnerusunit assut ator-neqarluni.

*Tunisassianik ineriartortitsi-
nermut tapiissutissanik ujar-
tuineq annertusiartortoq*

Aamma suliffeqarfiit minnerusut akornanni inuussutissarsiutigisap iluani tunis-asiat inerisarnissarnissaannut atuineq annertusiartuinnarpoq. Periarfissaq aamma aallartitsiniartunit atorneqartarpoq 1999-imili atuussimalluni.

Suliffeqarfippassuit kinguaariinni nikiffiusussanngorput

Aallartitsiniarnermut periarfissaq alla tassa suliffeqarfioreersunik kinguariit nikinneranni tigusineq. Nunat allarpassuit assigalugit ullumikkut suliffeqarfippassuit kinguaariinni nikiffiusussanngorput. Kinguariit nikinnissaannut oqilisaataasinnaasumik akileraarutigut aqqissuussamik pilersitsisoqarsimavoq, taannali atorneqarnani.

Nunatsinni ullumikkut marlunnik aningaaseriveqarpoq immikkoortortaqtunik, GrønlandsBANKEN aamma Sparbank Vest Grønland. Aningaaseriviit marluullutik ullumikkut aningaasaatigisaminnik annertunerusumik annertuunik taarsigassarsitsinissamut pisinnaasaqarput. Ingerlatsiviit anginerusut namminersornerullutik oqartussanit pigineqartut ilaatigullu suliffeqarfiit namminersortut aningaasaliinissamut pisariaqartitatik nunani allani isumagisarpaat. Taamaalilluni aningaaseriviit aningaasaliisartullu arlallit Kalaallit Nunaanni ingerlataqarput, aallartitsiniartulli minnerusut taakkuninnga iluaquteqarsinnaaneri ajornartarluni.

Vestnordenfonden Kalaallit Nunaanniippoq aningaasaleerusussuseqarnerulaa-lunilu; pisinnaasarli killeqarpoq pilersaarutinillu annikitsuinnarmik suliaqartarne-ra nalunaarutigineqarluni. Unnuisarfinnut aningaasaateqarfik Unnuisa suli atuuppoq; ullumikkulli taarsigassarsitsinissaminut aningaasaateqarpiarani.

Pisortat allaffissornerat aamma aallartitsiniarnermut atugassaavoq pingaarute-qartoq, suliffeqarfimmik nutaamik pilersitsisoqassanersoq tunisassianilluunniit nutaanik aallartitsisoqarnissaa apeqqutaanani. Suliffeqarfimmut pingaarute-qartunik sulianik arlalinnik pisortat oqartussatut akisussaaffeqarput ilaatigut tapiiffigineqarnissamut qinnuteqaatit aamma avatangiiseqarnerup iluani akuer-sissuteqarnissamut qinnuteqaatit.

3.5.2. Takorluugaq, anguniagaq suliniutillu

*Aallartitsisarneq uummaarillu-
artog inuussutissarsiutit uum-
maarilluartut ineriartortinneri-
ni napassutaasunut ilaavoq*

*2014-imi suliffeqarfiit nutaa-
mik pilersinneqartut 2004-
imut naleqqiullutik 50 procen-
timik amerlanerussapput*

Takorluugaq – aallartitsiniarneq uummaarissaq kalaallit inuussutissarsiornerisa uummaarissumik ineriartortinneranut napassutaasoq – piviusunngortinneqas-sappat pingaaruteqarpoq suliffeqarfiit aallarlerlaat 2014-imi 50 procentimik 2004-imut naleqqiullugu amerlanerunissaat. Suliffeqarfiit taakku piomasqaatit sakkortuut annertuumik kisermaassinertut ilusillit il.il. anigorniartussaavaat. Tamatumani pisariaqartinneqarpoq ilitsersuineq siunnersuinerlu aallartitsiniartu-
nullu piginnaasatigut pilersuineq. Pisortat ilisimasamik taassuminnga saqqummi-
ussisussaapput, pisortallu pisussaaffigaat qulakkiissallugu allaffissornerujussuaq
malittarisassallu paasiuminaatsut pissutigalugit aqutsineq akornusersorneqas-
sanngimmat.

Anguniakkat ilai makku uuttuiffiginerisigut malinnaasoqassaaq:

- 2004-imi suliffeqarfiit pilersinneqarsimasut aallaavigalugit suliffeqarfiit nu-taat ukiunik pingasunik aniguerersimasut 2014 tikillugu 10 procentimik qaf-fariarsimassapput.
- Aallartitsiniartut piginnaalersitsisumik ilinniagaqartut aamma/imaluunniit aallartitsiniartunut pikkorissartitsinerni peqataasartut amerlassutsimikkut qaffakkiartortut.
- Pisortani inuussutissarsiutinut agguaqatigiisillugu piffissaq suliamik ingerlat-siviusartog appartinneqassaaq.

*Aallartitsiniartut amerlinis-
saannut suliniuteqarfiit allat
iluanni allannguinnissamik pi-
sariaqartitsivoq*

Suliniuteqarfinni allani suliassatut taaneqartut naammasineqarnerisigut angu-niakkat naammasineqassapput namminersortunut ingerlatassanngortitsinernit suliarinnittussarsiuussinerillu namminersortut ingerlatsilernissaannut pisariaqar-

tumik ammaassissapput. Siunnersuisarfik nukittorsarneratigut, nutarternermi taaneqartutut, aniguisut amerlassusaannut aalajangiisumik pingaaruteqartussaavoq. Aamma taamaappoq suliffeqarfiit akornanni attaveqarnerit, ulluinnarnimi sulinerminni ajornartorsiutit annikitsut annertuullu kisimiiffigineqartarneri aallartitsiniartut arlallit misigisarmatigut.

Nutaanik suliffeqarfinnik aallartitsineq aamma aningaasanik pisariaqartitsisarpoq. Tassunga tunngaviit tassaasinnaapput namminerisamik illorisamiit nammineq aningaasaliineq, kisianni aningaasaleerussuseqartunik piginnaasalinnik aamma pisariaqartitsisoqarsinnaavoq. Aallartinnermi aningaasaatit pisariaqarsinnaapput, kisianni aamma nutarternermut aammalu suliffeqarfinni pioreersuni pilersaarutinut mianernarsinnaasunut aamma. Tamatuma peqatigisaanik nunarsuarmioqatigiinni unammilligassanut kalaallit inuussutissarsiortut piareersarnissaannut ilisimasanik nutaanik pissarsinissamut pisariaqartitsisoqarsinnaavoq.

Tapiissutiniit ineriartornermut

Suna

Kalaallit inuussutissarsiornikkut annertunerusumi niuerfinni atukkat naapertorlugit ingerlanerulernissaanut tungavissat pitsaanerusut pilersinniarlugit siunnersuutigineqarpoq aningaasaateqarfimmik pilersitsis-oqassasoq, taaguuserneqarsinnaasoq Kalaallit Nunaata Ilinniartitaanermut Inerisaanermullu Aningaasaateqarfia. Aningaasaateqarfiup siunertarissavaa Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornernerup nutarternissaanut siuarsannissaanullu peqataassalluni, taamaalilluni aningaasarnikkut imminut napatilernissamut anguniagaq anguneqarsinnaanngorlugu. Aningaasaateqarfiup siunertai marlunnut avissimassapput:

Siullermik aningaasaateqarfiup ilinniartitaanikkut pilersaarutit tapersersussavai, inuussutissarsiornermut nutarternermik nutaaliornermillu annertusaasinnaasoq allatigullu inuiaqatigiinni kalaallini inuussutissarsiornermilu piginnaasatigut kivitseqataasinnaasuni. Ilinniartitaanikkut pilersaarummut assersuutaasinnaavoq ilinniagaqartumut pikkorissumut nunani allani ilinniaqqikkiartortumut tapiissuteqarnek taassumalu pisusaaffigissavaa Kalaallit Nunaannut uteqqilluni ukiuni arlalinni kalaallit suliffeqarfianni sulinissaq.

Aappaatut aningaasaateqarfik suliffeqarfinni pioreersuni aamma suliffeqarfinni nutaani nutarterisunik ineriartortitsinermut pilersaarutinut aningaasaleeqataasassaaq. Ineriartortitsinermut pilersaarutit assersuutaasinnaavoq marraqrarfiit aningaasarsitugalugit atorineqarnissaat pillugu naammassineqarsinnaasusia pillugu misissuineq.

Aningaasaateqarfik siulersuisunit nammineertunit aqunneqartariaqarpoq inuussutissarsiornermilu nukittunik ineriartornermullu sammisunik kiisalu ilinniartitaanermi immikkut ilisimasalinnik inuttaqarluni. Siulersuisut pisariaqartunik iliuuseqarsinnaassuiat qulakkeerniarlugu siulersuisuni ilaasortat amerlasuujussanngilat.

Pingaarpoq Kalaallit Nunaata Ilinniartitaanermut Inerisaanermullu Aningaasaateqarfia ullumikkut tapiiffigitinnissamut periarfissaareersunut ilassutaaginnannginnissaa. Aningaasaateqarfiup pilersinneqarnissaanut tunngaviussaaq immikkoortumi ullumikkut tapiissutaasartunut ataatsimuulersitsinissaaq. Tamatuma kingunerissavaa pisariillisaaneq kiisalu sunniineqortuumik aqqissuussineq. Aammattaaq immikkoortumi tassani pisortanit tapiissutaasartut ataatsimuulersinneqarnerisigut atuisut ataasiinnarmut saaffiginninnissinnaanerat iluaqutaassaaq.

Qanoq

- Aningaasaateqarfiup pilersinneqarnissaa siunertaralugu inatsisitigut piareersarnek aallartinneqassaaq, aamma aningaasaliisnaasut pillugit qulaajaaneq ataatsimuulersitsinermi pisariillisaanerit ilanngullugit.

Suna pisariaqartinneqarpa

Aningaasaateqarfik pingasuninngaanniit aningaasalersorneqassaaq. 1) Namminersornerullutik Oqartussat pigisaanni ingerlatsivinni "aningaasaatit atorineqanngitsut" piviusunngortinnerisigut 2) Ataatsimut tapiissutit allatut pingaarnersiorfiginerisigut. 3) Inuussutissarsiornermik siuarsaanermi pikkorissarnermilu suliniutinit atuutunit aningaasat aningaasaateqarfimmik ikinerisigut, aamma SULISA-mi aningaasat AEB-mullu akiliutit ilanngullugit. Siunissami aningaasaateqarfiup inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermut aningaasat atugai ilaatigut erniat aqqutigalugit imaluunniit aktianik tunisinerit aqqutigalugit aningaasalersorneqarsinnaanissaat naatsorsuutigineqassaaq. Aallartinnerani naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq aningaasaateqarfiup aningaasaatai tamarmik pissarsiarineqarsimassasut, aningaasammi pissarsiarinarneqarnissaat siviisunnaamat. Taamaattumik isumatusarnerussaaq aallartinniarnek ukiuni 3-5-ini ingerlanneqarpat, aningaasaateqarfillu annertusiartortumik atuutileriarlorluni.

Nutarterneq

Takorluugaq	<i>Inuussutissarsiomerup ineriartortinneranut nutarterneq pingaaruteqarluni ingerlatsisuuvoq</i>		
Anguniagaq	<i>Ukiuumut minnerpaamik nutarternermut pilersaarutit pingasut tunisassianik kiffartuussinermiluunniit nutaanik pilersitsisut. Taakkunannga minnerpaamik ataaseq ukiut pingasut ingerlaneranni avammut niuersinnaalissaaq</i>		
Nalinginnaasumik atukkat	Aningaasaliineq	Ilisimatusarneq Inerisaanerlu	Pisortat/namminer-tut sunniiveqatigiinnerat
Atukkat atortullu	Tapiissutininik aqqissuussinerit Pilersaarutini suleqataaneq	Brancheskoliit aamma Ilisimasani katersuiffiit Center for Arktisk Teknologi (ARTEK)	Inuussutissarsiutit ineriartortitsisut ingerlatsiviit Ilisimasani katersuiffiit suliffeqarfiillu akornanni sunniiveqatigiinneq
Anguniakkap ilaa	2014-imi minnerpaamik tapiisutaasartut 75 pct.-ii ineriartortitsinermut siunertaqartunut siunniunneqassapput. Aalisarneq pinnagu immikkoortuni allani suliffeqarfinnik avammut niuertunik pilersitsinerit amerlanerit, taakkualu 2014-imi avammut niuernermit isertitat minnerpaamik 20 pct.	Suliffeqarfiit nutarternermi/ ineriartortitsinermi aningaasaliinerat ukiumut annertusartussaaq 2014-imi nunani avannarlerni suliffeqarfinnut naleqqersuunneqarsinnaassalluni	Ilisimasani katersuiffiit aamma suliffeqarfiit akornanni suliatigut suleqatigiinnerit amerliartortut, taakkunannga minnerpaamik ataaseq nunani allanit suleqatigiinnerulluni
Suliniutit	Tapiissutiniit ineriartornermut - Kalaallit Nunaata Ilinniartitaanermut Inerisaamullu aningaasaateqarfia	Tunisassiassatut isumassarsianit nalinginnaasuniit niuerfik tungavigalugu nutarternermut - Inuussutissarsiutit siuarsarnissaannut aqqissuussinerit - Ilisimasani katersuiffinnik suleqateqarneq aamma kalaallit nunaata avataani - Piereersarluni sammisaq: inuussutissarsiornermi pilersaarutit neriunaatillit pingasut nutarternermut siunnersortit inerisarneqartut	Sukkut tamaana suliniuteqarnermiit ataatsimoorussamik suliniuteqarnermut - Periuseqarnissamut iliuuseqarnissamullu pilersaarut - Ussassarinermi siunnersuisoqatigiit - Ilisarnaasersuineq - Kalaallit Nunaata iluani qaammarsaaneq

3.6 Nutarterneq

3.6.1. Atukkat atortullu atuuttut

Inummi isumassarsillaqqittumi suliffeqarfimmiluunnit nutarterneq "immikkoor-luni" ingerlasinnaasarpog. Nutarternerli ataqatigiinnermik siuarsarneqartarpog: Inuit akornanni, suliffeqarfiit akornanni minnerunngitsumillu ilisimasanik katersuiffinnik ataqatigiittoqarneratigut. Kalaallit Nunaanni nutarternissamat atugasat iluaqutaasumik pitsaanerulersinnaapput taamaalilluni annerusumik ataqatigiittoqarnera qulakkeerneqarluni.

Ilisimasanik katersuiffinnik ikitsuinnarnik peqarpoq

Kalaallit Nunaanni ilisimasanik katersuiffinnik inuussutissarsiornermut sammisunik ikitsuinnarnik peqarpoq, soorlu Pinngortitaleriffik aamma ARTEK. Taakkunannga ARTEK kisimi suliffeqarfiit nutarternissaat ineriartortinnissaallu siuarsarniarlugit suliffeqarfiit suleqatigissagai.

Pisortat tungaanniik inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut ingerlatseqatigiiffinnik ataqatigiissitsinissamat pisariaqartumut tapersersuisussanik pilersitsisoqarpoq. Inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut ingerlatseqatigiiffiit suliaasa pingaernerit ilagaat nutarterinissamat suliniutit pilersitsinernut tunisassiornermilu ineriartortitsinermi siuarsaanermut naleqqiullugu siunnersuisinnaaneq isumassarsianillu siammarterisinnaaneq siunertaralugu ilisimasanik katersinissaq misissueqqissaarnissarlu. Greenland Tourism A/S – Takornariaqarnermik Siunnersuisoqatigiit takornariaqartitsinermik siunnerfeqartuupput, SULISA A/S-ip nunami inuussutissarsiutit allat siunnerfigivai Greenland Resources A/S-ip aatsitassarsiornermut tunngasut. Aalisarnermut piniarnermullu immikkoortumi pisortat tungaanniit assigusumik ineriartortitsinissamat suliniuteqartoqanngilaq.

Immikkoortuni assigiinngitsuni pisortat tapiissuteqarlutik qanoq suliniarnerat assigiinngitsorujussuuvog. Kalaallit inatsisaat naapertorlugit aqqissuussinerit assigiinngitsut atorlugit nunami suliffeqarfiit pisortat tungaanniit taarsigassarsinnaanerannut, tapiiffiqarsinnaanerannut aningaasaatitigullu aallarniuteqarsinnaanerannut periarfissaqarpoq. Takornariaqartitsinermi nunamilu inusutissarsiutinut tunisassiat ineriartortinnissaannut tapiissuteqartoqarsinnaavoq pilersitsinermilu taarsigassarsiat affai angullugit aningaaserivimmi taarsigassarsiornermut qularnaveeqqusiisoqarsinnaalluni.

Ineriartortitsinermik siunertalinnut aningaasat ikitsuinnaat

Aalisarnermut piniarnermullu immikkoortumi aningaasatigut atugassat aamma naammaginangillat. Aalisarnermut inuussutissarsiortunut ernialersugaanngitsunik akilersugassaangitsunillu landskarsimiit taarsigassarsisoqarsinnaavoq nalinginnaasumillu tapiissutit assigiinngitsut soorlu sulinermut, tunisinermut orssamullu tapiissutit.

Suliffeqarfiit ilisimasallu sunniiveqatigiinneri

Islandimi " Hornafjörður Science Park" nunap immikkoortuani ilinniarti-taanerup, ineriartornerup sulisoqarnerullu nukittorsarnissaanut isumma-nik nutaanik, teknologiimik periutisnillu atuutilersinnerisigut nutarter-nermik pilersitsinissamik sumiiffimmilu pissutisinik ilisimasanik tunniussi-nissamik tunngaviusumik siunertaqarpoq. Tamanna anguneqarpoq sullis-sivimmik pilersitsinikkut, initigullu najukkami ilisimatusarfik, ilisimatusar-fiup atuagaateqarfia, najukkami atuagaateqarfik, najukkami soqutigis-aqqatigiit/suliffeqarfiit aamma sullissiviit kommunimit ingerlanneqan-gitsut Misissuinernik Ineriartortitsinermillu suliaqartut, ataatsimuulersil-lugit.

Danmarkimi "nunap immikkoortuani inerisaavinnik" pilersitsisoqarpoq, teknologii atorlugu sullissiviit, qaffasinnerusumik ilinniartit aamma sulif-feqarfiit ataatsimoorlutik sullissiviat, tamarmik sulillutik peqataaffigisaat. Inerisaaviit amerlanertigut avinngarussimasuni inissinneqartarput. Asser-suutigalugu aalisarneq (Hirtshals) aamma naratsinik piaqqiortitsineq (Lol-land-Falster).

Taassuma akerlianik takornariaqartitsinermut nunamilu inuussutissarsiutinut sammitinneqartut ineriartortitsinermut aningaasat atugassat arlalissuupput. 2000-imiit 2003-imut aningaasanut inatsimmi immikkoortunut kingullertut taan-eqartunut marlunnut inuussutissarsiutit siuarsarnissaat pillugit inatsit aqqutigal-ugu tunisassiat ineriartortinneqarnissaannut katillugit 8,5 mio. kr.-it immikkoor-tinneqarsimapput (taakku tuniniarnissaannut suliniutit ilanngullugit). Aatsitas-sarsiornermi aningaasaliisussat pilersaarneqarnissaat siunertaralugu annerusu-mik ilisimasat katersornissaannut aningaasaliisoqarpoq.

Kalaallit Nunaat nunani tamalaani suleqatigiilluni sulianut nutarterneq suliniute-qarfissatut ilaatinneqartumi periarfissaqarpoq. Assersuutigalugu tassaapput uki-uni arlalinni ingerlareersoq Nunat avannarliit suleqatigiiffiat NORA EU-milu pilersaarut nutaaq Northern Periphery Programme (NPP).

Kalaallit suliffeqarfiisa ikitsuinnaat manna tikillugu pilersaarutit taakku atorsi-mavaat, massa NPP-mi suliani suleqatigiiffissanut peqataanissamut soqutiginnin-neq annertusiartoraluartoq.

Suleqatigiilluni suliaqarfissanut taakkununga ilaanissamut amerlanertigut aporfiusartut tassaapput suliffeqarfinnit naalagaaffimmiillu aningaasaleeqataa-nissamut piumasaqaatit, suleqatigiinnissamut periarfissat assigiinngitsumik ingerlatitseqqittarnerit, suleqatissamik ujarlernerme ajornartorsiutit kiisalu sulia-ni arlalinni tuluit oqaasiisa atorneqartuuneri.

3.6.2. Takorluugaq, anguniagaq suliniutillu

Inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut nutarterneq ingerlatsisunut pingaarnerpaanut ilaavoq

Ukiumut minnerpaamik nutarternissamut pilersaarutit pingasut, tunisassianik kiffartuussinernilluunniit nutaanik pilersitsisut.

Takorluugaavoq kalaallit inuussutissarsionerannut nutarterneq pingaaruteqarluni ingerlatsisuussasoq. Erseqqissaatigineqassaaq ukiumoortumik nutarternissamut pilersaarutit minnerpaamik pingasut naammassineqartassasut, tunisassianik nutaanik kiffartuussinernilluunniit kinguneqartartunik, taakkunanngalu minnerpaamik ataaseq ukiut pingasut ingerlaneranni avammut niuilersimassalluni. Pilersaarutit nutarterisut suliffeqarfinit pilersinneqassapput suliniutit nukittortinnerisigut ilisimasanillu katersuiffinnik pitsaanerumik suleqateqalernikkut, aamma Kalaallit Nunaata avataani. Ineriartorneq pisortanit tungavilerneqarlunilu tapersorneqassaaq.

Anguniakkat ilai makku uttuiffiginerisigut malinnaasoqassaaq:

1. Ilisimasanik katersuiffiit aamma suliffeqarfiit akornanni suleqatigiinnerit amerliartortut, suleqatigisanit minnerpaamik ataaseq nunamit allamiissaaq.
2. 2005-imiit Namminersornerusunit tapiissutaasartut minnerpaamik affai, inuussutissarsiutinit tamaniit, immikkoortut ataasiakkaat iluanni ineriartortormut siunertaqartunut ingerlatinneqassasut. 2014-imi tamanna 75 procentinngorsimassaaq.
3. Aalisarnerup saniatigut immikkoortut allat iluanni suliffeqarfinit avammut niuertunik amerlanerik pilersitsineq, taamaalilluni 2014-imi taakkunannga avammut niuernermit isertitat minnerpaamik 20 procentiussalluni.
4. Nutarterinermi/suliniutini ineriartortitsiviusuni suliffeqarfiit aningaasaliinerat ukiut tamaasa qaffariartussaaq 2014-imilu nunani avannarlerni suliffeqarfiit assersuunneqarsinnaasut assigalugit inissisimassalluni.

Ilisimatusarnerup aamma ineriartortitsinerup iluani suliffeqarfiit aningaasaliisarterat pillugu maannakkut kisitsisitigut paasissutissanik peqartoqannginnera ajornartorsiutaavoq. Anguniakkap annertussusiatigut uuttoqarsinnaanera piaarnerpaamik uuttorsinnaaqqullugu aqqissuussaasumik kisitsisitigut paasissutissanik aqqissuussinerlu aallartinneqassaaq.

Nutarterneq, uummaarinneq nutarterisoqarnerlu siullermik inunnik pilersinneqartarpoq. Inuillu pitsaasunik isumassarsisut tapersorneqarnissamik ikiorserneqarnissamillu pisariaqartitsippot, taamaalilluni isumassarsiat isumassarsiaannaassanngimmata – aamma suliffeqarfimmik tunuliaqutaqaraluarpataluunniit. Kalaallit Nunaata isumassarsiat pitsaasut annaanneqarnissaannut akissaqanngilaq.

Tunisassiassatut isumassarsianit nalinginnaasuniit niuerfik tunngavigalugu nutarterinermut

Suna

Aningaasaqarnikkut imminut napatinnerulernissamut tunngaviit ilaat tassaavoq tunisassianik nutaanik kiffartuussinernillu ineriartortitsineq, avammut niuernermit annertusaataasinnaasoq imaluunniit eqqussuinnermut killilersuutaasoq. Sammisassaqqissoq tassaavoq inuussutissalerineq. Pilersaarutit aningaasaqarnikkut, teknikikkut, tunitsivissatigut aningaasalersornissaanullu tunngaviit pillugit siunnersuineq suliatigullu nalilersuisarnej pitsanngortinneqassaaq kiisalu nutarteriffiusinnaasunik ineriartortitsisoqarluni.

Tamatuma peqatigisaanik pisariaqarpoq aningaasanut inatsimmi inuussutissarsiornermi siunertanut aningaasat annertunerusumik ineriartortitsinermit sammiveqartunut siunniutsinneqarnissaat maannakkutut immikkoortut ataasiakkaat iluanni ingerlatsinermit tapiissutitut aqqissugaanernullu imminut akilersinnaanngitsunut tapiissutitut atornagit.

Qanoq

- Aningaasalersuineq aqqissugaanerlu eqqarsaatigalugit inuussutissarsiutitigut siuarsaanerup pisariillsarneqarnera pitsaaningortinneralu. Aamma nuna tamakkerlugu najukkanilu pisortat suliniutaasa akornanni suliat agguataarneqarneri paasiumarnerusut pilersinneqarneri ilanngullugit, ilaatigut namminersortut siunnersuinnermik ingerlatsineranut naleqqiullugu.
- Suliffeqarfiit namminersortut amma ilinniarfiit akornanni suleqatigiinnerup pitsaanerulersinneratigut tunisassianik ineriartortitsineq nutarternerlu annertunerusoq. Inuussutissarsiortut aamma pisortat nutarteriffinnik ineriartortitsinermit peqataassapput aamma aallartitsiniartunut suliffeqarfinnullu sulianut attuumassuteqartunik paasissutissanik ingerlatsitseqqittassapput. Pilersaarutit nutarterisunik ineriartortitsinissamut naleqqiullugu danskit nunallu assigiinngitsut nutarternermit attuumassuteqartunik suleqatissanik pilersitsisoqassaaq.
- Piareersaatitut sammisassamik tigussaasumik aallartitsineq, SULISA A/S-imi nutarterinissamut siunnersortit marluk atorfinitsinneqassapput, inuussutissarsiornermi pilersaarutit neriunaateqartut marluk – pingasut nassaarisinnarlugit taakku inerisarneranni ikiuuttussat. Tassanngaanniit misilittakkat tunngavigalugit nutarternermik aqqissuussineq atuineq naapertorlugu ingerlanneqartussaq pilersinneqassaaq kiisalu killiffiit tunngavigalugit tapiissuteqartarnej, aallartitsiniartut suliffeqarfiillu pioreersut ilaatigut kukkuneruisuni, ingeniorit sinnersartuni il.il. suliatigut siunnersorneqarnissamut akikillisaaffigineqarsinnaallutik.

Suna pisariaqartinneqarpa

Suliniutissat naammassineqarnissaannut aningaasat inuussutissarsiutinut tapiissutit kiffartuunneqarnissamullu isumaqatigiissutinut aningaasartuutit nutaamik pingaarnersiorneqarnerisigut annerusumik pissarsiarineqarsinnaapput.

Siunnessami inuussutissarsiornermik ineriartortitsinerup aqqissugaanissaa pillugu aalajangernissamut tunngavissiaq tigussaasut suliarineqassaaq.

Sukkut tamaana suliniuteqarnermiit ataatsimoorussamik suliniuteqarnermut

Suna

Kalaallit Nunaannut ataatsimoortumik ilisarnaammik nukittuumik inerisaasoqassaaq, nunap iluani avataanilu nunamut nalunaaqutaassasoq. Tunisassianik tunisinermut Kalaallillu Nunaanniit kiffartuussinerit eqqarsaatigalugit sammisat, ilisarnaatit oqaluttuallu suut sunniineqqortunerannik ataatsimut paasinninikkut suliffeqarfiit assigiinngitsut avammut pilersaarisarnerat imminnut nukittorsarsinnaapput atortullu assigiit atorlugit ataatsimut annertunerusumik sunniuteqarneq anguneqarsinnaavoq. Iummumut isigigaanni tunisassianut tunngatillugu sianissuseq tulluussimaaruteqarnerlu tamatuma peqatigisaanik tunngavilerneqarsinnaavoq. Kingullertut taaneqartoq siunissami pitsaassutsimik kivitsinermik peqataasinnaavoq. Oqaluttuassami oqaasinnaassaqqissutut atorneqarsinnaasoq tassaasinnaavoq; issittumi akuissuseq, aallaqqaa-taaniilli pisuuneq, immikkut oqaluttuassartaqarneq pinggortitarsuarlu.

Pingaartuuvoq Kalaallit Nunaannik avammut ilisarnaateqarneq nalunaaqutsiinerlu ilisarnaatip suliarineqar-nissaanut illumut sammisumik suliniarnermik malitseqartinneqarpat. Pingaartuulluinnarpoq sutigut tamatigut pitsaassutsip qaffanneqarnissaanut tunisassianillu pitsaassusilinnik tunisinissamut kiffartuussinis-samut sianiginninnerup annertusinneqarnissaa. Immikkoortuni attuumassuteqartuni tamani suliniarneq ingerlanneqassaaq: IT, eqqumiitsuliorneq kulturilu, takornariaqartitsineq inuussutissalerinermilu.

Qanoq

Alloriarneq siullertut periuseqarnissamut iliuuseqarnissamullu ataatsimoortumik pilersarusiortoqassaaq, Kalaallit Nunaata nukittuumik ilisarnaateqarnissaanut ataatsimut ineriartortitsinissamut aallaviusinnaasoq, kalaallit suliffeqarfiutaasa avammut niuernermi periarfissaanik nukittorsaaq takornarianillu amerlanernik pilersitsisoq. Iliuuseqarnissamut pilersaarummi ilaatinneqarsinnaapput:

- Greenland Promotion Board (ussassaarinermi siunnersuisoqatigiinnik/niuerneq pillugu ataatsimiititalia-mik) pilersitsineq ilaatigut avammut niuernerup siuarsarnissaanut ataatsimut ingerlatsiffiusinnaasoq. Nalliuttorsiornermik, saqqummersitsinermik inuussutissarsiornerullu tuniniaanerani avammulu niuernerani ataqatigiissaarinissaq siunertarisinnaavaa. Suliffeqarfiit suliniuteqartuullutillu peqataasuussapput, taamaangippat iluatsinnaviangilaq.
- Ingerlatitseqqinnermi sulinissaq: Tunisassiat akisunerusumik tunineqassappata pisariaqarpoq annertu-nerusumik sianigisaqarnissaq, pitsaaneruserusumik sullissinissaq aamma tuniniaaffik tunngavigalugu nutar-terneq.
- Inuit ataatsimut isigalugit annertuneruserusumik paasititsiniaaneq – inunnut qaammarsaaneq – ilaatigut TV aqqutugalugu aamma internettikkut paasissutissiiveqarneq.

Suna pisariaqartinneqarpa

Ilisarnaammik ineriartortitsineq suleqatigiinnikkut pissaaq, suliffeqarfiit avammut niuertut, Greenland Tou-rism A/S – Takornariaqartitsineq pillugu Siunnersuisoqatigiit, SULISA A/S, aamma Namminersornerullutik Oqartussat peqataatillugit.

Iliuuseqarnissamut pilersaarummut ilaatillugu aningaasaliinissamut tunngavissat pillugit suliaqartoqassaaq, tuniniaanermet aningaasartuutit maannakkut atorneqareersut aallaavigalugit, atuisullu akiliuteqartaler-nissaat aamma eqqarsaatigineqarsinnaalluni.

¹ *SULISA A/S il.il. (1998) – “Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornermik ineriartortitsinermi anguniakkat iliuusissallu”.*

² *Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiissitat isumaliutissiissummini oqaatigivaat quliniit sisamat, taannali Inuunermi atukkat pillugit 1994-imi misissuisimanermik kisitsisinit tunngaveqarpoq. Tassani angusat paasissutissanit nammineq nalunaarutigineqartunit tunngaveqarput, inunnillu ilinniagaqarsimasumik pisortatigoortumit kisitsinermiit najoqqutassatut tutsuviginannginneruluni.*

³ *HS Analyse, ‘Kina ilinniagaqalersarpa?, 2001, paasinarsitippaa akissuteqartunit (misissuinerup ingerlanerani 20, 25 aamma 30-inik ukiullit) taamaallaat pingajorarterutaasa oqaatigivaat kalaallit ataasiinnarmik oqaasillit ilinniagaqalersartut, kisiannili misissuinermi akissuteqartut 79 pctii marluinnik oqaaseqarnerarlutik nalunaarlutik.*

⁴ *ESPAD99, ‘Kalaallit Nunaanni inuusuttut, 1983-1984-imi inunngortut akornanni ikiaroorartut pillugit misissuineq’, Paarisa, 2000.*

⁵ *‘Kalaallit Nunaanni oqaatsit ineriartornerat pillugu nalunaarusiaq 1994, Naatsorsueqqissaartarfik, 1996.*

⁶ *Aningaasartuutitut kisitsit Torshavnip eqqaani nuna ilanngullugu.*

INUUSSUTISSARSIORNERMIK INERIARTORTITSINERMUT ATAATSIMUT
ATAATSIMIITITALIAQ

Danmarks Erhvervsrådimi siulittaasoq Anders Knutsen (siulittaasoq)

Siunnersorti Tønnes O.K. Berthelsen, KNAPK

Aningaaseriviup pisortaa Svend-Erik Danielsen, GrønlandsBanken

Pisortaq Peter Beck, Namminersornerullutik Oqartussat

Professor Niels Westergaard-Nielsen, Handelshøjskolen Århus

Pisortaq Sverri Hansen, Vestnordenfonden

Pisortaq Vagn Andersen, Grønlands Ejendomsselskab

Pisortaq Anders Brøns, Polar Seafood

Ataatsimut ataatsimiititaliap allattoqarfia Danmarkimi Aningaasaqarnermut aamma Inuussutissarsiornermut ministeriaqarfinni aamma Inuussutissarsiornermut Ineqarnermullu Aqutsisoqarfimmi kiisalu Namminersornerullutik Oqartussani Aningaasaqarnermut Pisortaqarfimmi aamma Inuussutissarsiornermut Pisortaqarfimmi atorfillinnit isumagineqarpoq.